

Program powinności wobec pokoleń

Strategia Rozwoju Województwa Podlaskiego do roku 2020

Urząd Marszałkowski Województwa Podlaskiego, Departament Zarządzania RPO, ul. Poleska 89, 15-874 Białystok, e-mail: strategia2020@wrotapodlasia.pl, www.strategia.wrotapodlasia.pl

AKTUALIZACJA STRATEGII ROZWOJU WOJEWODZTWA PODLASKIEGO DO ROKU 2020

RAPORT GRUPY TEMATYCZNEJ: POLITYKA MIEJSKA

***Opracowanie:
dr Anna Augustyn***

SPIS TREŚCI

1. Diagnoza sytuacji wyjściowej oraz wnioski z analizy strategicznej pod kątem kształtowania polityki miejskiej woj. podlaskiego.....	s. 2
1.1 Wnioski z analizy strategicznych dokumentów rozwojowych szczebla unijnego, krajowego i regionalnego	s. 2
1.2 Wnioski dotyczące sytuacji społeczno-gospodarczej miast powiatowych woj. podlaskiego na podstawie analizy danych statystycznych.....	s. 6
2. Strategiczne analizy SWOT obszarów miejskich.....	s. 11
3. Wnioski z badań jakościowych i ilościowych oraz analiz SWOT.....	s. 14
4. Potencjały i wyzwania obszarów miejskich.....	s. 16
3.1 Potencjały i wyzwania Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego.....	s. 16
3.2 Potencjały i wyzwania Suwalskiego Obszaru Funkcjonalnego.....	s. 17
3.3 Potencjały i wyzwania Łomżyńskiego Obszaru Funkcjonalnego.....	s.19
3.4 Potencjały i wyzwania obszarów funkcjonalnych pozostałych 11-tu miast powiatowych woj. podlaskiego.....	s. 20
5. Cele strategiczne i operacyjne polityki miejskiej.....	s. 21
6. Kierunki działań i interwencji.....	s. 29
7. Wskaźniki monitorowania.....	s. 32

1. Diagnoza sytuacji wyjściowej oraz wnioski z analizy strategicznej pod kątem kształtowania polityki miejskiej woj. podlaskiego

Diagnoza sytuacji wyjściowej oraz analiza społeczno-gospodarcza województwa podlaskiego pod kątem kształtowania przyszłej polityki miejskiej dokonana została w oparciu o wtórne i pierwotne źródła informacji. Wtórne źródła informacji stanowiły strategiczne dokumenty rozwojowe szczebla unijnego, krajowego i regionalnego oraz dane statystyczne pozyskane głównie z Banku Danych Lokalnych (*Raport z analizy danych statystycznych – Załącznik nr 1*). Pierwotne źródła informacji stanowiły przeprowadzone jakościowe badania w formie zogniskowanych wywiadów grupowych (*Raport z badania FGI – Załącznik nr 2,3,4*), obejmujących trzy obszary miejskie tj. Białystok, Suwałki i Łomżę oraz ilościowych badań ankietowych (*Raport z badań ankietowych – Załącznik nr 5*), obejmujących 11-cie powiatowych obszarów miejskich tj. Augustów, Bielsk Podlaski, Grajewo, Hajnówka, Kolno, Mońki, Sejny, Siemiatycze, Sokółka, Wysokie Mazowieckie, Zambrów.

1.1 Wnioski z analizy strategicznych dokumentów rozwojowych szczebla unijnego, krajowego i regionalnego

Nadrzędnym celem polityki regionalnej Unii Europejskiej jest wzmocnienie spójności społecznej, ekonomicznej i terytorialnej Wspólnoty. Uwaga Komisji Europejskiej w nowej perspektywie finansowej na lata 2014-2020 w dużym stopniu zwrócona będzie na rozbudowanie wymiaru terytorialnego, w tym miejskiego. Dostrzeżono bowiem, że to właśnie miasta są głównymi centrami biznesu i przedsiębiorczości, badań i innowacyjności, edukacji i szkoleń oraz włączenia społecznego i interakcji kulturalnych, i że mogą wnieść ważny wkład w osiągnięcie celów strategii „Europa 2020”, tj. inteligentnego, zrównoważonego oraz sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju.¹ Co więcej mogą mieć kluczowe znaczenie dla zrównoważonego rozwoju Unii Europejskiej, między innymi z następujących powodów:

1. Europa jest silnie zurbanizowana i większość, bo aż 75% populacji europejskiej mieszka w miastach;
2. Miasta są głównym motorem wzrostu ekonomicznego, miejscem tworzenia nowych miejsc pracy oraz dyfuzji wiedzy i innowacji;
3. W miastach panuje sprzyjający klimat dla rozwoju kultury, twórczości indywidualnej i kreatywności zbiorowej oraz dla przeciwdziałania skutkom zmiany klimatu,
4. Miasta są głównymi ośrodkami rozwoju Europejskich regionów;
5. Miasta odgrywają kluczową rolę w rozwoju terytorialnym Europy.

Zgodnie z projektami unijnych rozporządzeń regulujących realizację polityki spójności po 2013 r. na zintegrowane działania miejskie Kraje Członkowskie UE będą musiały przeznaczyć znaczną część krajowej alokacji Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, a także przygotować specjalne rozwiązania implementacyjne włączające organy poziomu lokalnego. Z tego powodu istotne jest, aby cele i instrumenty krajowej polityki miejskiej zostały określone odpowiednio wcześniej, tak aby umożliwić ich realizację przy pomocy środków strukturalnych UE.

Dokumenty strategiczne szczebla krajowego, takie jak *Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010–2020: Regiony, miasta, obszary wiejskie (KSRR 2010-2020)* oraz *Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 (KPZK 2030)* stworzyły podstawy prowadzenia przez państwo ukierunkowanej terytorialnie polityki rozwoju. Także horyzontalne dokumenty strategiczne, takie jak *Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju 2030* oraz *Średniookresowa Strategia Rozwoju Kraju 2020* umiejscawiają wymiar terytorialny jako istotny element wszystkich polityk i działań publicznych o charakterze rozwojowym. Uwzględnianie wymiaru terytorialnego w polityce rozwoju oznacza, że istnieje konieczność wyznaczania celów rozwojowych, określenia zasad koordynacji i współpracy oraz

¹ Komunikat komisji Europa 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu, Komisja Europejska, Bruksela 2010.

doboru odpowiednich instrumentów w taki sposób, aby uwzględniać specyficzne uwarunkowania i zróżnicowane potencjały rozwojowe różnych typów obszarów.

Polska polityka miejska w okresie programowania na lata 2014-2020 realizowana będzie w oparciu o powyższe dokumenty strategiczne, jak również w oparciu o nowo utworzony dokument pt. *Założenia Krajowej Polityki Miejskiej do roku 2020* (ZKPM). Zgodnie z tym dokumentem przyszła polityka miejska realizowana będzie w odniesieniu do miast nie w rozumieniu administracyjnym, ale do miast w ujęciu funkcjonalnym. Odnosić się zatem może do samych miast, ale także do obszarów je otaczających: gmin miejskich, miejsko-wiejskich oraz gmin wiejskich. Wynika to z faktu, iż KPZK 2030, przyjęte przez Rząd RP 13 grudnia 2011 roku wprowadza obowiązek delimitacji obszarów funkcjonalnych we wszystkich miastach wojewódzkich w planach zagospodarowania przestrzennego województw, przy zastosowaniu jednolitych kryteriów wypracowanych wspólnie przez stronę rządową i samorządową przy udziale partnerów społecznych i gospodarczych.² ZKPM we wstępie definiuje krajową politykę miejską jako *celowe, ukierunkowane terytorialnie działanie państwa na rzecz zrównoważonego rozwoju miast i ich obszarów funkcjonalnych oraz wykorzystania potencjału miast w procesach rozwoju kraju. Jest programowana na poziomie krajowym i realizowana poprzez działania inwestycyjne różnych podmiotów publicznych i niepublicznych oraz poprzez tworzenie optymalnych prawno-finansowych warunków rozwoju miast*.³ Ponadto identyfikuje wyzwania przed jakimi stoją obszary miejskie, formułuje propozycje głównych celów polityki miejskiej, zasady jej prowadzenia oraz zarys systemu jej koordynacji i wdrażania.

Rekomendacje dla przyszłej polityki miejskiej województwa podlaskiego płyną przede wszystkim z wytycznych zawartych we wspomnianych powyżej dokumentach horyzontalnych i strategicznych szczebla centralnego odnoszących się do polityki regionalnej i przestrzennej oraz długofalowych strategii rozwoju kraju.

I tak analizując poszczególne dokumenty, w dokumencie *Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego* (KSRR) wskazuje się na miasta, obok regionów i obszarów wiejskich, jako na główne ogniwa rozwoju terytorialnego. Dokument ten zwraca szczególną uwagę na to, iż w procesie rozwoju miast duże znaczenie odgrywa rozwijanie powiązań funkcjonalnych między obszarami o największych potencjałach rozwojowych (najczęściej najbardziej zurbanizowanymi), a terytoriami cechującymi się barierami rozwojowymi. Pozwala to na intensyfikację rozwoju obszarów problemowych. Związki te dotyczyć powinny jednak nie tylko powiązań transportowych, lecz również gospodarczych, naukowych, społecznych, kulturalnych, instytucjonalnych.⁴ W KSRR stolice polskich regionów, w przypadku woj. podlaskiego - Białystok, postrzegane są jako główne centra rozwoju województw, które w największym stopniu przyczyniają się do budowania ich siły konkurencyjnej w wymiarze międzynarodowym i krajowym. Dzięki silnym miastom, skupiającym nowoczesne i konkurencyjne przedsiębiorstwa, oferującym miejsca pracy, wysokiej jakości usługi edukacyjne i kulturalne, wzmacniana będzie pozycja każdego z regionów oraz zwiększany będzie zasięg pozytywnego oddziaływania na cały obszar województwa. Dlatego też wspieranie ośrodków miejskich jest jednym z podstawowych kierunków polityki regionalnej.⁵ W myśl tego dokumentu oddziaływać należy również na zwiększenie znaczenia gospodarczego i społecznego miast subregionalnych, w przypadku woj. podlaskiego – Suwałk i Łomży, dla zapewnienia bardziej efektywnego wykorzystania potencjału całego regionu. Ośrodki subregionalne, stanowiące lokalne centra rozwoju, wspierane powinny być w zakresie integracji przestrzennej, społecznej i gospodarczej, zwiększania atrakcyjności inwestycyjnej, rozwoju rynku pracy, poprzez wspomaganie otoczenia biznesu, rozwoju funkcji

² *Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030*, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2011, s.186.

³ *Założenia Krajowej Polityki Miejskiej do roku 2020*, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2012, s. 5.

⁴ *Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego*, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2010, s.149.

⁵ *Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego*, op. cit., s. 150.

gospodarczych o ponadlokalnym obszarze oddziaływania oraz rozwoju wysokiej jakości usług publicznych.⁶

Znaczenie powiązań funkcjonalnych w rozwoju miast podkreśla również *Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030*. Sformułowany w niej pierwszy cel polityki przestrzennego zagospodarowania kraju w horyzoncie roku 2030 odnosi się do podwyższenia konkurencyjności głównych ośrodków miejskich Polski w przestrzeni europejskiej poprzez ich integrację funkcjonalną przy zachowaniu policentrycznej struktury systemu osadniczego sprzyjającej spójności.⁷ W myśl cytowanego dokumentu jedną z możliwości rozwoju dużych ośrodków miejskich jest ich funkcjonowanie w układach sieciowych, ułatwiających wzrost, wymianę wiedzy i kreatywność.

Zgodnie z zapisami KPZK wspomaganie konkurencyjności głównych miast Polski, takich jak między innymi Białystok służy:⁸

1. Wspieranie rozwoju funkcji metropolitalnych;
2. Intensyfikacja powiązań funkcjonalnych pomiędzy głównymi węzłami sieci osadniczej w układzie krajowym i międzynarodowym;
3. Integracja obszarów funkcjonalnych.

W ramach obszaru strategicznego *Spójność społeczna i terytorialna oraz celów odnoszących się do wzmocnienia ośrodków wojewódzkich oraz tworzenie warunków dla rozwoju miast subregionalnych i lokalnych* problematykę przyszłego rozwoju miast podjęta została w dokumencie *Średniookresowa Strategia Rozwoju Kraju (SRK)*. W celu wzmocnienia ośrodków wojewódzkich, takich jak Białystok, w SRK postuluje się m.in. rozwijanie usług publicznych wyższego rzędu i funkcji symbolicznych dla podniesienia znaczenia tych ośrodków w skali krajowej i międzynarodowej. Ważnym elementem działań z zakresu stymulowania rozwoju funkcji metropolitalnych ośrodków wojewódzkich jest wprowadzenie pomocy dla mechanizmów rozwoju współpracy i sieciowania w obszarach decydujących o sile konkurencyjnej poszczególnych ośrodków kraju. Współpraca regionów, miast, przedsiębiorstw, ośrodków naukowych, szkół wyższych i organizacji we wszystkich swych płaszczyznach, czyli gospodarczej, naukowej, edukacyjnej i kulturalnej, jest ważnym czynnikiem rozprzestrzeniania procesów rozwojowych przez zwiększanie obrotu gospodarczego, wymianę know-how, pozyskiwanie partnerów, współpracę naukowo-technologiczną oraz kooperację produkcyjną i inwestycyjną.

W myśl dokumentu SRK zwiększeniu konkurencyjności głównych ośrodków miejskich Polski sprzyja także rozwój zasobów ludzkich oraz kapitału społecznego, jak również wykorzystywanie specyfiki terytorialnej i pogłębianie specjalizacji decydujących o przewadze komparatywnej danego obszaru – w takich dziedzinach jak przemysł, zaawansowane rolnictwo czy usługi, w tym w szczególności turystyka. Nowoczesnym instrumentem wzmocniającym specjalizacje regionalne bądź lokalne w myśl SRK jest wspieranie rozwoju klastrów (tj. przekształcanie skupisk firm w dynamiczne klastry z wysokim poziomem konkurencji i współpracy, interakcji i efektów zewnętrznych).

Uwarunkowaniem sprzyjającym rozprzestrzenianiu procesów rozwojowych między miastami oraz do obszarów ich otaczających jest także lokalna infrastruktura transportowa. Równolegle do inwestycji transportowych, wspierane powinny być również inwestycje w infrastrukturę teleinformatyczną, której rozwój jest czynnikiem wzmagającym spójność gospodarczą i społeczną.

Na koniec rekomendacje płynące z *Założeń Krajowej Polityki Miejskiej do roku 2020 (ZKPM)*. W ramach tego dokumentu sformułowane zostały trzy zasady, przesądzające o mechanice polityki

⁶ Ibidem, s. 150.

⁷ *Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030*, op. cit., s. 3.

⁸ Ibidem, s.76

miejskiej, które powinny zostać wzięte pod uwagę w procesie programowania i realizacji podlaskiej polityki miejskiej. Są to następujące zasady:⁹

1. Zasada integralności: podporządkowania polityki miejskiej polityce rozwoju;
2. Zasada zintegrowanego podejścia terytorialnego;
3. Zasada wielopoziomowego zarządzania.

W ZKPM zidentyfikowanych zostało również kilka wyzwań dla Polski w zakresie rozwoju miast i procesów urbanizacji w perspektywie roku 2020, które powinny stanowić kierunkowskaz chociażby dla priorytetyzacji celów przyszłej polityki miejskiej województwa podlaskiego. Wyzwania te brzmią następująco:¹⁰

1. Wykorzystanie potencjału głównych ośrodków miejskich i ich obszarów funkcjonalnych do kreowania wzrostu i zatrudnienia oraz zdynamizowania rozwoju kraju;
2. Wykorzystanie potencjału miast w procesach rozwoju regionalnego na obszarach problemowych o znaczeniu krajowym;
3. Przeciwdziałanie degradacji społeczno-gospodarczej i przestrzennej obszarów zurbanizowanych wynikającej m.in. z upadku społeczno-gospodarczego;
4. Poprawa ładu przestrzennego na obszarach miejskich i powstrzymanie żywiołowej suburbanizacji;
5. Poprawa jakości zarządzania i współpracy na obszarach miejskich, w tym na obszarach funkcjonalnych miast;
6. Wyzwania horyzontalne, które w specyficzny sposób ujawniają się w miastach;
7. Infrastruktura transportowa, w tym transport publiczny na obszarach miejskich;
8. Stały monitoring zjawisk społeczno-przestrzennych w obszarach miejskich.

Celem strategicznym krajowej polityki miejskiej zgodnie z zapisami ZKPM *jest wzmocnienie zdolności miast do kreowania wzrostu gospodarczego i tworzenia wartościowych miejsc pracy oraz poprawa jakości życia ich mieszkańców.*¹¹

Do roku 2020 proponowanych jest pięć następujących celów krajowej polityki miejskiej:¹²

1. Podwyższenie zdolności miast do kreowania rozwoju, wzrostu i zatrudnienia;
2. Wspomaganie rozwoju obszarów problemowych (w tym niektórych obszarów wiejskich) polityki regionalnej poprzez wzmacnianie funkcji miast małych i średnich oraz przeciwdziałanie upadkowi ekonomicznemu miast;
3. Odbudowa zdolności do rozwoju poprzez rewitalizację zdegradowanych społecznie, ekonomicznie i fizycznie obszarów miejskich;
4. Wspieranie zrównoważonego rozwoju ośrodków miejskich, w tym przeciwdziałanie zjawiskom suburbanizacji;
5. Stworzenie warunków dla skutecznego, efektywnego i partnerskiego zarządzania rozwojem na obszarach miejskich, w tym w szczególności na obszarach metropolitalnych.

W myśl sformułowanych *Założeń* polityka miejska będzie realizowana za pomocą zestawu instrumentów, zarówno planistycznych, instytucjonalnych, finansowych oraz prawnych. Należy podkreślić, iż wprowadzenie nowych instrumentów finansowania działań ukierunkowanych terytorialnie, takich jak kontrakt terytorialny, grant globalny, Zintegrowane Inwestycje Terytorialne czy JESSICA, wspierających działania na terenie miast i funkcjonalnych obszarach miejskich, będzie mogło wymagać zarówno nowych form organizacyjnych, jak i wzmocnienia struktur zarządzających, które zapewnią możliwość współfinansowania, zarządzania i kontroli nad wszystkimi powierzonymi przedsięwzięciami lub częściami programów operacyjnych.

⁹ *Założenia Krajowej Polityki Miejskiej do roku 2020*, op. cit., s. 7.

¹⁰ *Ibidem*, s. 9-16.

¹¹ *Ibidem*, s. 17.

¹² *Ibidem*, s.17.

Na szczególną uwagę wśród wymienionych powyżej instrumentów finansowych zasługują Zintegrowane Inwestycje Terytorialne (ZIT) – jedyny obligatoryjny instrument wśród nowych instrumentów ukierunkowania terytorialnego. Aż 5% środków w ramach EFRR będzie musiało być przeznaczone na rozwój miast właśnie poprzez ZIT. Beneficjentami środków finansowych w ramach ZIT w Polsce będzie 18 miejskich obszarów funkcjonalnych miast wojewódzkich, w tym jedynie Białystok z województwa podlaskiego.

Należy podkreślić, iż ZIT będzie mógł być skutecznie wykorzystywany wyłącznie jeśli dany obszar geograficzny posiadać będzie zintegrowaną, międzysektorową strategię terytorialną, która obejmuje potrzeby rozwojowe danego obszaru. Niezbędne będzie również zbudowanie struktur zarządzających i koordynujących wewnątrz obszaru funkcjonalnego objętego ZIT.

Planowane działania w ramach ZIT będą musiały wpisywać się w cele określone w Krajowej Polityce Miejskiej oraz wynikać ze wspólnej strategii rozwojowej obszaru miejskiego. Oznacza to, iż realizowane w przyszłości w ramach ZIT zintegrowane projekty będą mogły dotyczyć głównie między innymi następujących dziedzin:

- Rozwijania wybranych funkcji metropolitalnych;
- Zrównoważonego transportu łączącego miasto i jego obszar funkcjonalny;
- Kompleksowej rewitalizacji na wybranym obszarze miasta, rozumianej w sposób kompleksowy;
- Ochrony środowiska,
- Wspierania przejścia na gospodarkę niskoemisyjną we wszystkich sektorach
- Ochronę środowiska naturalnego i wspieranie efektywności wykorzystywania zasobów.

Podsumowując należy przyjąć, że:

1. Polityka miejska województwa podlaskiego powinna uwzględniać uwarunkowania, wyzwania oraz cele sformułowane na szczeblu unijnym i krajowym;
2. Cele regionalnej polityki miejskiej powinny odnosić się ogólnie do kwestii rozwoju miast woj. podlaskiego, ze szczególnym uwzględnieniem obszarów funkcjonalnych głównych ośrodków miejskich (Białystok, Suwałki, Łomża) oraz pozostałych 11-tu miast powiatowych, zgodnie z pierwszym wyzwaniem KPM;
3. Wojewódzka polityka miejska zapisana w SRWP nie powinna zastępować lokalnych strategii rozwoju, a jedynie nadawać kierunek wspólnej polityce rozwoju miast woj. podlaskiego uwzględniający uwarunkowania unijne i krajowe w kontekście nowego okresu programowania na lata 2014-2020.

1.2 Wnioski dotyczące sytuacji społeczno-gospodarczej miast powiatowych woj. podlaskiego na podstawie analizy danych statystycznych

Miejska sieć osadnicza

Miejska sieć osadnicza województwa podlaskiego składa się ogółem od 2011 r. z 40 miast z czego 13 stanowią gminy miejskie, a 27 gminy miejsko – wiejskie. W strukturze funkcjonalnej miejskiej sieci osadniczej wyróżniają się: wojewódzki ośrodek rozwoju – „europol” – miasto Białystok, pełniące szereg funkcji metropolitalnych oraz subregionalne ośrodki rozwoju tj. Suwałki i Łomża, pełniące funkcje ponadlokalne. Funkcje powiatowe pełni ponadto 11 miast (Augustów, Bielsk Podlaski, Grajewo, Hajnówka, Kolno, Mońki, Sejny, Siemiatycze, Sokółka, Wysokie Mazowieckie, Zambrów) ze standardowymi dla tego szczebla funkcjami obsługi ludności w zakresie administracji publicznej, edukacji, ochrony zdrowia i opieki społecznej, kultury oraz szeregiem innych funkcji usługowych i gospodarczych o zasięgu powiatowym.

Sytuacja demograficzna

Biorąc pod uwagę liczbę ludności zamieszkującej podlaskie miasta, jedynie Białystok przekracza liczbę 200 tys. mieszkańców. W mieście wojewódzkim zamieszkuje blisko ¼ całej populacji regionu. Kolejne pod względem liczby mieszkańców to miasta Suwałki (69,5 tys.) i Łomża (63,2 tys.). Najwięcej miast województwa podlaskiego (36%) charakteryzuje się liczbą ludności większą od 2 tys. i mniejszą od 5 tys., zaś 18% miast zamieszkuje mniej niż 2 tys. mieszkańców. Liczba ludności miast w woj. podlaskim w latach 2001-2011 wzrastała, ale największy jej wzrost obserwuje się w latach 2008-2011.

Analizując mieszkańców podlaskich miast według struktury płci należy stwierdzić, że we wszystkich miastach powiatowych przeważają liczebnie kobiety, co jest ogólną tendencją nie tylko w województwie, ale i w kraju. Warto jednak zauważyć, że w takich miastach jak Augustów, Hajnówka i Białystok przewaga ta jest znaczna, bowiem współczynnik feminizacji jest tam większy niż 1,1. Są też miasta, takie jak Mońki czy Kolno, gdzie udział kobiet i mężczyzn w strukturze ludności jest zbliżony.

Gęstość zaludnienia to kolejny analizowany wskaźnik demograficzny, oznaczający stosunek liczby ludności danego obszaru do jego powierzchni. Gęstość zaludnienia wyraża się jako liczbę ludzi mieszkających na powierzchni 1 km². Średnia gęstość zaludnienia w miastach powiatowych woj. podlaskiego w latach 2002-2011 nie zmieniała się znacząco i wynosi ok. 60 osób/km². Białystok, charakteryzuje się największą gęstością zaludnienia w porównaniu do pozostałych miast powiatowych, natomiast Augustów najmniejszą.

W skali całego województwa podlaskiego w roku 2011 r. obserwuje się ujemny przyrost naturalny. Należy jednak zauważyć, że w wielu miastach powiatowych wskaźnik ten osiąga wyższy poziom w porównaniu do całego województwa i obserwuje się tam dodatni przyrost naturalny. Najwyższy, dodatni wskaźnik przyrostu naturalnego w roku 2011 zaobserwowano w miastach: Wysokie Mazowieckie (3,9%), Łomża (2,7%) oraz Zambrów (2,1%). W dłuższym okresie (2002-2011) występowały wahania przyrostu w miastach powiatowych, który w latach 2003-2009 miał tendencję rosnącą, zaś w ostatnich latach wykazuje tendencję malejącą.

Istotnym problemem rozwoju demograficznego obszarów miejskich województwa podlaskiego jest proces starzenia się mieszkańców. W skali przestrzennej miast obserwuje się systematyczne starzenie się społeczności miejskiej. W latach 2004-2010 obserwuje się w województwie podlaskim wzrost ludności w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym przy jednoczesnym spadku ludności w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym. Najbardziej w badanym okresie społeczeństwo zestarzało się w miastach: Kolno, Siemiatycze i Bielsk Podlaski.

Zarówno w skali całego województwa, jak i w miastach województwa podlaskiego obserwuje się ujemne saldo migracji wewnętrznych, co oznacza, że liczba wymeldowań była większa niż liczba zameldowań. W latach 2008-2011 saldo migracji w miastach było mniejsze niż w skali całego województwa, chociaż wyjątek stanowi rok 2010, gdzie saldo migracji dla miast powiatowych wynosiło: -1 746 osób, a w całym województwie: - 1 616.

Zdecydowana większość miast województwa podlaskiego charakteryzuje się również dodatnim saldem przyjazdów i wyjazdów do pracy, co jest zrozumiałe biorąc pod uwagę, że miejsca pracy zlokalizowane są częściej w miastach. Jednakże w trzech miastach: Bielsk Podlaski, Hajnówka i Zambrów więcej jest osób wyjeżdżających do pracy niż przyjeżdżających. W województwie można wyróżnić dwa miasta (Białystok i Siemiatycze), gdzie przypada ponad dwie osoby przyjeżdżające do pracy na jedną osobę wyjeżdżającą do pracy. Dość duże strumienie dojeżdżających do pracy kierują się również do takich miast jak Grajewo, Mońki i Wysokie Mazowieckie.

Saldo migracji zagranicznych w całym województwie i w miastach powiatowych województwa charakteryzuje się tą samą tendencją. W latach 2008-2011 oprócz roku 2010 odnotowano ujemne

saldo migracji zagranicznych. Oznacza to, że dużo mieszkańców miast wyjeżdża za granicę, co często spowodowane jest poszukiwaniem pracy poza granicami kraju.

Sytuacja ekonomiczna

Dochody miast powiatowych w latach 2002-2011 średniorocznie rosły, najbardziej w Białymstoku, gdzie średnie tempo wyniosło 10,98% rocznie, zaś najmniej w Hajnówce, gdzie średnie tempo zmian dochodów wyniosło 5,62%. Wydatki ogółem poszczególnych miast powiatowych w latach 2003-2011 rosły średnio z roku na rok od 4,00% w mieście Hajnówka do 11,97% w Białymstoku. Można jednak zaobserwować, że w 2011 r. większość miast miała wydatki mniejsze w porównaniu do roku poprzedniego. Warto zwrócić uwagę na różnicę pomiędzy dochodami a wydatkami w miastach powiatowych. W 2011 r. dodatnią różnicę osiągnęły tylko cztery miasta: Wysokie Mazowieckie, Mońki, Bielsk Podlaski oraz Sokółka.

Atrakcyjność inwestycyjna woj. podlaskiego

Atrakcyjność inwestycyjna województwa podlaskiego, rozumiana ogólnie jako zdolność skłonienia do inwestycji, poprzez oferowanie kombinacji korzyści lokalizacji możliwych do osiągnięcia w trakcie prowadzenia działalności gospodarczej¹³, zgodnie z raportem opracowanym przez Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową (IBnGR) w 2011r., plasuje się na ostatnim, tj. 16 miejscu w zestawieniu wszystkich województw w kraju.¹⁴ Ocena województw w cytowanym raporcie dokonana została na podstawie syntetycznej oceny atrakcyjności inwestycyjnej województw oraz oceny atrakcyjności podregionów w trzech kategoriach: działalności przemysłowej, usługowej i zaawansowanej technologicznie. Wśród głównych czynników określających atrakcyjność inwestycyjną województw w raporcie wymienia się: dostępność transportową, zasoby i koszty pracy, chłonność rynku, infrastrukturę gospodarczą, infrastrukturę społeczną, poziom rozwoju gospodarczego, poziom bezpieczeństwa powszechnego oraz aktywność województw wobec inwestorów. Oprócz bezpieczeństwa powszechnego (4 miejsce), wyróżnione czynniki w odniesieniu do województwa podlaskiego plasują się na bardzo niskich pozycjach w zestawieniu wszystkich województw, z czego aż trzy, tj. dostępność transportowa, zasoby i koszty pracy oraz aktywność wobec inwestorów plasują się na miejscu ostatnim.¹⁵ Niska atrakcyjność inwestycyjna województwa bezpośrednio przekłada się na niską atrakcyjność inwestycyjną miast wojewódzkich.

Przedsiębiorczość w miastach powiatowych województwa podlaskiego

W 2010 r. w miastach powiatowych województwa podlaskiego w bazie REGON zarejestrowanych było ponad 60 tys. podmiotów gospodarki narodowej. Najwięcej podmiotów (48 529) działało w sektorze usług, 6 950 podmiotów w sektorze budownictwa oraz 4 980 w sektorze przemysłu. Najwięcej podmiotów zlokalizowanych było w mieście wojewódzkim oraz w stolicach podregionów, czyli w Łomży i Suwałkach. Poza największymi miastami województwa warto również wymienić takie miasta jak Zambrów, Augustów czy Bielsk Podlaski, gdzie są zlokalizowane duże liczby podmiotów. Biorąc pod uwagę osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą w przeliczeniu na 10 tys. ludności ośrodkiem dominującym jest miasto Wysokie Mazowieckie, które odnotowało w 2010 r. 917 podmiotów na 10 tys. mieszkańców. Na kolejnych miejscach uplasowały się największe miasta województwa, czyli Białystok, Łomża i Suwałki. Najmniejsza liczba osób prowadzących działalność gospodarczą występuje w Hajnówce, Sejnach i Grajewie.

Dostępność transportowa drogowa, kolejowa i lotnicza

Województwo podlaskie należy do regionów o najsłabiej rozwiniętej infrastrukturze transportowej w kraju jak wynika z cytowanego wcześniej raportu IBnGR, co również bezpośrednio przekłada się na dostępność transportową miast wojewódzkich.

¹³ *Atrakcyjność inwestycyjna województw i podregionów Polski*, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, Gdańsk 2011, s. 5.

¹⁴ *Ibidem*, s.7

¹⁵ *Ibidem*, s.7

Ogólny wskaźnik międzygałęziowej dostępności transportowej regionu podlaskiego wyniósł w roku 2011 jedynie 73,3% średniej krajowej (gorszy wynik w tym względzie osiągnęło tylko województwo zachodniopomorskie). Należy zauważyć, że statystyka ta uległa znacznemu pogorszeniu (w 2008 roku województwo podlaskie plasowało się nieznacznie powyżej średniej krajowej).¹⁶

Dostępność transportu drogowego

Podstawową sieć drogową w województwie podlaskim według danych statystycznych na rok 2011 stanowią: drogi krajowe (972,4 km), wojewódzkie (ponad 1240,9 km), powiatowe (6658 km) oraz gminne (3447,9 km).¹⁷ Sieć dróg wewnętrznych nie jest rozwinięta w wystarczającym stopniu, jak również wymaga inwestycji w poprawę ich jakości. Problem, który należy uwypuklić w kontekście wewnętrznej drogowej dostępności komunikacyjnej jest sytuacja w jakiej znajdują się Suwałki, Sejny i Siemiatycze. Chodzi tu o dostępność czasową do tych obszarów miejskich względem ośrodka wojewódzkiego (miasta te zlokalizowane są poza zasięgiem izochrony 90 minut względem miast wojewódzkich).¹⁸ Sytuacja taka wiąże się zarówno z fizyczną odległością tych ośrodków od Białegostoku, jak i z niedostateczną jakością szlaków komunikacyjnych.

Dostępność transportu kolejowego

Województwo podlaskie podobnie jak cały makroregion Polski Wschodniej posiada bardzo słabo rozwiniętą sieć kolejową. Długość linii kolejowych eksploatowanych w 2011 r. na obszarze województwa podlaskiego wynosiła ogółem 763 km.¹⁹ Problem stanowi nie tylko niska gęstość sieci kolejowej, ale przede wszystkim jej bardzo zły stan techniczny, który powoduje, że na znacznej części sieci prędkości maksymalne maleją a czas przejazdu ulega wydłużeniu. Tym samym konkurencyjność kolei na rynku przewozowym spada, a rośnie energochłonność przewozów. Występuje stałe zagrożenie zamykaniem kolejnych linii z przyczyn technicznych oraz likwidacją połączeń.

Z Białegostoku biegną zaledwie w trzech kierunkach zelektryfikowane linie kolejowe (do Ełku, Kuźnicy i Warszawy), z czego tylko linia prowadząca do Warszawy jest dwutorowa, co pozwala na zapewnienie regularnych połączeń w obu kierunkach. Z powodu tak ubogiej infrastruktury znaczna część miejskich ośrodków powiatowych nie jest skomunikowanych połączeniami kolejowymi ze stolicą województwa, wśród nich: Kolno, Sejny, Zambrów, Łomża, Wysokie Mazowieckie. Wśród pozostałych ośmiu miast powiatowych, do których można dojechać koleją bezpośrednio z Białegostoku (Augustów, Bielsk Podlaski, Grajewo, Hajnówka, Mońki, Siemiatycze, Sokółka, Suwałki), tylko w przypadku czterech, czas dojazdu koleją jest porównywalny z czasem dojazdu samochodem.

Dostępność transportu lotniczego

Województwo podlaskie nie jest dostępne dla transportu lotniczego. Z racji braku publicznych portów lotniczych nie odbywa się tu zarówno towarowy, jak i pasażerski transport lotniczy. Po uruchomieniu portu lotniczego w Lublinie, Białystok zostanie największym miastem w Unii Europejskiej pozbawionym komunikacji lotniczej, a Podlaskie jako region stanie się obszarem najbardziej od lotniska komunikacyjnego oddalonym. Brak dostępności transportu lotniczego jest znaczącą barierą w zakresie podnoszenia atrakcyjności inwestycyjnej regionu, dlatego też budowa lotniska regionalnego powinna być priorytetem.

Sytuacja społeczna ludności miejskiej

Udział osób w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem w województwie podlaskim w 2010 r. wynosił 8,7% i był mniejszy w porównaniu do roku poprzedniego, w którym udział ten wynosił 9,1%. Najniższym wskaźnikiem osób

¹⁶ www.stat.gov.pl

¹⁷ Bank Danych Lokalnych, www.stat.gov.pl

¹⁸ *Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030*, op. cit..

¹⁹ Bank Danych Lokalnych, www.stat.gov.pl

korzystających z pomocy społecznej charakteryzują się miasta: Wysokie Mazowieckie, Łomża, Białystok oraz Kolno. Natomiast najwięcej korzystających z pomocy społecznej występuje w: Suwałkach, Sejnach, Grajewie i Hajnówce. Różnie wygląda zmiana udziału osób korzystających z pomocy społecznej w badanym okresie. W sześciu miastach obserwuje się wzrost, a w pięciu spadek korzystających z pomocy społecznej w roku 2010 w porównaniu do roku 2009.

Bezrobocie

Stopa bezrobocia w trzech największych miastach województwa podlaskiego w 2010 r. kształtowała się w sposób następujący: Białystok: 12,3%, Łomża: 15,8% i Suwałki :12,2%.

Udział zarejestrowanych bezrobotnych w liczbie pracujących w podmiotach gospodarczych, w których liczba pracujących przekracza 9 osób jest bardzo zróżnicowany w miastach powiatowych województwa podlaskiego. W 2010 r. zdecydowanie największy udział bezrobotnych wśród pracujących wystąpił w Kolnie i przekroczył 50%. Ponadto w miastach Sejny, Zambrów i Grajewo bezrobotni stanowili od 40% do 45% pracujących. Najniższe wskaźniki bezrobocia (poniżej 20%) odnotowuje się natomiast w miastach: Wysokie Mazowieckie (12,9%), Siemiatycze (16,2%), Białystok (18,3%), Suwałki (18,5%) oraz Bielsk Podlaski (19%).

Dojeżdżający do pracy

Zdecydowana większość miast województwa podlaskiego charakteryzuje się dodatnim saldem przyjazdów i wyjazdów do pracy, co jest zrozumiałe biorąc pod uwagę, że miejsca pracy zlokalizowane są częściej w miastach. Jednakże w trzech miastach: Bielsk Podlaski, Hajnówka i Zambrów więcej jest osób wyjeżdżających do pracy niż przyjeżdżających.

Szkolnictwo wyższe

Liczba studentów szkół publicznych i niepublicznych w województwie podlaskim w latach 2004-2008 utrzymywała się na poziomie ok. 53 tys. osób. W roku 2009 odnotowano wzrost do 54 273 osób, zaś w ostatnich latach obserwuje się spadek studiujących do poziomu 50 873 studentów w 2011 r. Uczelnie wyższe w województwie podlaskim usytuowane są głównie w trzech największych miastach, czyli w Białymstoku (11 placówek), Łomży (3 placówki) i Suwałkach (2 placówki).

Sytuacja mieszkaniowa

W miastach powiatowych województwa podlaskiego sytuacja mieszkaniowa jest bardzo zróżnicowana. Najwięcej mieszkań oddawanych jest do użytku oczywiście w miastach największych: Białystok, Łomża i Suwałki. Należy jednak zauważyć, że dynamika liczby oddawanych mieszkań w latach 2002-2011 w poszczególnych miastach kształtuje się odmiennie. W połowie miast powiatowych liczba mieszkań w ostatnim roku badanym w porównaniu do pierwszego wzrosła w tym bardzo znacząco w miastach Bielski Podlaski (o 117,4%), Łomża (o 246,3%), Suwałki (220,2%). W sposób szczególny należy wyróżnić Zambrów, gdzie odnotowano wskaźnik dynamiki na poziomie 3700%. Występują jednak miasta, gdzie liczba oddanych do użytkowania mieszkań znacznie zmalała. Przykładem takiego miasta jest Kolno, w którym nastąpił spadek aż o 88,7% w 2011r. w porównaniu do roku 2002.

Ochrona środowiska

Zmienną charakteryzującą dbałość o środowisko naturalne są m.in. nakłady na środki trwałe służące ochronie środowiska. Zmienna ta w miastach województwa podlaskiego stanowiła w 2010 r. około 60%, a w latach poprzednich udział ten był większy i wynosi od 70 do 90 procent. Należy zauważyć pozytywną tendencję zwiększania się nakładów na środki trwałe służące ochronie środowiska, które w badanym okresie wzrosły nawet ponad dwukrotnie.

Infrastruktura komunalna

Analizując infrastrukturę komunalną brano pod uwagę % ludności korzystającej z instalacji wodociągowej, gazowej i kanalizacji. Wykorzystanie instalacji wodociągowej w miastach jest bardzo wysokie i od roku 2007 pozostaje na poziomie 95,9%.

Instalacja gazowa nie jest powszechnie wykorzystywana w województwie podlaskim, o czym informuje mniejszy niż 30% wskaźnik w latach 2003-2010. W miastach natomiast obserwuje się, że ponad połowa ludności korzysta z instalacji gazowej. Niski wskaźnik korzystania z instalacji gazowej tłumaczy brak takiej instalacji w ośmiu miastach powiatowych województwa podlaskiego.

Korzystanie z kanalizacji w latach 2003-2010 sukcesywnie wzrasta i w 2010 r. odnotowano 60,4% ludności korzystającej z kanalizacji w całym województwie. W miastach wskaźnik ten jest większy i w roku 2010 osiągnął poziom 60,4%.

Szczególnie wysoką ilością ścieków na tle pozostałych miast powiatowych charakteryzuje się Białystok. Wynika to z faktu, iż w mieście wojewódzkim zamieszkuje najwięcej mieszkańców i zlokalizowana jest tu większa liczba przedsiębiorstw. Kolejne dwa miejsca zajmują stolice podregionów, czyli Suwałki i Łomża. Najmniej ścieków przemysłowych i komunalnych wymagających oczyszczania występuje w miastach: Sejny, Mońki i Kolno.

Liczba oczyszczalni ścieków komunalnych i przemysłowych w województwie podlaskim w roku 2011 wynosiła 140 i wzrosła w porównaniu do 2002 r. o 15,7%. W miastach województwa podlaskiego odnotowano podobny wzrost w badanym okresie. Białystok posiada cztery oczyszczanie ścieków komunalnych i przemysłowych. Trzy oczyszczalnie posiadają Grajewo, Łomża i Bielsk Podlaski. Sześć miast powiatowych posiada po jednej oczyszczalni.

W województwie podlaskim nakłady na środki trwałe służące gospodarce wodnej wynosiły w 2010 r. 118033 tys. zł i w porównaniu do roku 2000 wzrosły ponad trzykrotnie. W latach 2000-2010 obserwuje się znaczne wahania w wysokości nakładów dla całego województwa.

Szczegółowy opis powyższych kategorii zawierający zestawienia w formie tabel i wykresów znajduje się w *Załączniku nr 1* do niniejszego Raportu.

2. Strategiczne analizy SWOT obszarów miejskich

Przeprowadzone analizy wyżej wymienionych dokumentów strategicznych, danych statystycznych obrazujących poziom rozwoju społeczno-gospodarczego miast powiatowych woj. podlaskiego oraz wniosków płynących z raportów z badań ilościowych i jakościowych, debaty Zespołu Ekspertów wchodzących w skład Grupy Miejskiej pracującej nad aktualizacją Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego do roku 2020 pozwoliły na opracowanie ostatecznej macierzy analizy SWOT, zawierającej mocne i słabe strony, szanse i zagrożenia obszarów miejskich .

Biorąc jednak pod uwagę różnice, jakie istnieją pomiędzy poszczególnymi obszarami miejskimi opracowane zostały oddzielne cztery analizy strategiczne odnoszące się do Białegostoku – centralnego ośrodka miejskiego województwa podlaskiego, Suwałk i Łomży – miejskie ośrodki subregionalne oraz zbiorcza analiza dla 11-tu miejskich ośrodków lokalnych będących stolicami powiatów ziemskich.

Przeprowadzone analizy SWOT, zgodnie z *Załoženiami Krajowej Polityki Miejskiej*, odnoszą się nie tyle do miast w ich granicach administracyjnych, co do ich obszarów funkcjonalnych²⁰, znajdujących się w pobliżu miast, gdzie gęstość relacji jest największa. Stworzyły one fundament do sformułowania celów strategicznych i operacyjnych polityki miejskiej woj. podlaskiego.

Czynniki wewnętrzne

Obszar	Mocne strony	Słabe strony
Białostocki Obszar Funkcjonalny	<ol style="list-style-type: none"> 1. Funkcja Miasta Białegostoku jako miasta wojewódzkiego – ośrodka krajowego pełniącego funkcje metropolitalne; 2. Strategiczne położenie BOF stanowiące węzeł komunikacyjny na szlaku między Wschodem a Zachodem; 3. Znaczące zasoby pracy, w tym osób z wyższym wykształceniem; 4. Funkcjonowanie sektora technologii informacyjnych i informatycznych społeczeństwa informacyjnego z silnymi usługami w tym zakresie; 5. Rozwinięta specjalistyczna infrastruktura medyczna. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Niska zewnętrzna dostępność komunikacyjna drogowa, kolejowa i lotnicza, obniżającą konkurencyjność i atrakcyjność inwestycyjną BOF; 2. Niski potencjał finansowy lokalnych przedsiębiorstw; 3. Emigracja zarobkowa ludzi młodych; 4. Niska innowacyjność przedsiębiorców; 5. Brak wyprzedzającego uzbrojenia terenów pod budownictwo mieszkaniowe oraz mała dostępność przygotowanych terenów inwestycyjnych.
Suwalski Obszar Funkcjonalny	<ol style="list-style-type: none"> 1. Położenie geograficzne na atrakcyjnych terenach turystyczno-wypoczynkowych predestynujących do rozwoju turystyki aktywnej; 2. Dobrze rozwinięta infrastruktura sportowa, rekreacyjna, handlowa o znaczeniu ponadlokalnym; 3. Położenie na trasie europejskiego korytarza tranzytowego nr 1 (Tallin – Ryga – Kowno – Suwałki -Warszawa); 4. Przygraniczne położenie w trójkącie północno-wschodniej Polski, w sąsiedztwie granicy z Rosją, Litwą i Białorusią; 5. Młode społeczeństwo - 40% mieszkańców miasta nie ukończyło 35 lat. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Niska zewnętrzna dostępność komunikacyjna drogowa, kolejowa i lotnicza; 2. Brak wspólnej oferty turystycznej obszaru wypracowanej przez Miasto Suwałki, gminę Suwałki i powiat suwalski; 3. Mała ilość ofert pracy dla wysoko wykwalifikowanej kadry; 4. Przystarzały zewnętrzny system sieci energetycznych oraz brak zasilania alternatywnego obszaru; 5. Brak spójnego planu rozwoju i rozmieszczania infrastruktury technicznej obejmującej cały obszar funkcjonalny.
Łomżyński Obszar Funkcjonalny	<ol style="list-style-type: none"> 1. Korzystne położenie logistyczne na szlaku transportowym o znaczeniu międzynarodowym oraz w obszarze „Zielonych Płuc Polski”; 2. Rozwój przetwórstwa rolno-spożywczego (skrobi, mięsa, mleczarstwa, dodatków do żywności) połączony ze współpracą z uczelniami wyższymi w zakresie ukierunkowanego kształcenia specjalistów w tym zakresie; 3. Wysoko rozwinięta przedsiębiorczość indywidualna; 4. Szeroki zakres usług publicznych i komercyjnych świadczonych przez jednostki podległe Łomży, lub których miasto jest właścicielem – wysoka dostępność usług; 5. Posiadanie kompleksowej oferty Miasta Łomża wspólnie z gminą Łomża i gminą Piątnica dla inwestora zewnętrznego w tym oferty terenów inwestycyjnych; 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Bardzo zła jakość dróg oraz brak połączeń kolejowych; 2. Mała konkurencyjność Miasta Łomży wynikająca z niskiego poziomu rozwoju infrastruktury technicznej, ze szczególnym podkreśleniem braku obwodnicy Miasta; 3. Struktura gospodarki ograniczająca wdrażanie nowych technologii i generowanie innowacji; 4. Odpływ młodych i zdolnych ludzi do innych regionów kraju i za granicę w wyniku braku miejsc pracy; 5. Słaby rozwój produkcji przemysłowej i usług o znaczeniu ponadregionalnym.
11 obszarów funkcjonalnych miast powiatowych woj. podlaskiego	<ol style="list-style-type: none"> 1. Walory przyrodnicze i czyste środowisko; 2. Położenie przygraniczne; 3. Lokalizacja na krajowych szlakach tranzytowych oraz turystycznych; 4. Lokalizacja wiodących w kraju spółdzielni mleczarskich: Wysokie Mazowieckie (Mlekovita), Grajewo (Mlekpól) oraz zakładów 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Niska dostępność drogowa, kolejowa i lotnicza; 2. Niska konkurencyjność obszarów miejskich; 3. Niskie zainteresowanie obszarami miejskimi ze strony inwestorów zewnętrznych; 4. Odpływ młodych, wykształconych ludzi. 5. Słabe powiązania funkcjonalne;

²⁰ Miejski obszar funkcjonalny, zgodnie z KPZK 2030, definiowany jest jako układ osadniczy, ciągły przestrzennie, złożony z odrębnych administracyjnie jednostek. Obejmuje zwarty obszar miejski i powiązaną z nim funkcjonalnie strefę zurbanizowaną. Zgodnie z KPZK 2030 miejskie obszary funkcjonalne tworzone są przez ośrodek centralny (główne miasto – rdzeń) oraz przez otaczającą go, powiązaną z nim funkcjonalnie i przestrzennie strefę zewnętrzną. Miejskie obszary funkcjonalne można podzielić na cztery podtypy: ośrodków wojewódzkich (w tym metropolitalnych), regionalnych, subregionalnych i lokalnych. Ośrodki lokalne nie mają swojego zaplecza funkcjonalnego w postaci wyznaczonego obszaru funkcjonalnego, ale mają szansę na koncentrację funkcji gospodarczych oraz służą obszarom wiejskim swoim zapleczem usługowym. Do ośrodków lokalnych zalicza się miasta o zdolnościach rozwojowych zasadniczo mające poniżej 50 tys. mieszkańców. Szczególną rolę wśród nich pełnią miasta powiatowe, *Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030*, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2012.

	przemysłu przetwórstwa drewna; 5. Dostępność uzbrojonych terenów inwestycyjnych; 6. Dostępność taniej i dobrze wykwalifikowanej siły roboczej;	6. Bardzo słabo rozwinięta infrastruktura energetyczna i teleinformatyczna; 7. Niedostatecznie rozwinięta infrastruktura turystyczna oraz brak wypromowanych produktów turystycznych; 8. Niewystarczająca infrastruktura przejść granicznych.
--	--	---

Czynniki zewnętrzne

Obszar	Szanse	Zagrożenia
Białostocki Obszar Funkcjonalny	1. Realizacja inwestycji infrastrukturalnych (w tym węzeł komunikacyjny sieci TEN-T); 2. Wsparcie finansowe rozwoju infrastruktury technicznej BOF; 3. Potencjał szkolnictwa wyższego, szczególnie w zakresie medycyny i prawa; 4. Inwestowanie w sektory związane z produkcją odnawialnych źródeł energii; 5. Funkcjonowanie Białostockiego parku naukowo-Technologicznego jako ośrodka ogniskującego rozwój technologii informacyjnych i informatycznych; 6. Przyciąganie kreatywnego kapitału ludzkiego ze Wschodu; 7. Rezerwy terenów dla rozwoju infrastruktury ponadlokalnych funkcji usługowych publicznych i komercyjnych z zakresu: nauki i szkolnictwa wyższego, sportu i rekreacji, targów i wystawiennictwa oraz infrastruktury transportowej i technicznej.	1. Ewentualne opóźnienia lub odstąpienia od realizacji elementów krajowych inwestycji drogowych, kolejowych i lotniczych w otoczeniu BOF; 2. Niski poziom zainteresowania ze strony inwestorów zewnętrznych; 3. Marginalizacja obszaru Polski Wschodniej w polityce regionalnej kraju i UE; 4. Niedostateczna ilość atrakcyjnych miejsc pracy dla osób wykształconych; 5. Brak wspólnej, zrównoważonej wizji rozwoju BOF oraz nieskoordynowany rozwój obszarów podmiejskich; 6. Tworzenie się społeczeństwa migracyjnego.
Suwalski Obszar Funkcjonalny	1. Poprawa zewnętrznej dostępności komunikacyjnej obszaru poprzez realizację inwestycji drogowych, rozwój połączeń kolejowych oraz budowę lotniska lokalnego; 2. Rozwój współpracy pomiędzy Parkiem Naukowo – Technologicznym a Suwalską Specjalną Strefą Ekonomiczną, Państwową Wyższą Szkołą Zawodową, podmiotami około biznesowymi w zakresie wsparcia rozwoju przedsiębiorczości; 3. Rozwój infrastruktury turystycznej, produktów turystycznych oraz zagospodarowanie atrakcyjnych terenów obszaru funkcjonalnego, takich jak jezioro Wigry, Wigierski Park Narodowy i Suwalskie Park Krajobrazowy; 4. Rozwój usług publicznych o znaczeniu ponadlokalnym.	1. Opóźnienia w realizacji rządowych programów budowy dróg i modernizacji kolei; 2. Bezplanowe lokalizowanie kopalni żwiru i elektrowni wiatrowych; 3. Brak napływu kapitału zewnętrznego na teren suwalskiego obszaru funkcjonalnego; 4. Utrudniony dostęp do atrakcyjnych turystycznie obszarów dla turystów z dalek położonych rejonów Polski; 5. Nasilająca się migracja zdolnych i młodych mieszkańców obszaru w celach zarobkowych.
Łomżyński Obszar Funkcjonalny	1. Rozwój gospodarki innowacyjnej; 2. Wspieranie przedsiębiorczości i zatrudnienia poprzez podniesienie konkurencyjności obszaru, rozwój podstrefy Specjalnej Strefy Ekonomicznej oraz uruchomienie Parku Przemysłowego Łomża z Akademickim Inkubatorem Przedsiębiorczości nastawionymi na startupy w zakresie informatyki i przemysłu rolno-spożywczego; 3. Ponadprzeciętny rozwój cyfryzacji i informatyzacji sfery publicznej Miasta, co ułatwi obywatelom w przyszłości dostęp do usług instytucji publicznych na bazie funduszy z UE; 4. Rozwój i wykorzystanie zasobów ludzkich, absolwentów wyższych uczelni o profilu informatycznym, który pozwoliłby na stworzenie załączka rozwoju technologii IT; 5. Rozwój systemu transportowego poprzez budowę krajowego układu drogowego (Via Baltica) oraz modernizacja linii kolejowej.	1. Słabość ekonomiczna i niski potencjał inwestycyjny województwa podlaskiego; 2. Marginalizacja województwa podlaskiego w decyzjach na szczeblu centralnym; 3. Niedoinwestowanie w infrastrukturę komunikacyjną (drogową, kolejową) oraz teleinformatyczną; 4. Peryferyjność gospodarcza obszaru łomżyńskiego; 5. Marginalizacja województwa podlaskiego poprzez regulowany system ochrony przyrody, który determinuje pewne ograniczenia rozwojowe.
11 obszarów funkcjonalnych miast powiatowych woj. podlaskiego	1. Przyspieszenie krajowych inwestycji infrastrukturalnych poprawiających dostępność transportową i komunikacyjną obszarów miejskich, w tym wzmocnienie infrastruktury przejść granicznych z Białorusią, usprawniających ruch graniczny osobowo-	1. Opóźnienie w rozwoju układu komunikacyjnego regionu w stosunku do zachodnich regionów Polski; 2. Niekorzystna polityka państwa w odniesieniu do województwa podlaskiego. 3. Niskie zainteresowanie inwestorów

	<p>towarowy;</p> <ol style="list-style-type: none"> 2. Wykorzystanie korzystnego położenia komunikacyjnego i przygranicznego; 3. Rozwój partnerskiej współpracy transgranicznej w sferze społecznej i gospodarczej; 4. Wzrost zainteresowania nowymi formami turystyki, w tym w szczególności turystyką kwalifikowaną; 5. Starzenie się społeczeństwa przy jednoczesnym trendzie utrzymania aktywności zawodowej i fizycznej jako szansa rozwoju usług specjalistycznych z zakresu rehabilitacji oraz rozwoju tzw. <i>silver tourism</i>; 6. Rozwój indywidualnego oraz zbiorowego budownictwa; mieszkaniowego; 7. Rozwój rolnictwa ekologicznego, eko-turystyki; 8. Zwiększenie możliwości wymiany gospodarczej i turystycznej poprzez integrację europejską, otwarcie na Litwę i na Białoruś; 9. Pozyskiwanie energii z OZE; 10. Wsparcie finansowe płynące z funduszy UE. 	<p>krajowych i zagranicznych lokowaniem nowych inwestycji w regionie;</p> <ol style="list-style-type: none"> 4. Uszczelnienie granic Unii Europejskiej; 5. Słaba kondycja finansowa jednostek samorządu terytorialnego; 6. Marginalizacja województwa podlaskiego, postrzeganie „Polski Wschodniej” jako regionu peryferyjnego; 7. Utrudniony dostęp do innowacyjności, brak współpracy pomiędzy uczelniami i przedsiębiorcami; 8. Bezrobocie jako zjawisko rosnącej bezsilności, apatii, marazmu, patologii, uzależnień prowadzące do tzw. dziedziczenia biedy; 9. Emigracja młodzieży na skutek braku możliwości zatrudnienia i rozwoju zawodowego.
--	---	---

Źródło: opracowanie własne

3. Wnioski z badań jakościowych i ilościowych oraz analiz SWOT

Białostocki Obszar Funkcjonalny (BOF)

Białystok jako stolica województwa podlaskiego i największe miasto północno-wschodniej Polski pełni rolę regionalnego bieguna wzrostu, stanowiąc tym samym źródło impulsów rozwojowych dla regionu. Białystok, rozbudowując sukcesywnie własne funkcje metropolitalne, wykracza poza własne granice administracyjne, na tereny sąsiadujących gmin, które stopniowo uzyskują coraz większy poziom urbanizacji, stając się realnym obszarem funkcjonalnym Białegostoku. Mimo, iż funkcje metropolitalne Białegostoku nie są w pełni rozwinięte to jednak w stosunku do województwa podlaskiego stanowi on strefę koncentracji aktywności gospodarczej, funkcji naukowych, kulturalnych i społecznych. Stanowi również ważny ośrodek wzrostu dla Polski Wschodniej. Kwestią pierwszorzędą w kontekście rozwoju Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego (BOF) jest zdecydowana poprawa powiązań transportowych (drogowych, kolejowych, lotniczych) z innymi obszarami metropolitalnymi w kraju oraz rozwój powiązań sieciowych i funkcjonalnych na terenie BOF. Kolejnym priorytetem jest zahamowanie procesu odpływu młodych, wykształconych ludzi i wdrażanie działań mających na celu przeciwdziałanie temu zjawisku poprzez podnoszenie atrakcyjności lokalnego rynku pracy. Równolegle warto dążyć do przyciągania klasy kreatywnej, szczególnie zza wschodniej granicy kraju. Rozwój obszaru funkcjonalnego to również nieustanne dążenie do podnoszenia jego atrakcyjności inwestycyjnej, czego wyrazem powinna być poprawa więzi gospodarczych prowadzących do pozyskiwania inwestorów, tworzenie zintegrowanych warunków do podnoszenia poziomu innowacyjności oraz zwiększenie dostępności przygotowanych terenów inwestycyjnych. Niezbędne jest także wspomaganie rozwoju funkcji metropolitalnych Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego, w tym w szczególności funkcji o charakterze gospodarczym i społecznym oraz służących zwiększeniu dostępu do usług publicznych wyższego rzędu. BOF posiada szczególny potencjał do rozwoju specjalistycznych usług medycznych, co może stanowić o inteligentnej specjalizacji obszaru (ang. *smart specialisation*) i czerpania z tego ponadprzeciętnych korzyści ekonomicznych. Na uwagę zasługuje również posiadany potencjał naukowy, rozwinięty sektor technologii informacyjnych oraz ogólnie dobra jakość życia oferowana na terenie BOF. Celem działań powinno być ponadto zwiększenie znaczenia i nadanie większej dynamiki rozwoju omawianego obszaru, który jednocześnie może przekładać się na podniesienie konkurencyjności obszarów go otaczających. BOF, jako centrum wzrostu regionalnego może w większym stopniu niż pozostałe ośrodki miejskie odgrywać ważną rolę w rozprzestrzenianiu się procesów rozwojowych na przylegające do niego obszary wiejskie, ośrodki subregionalne i lokalne.

Suwałki Obszar Funkcjonalny (SOF)

Suwałki, drugi co do wielkości ośrodek rozwoju w regionie świadczący usługi publiczne średniego rzędu w skali subregionalnej. Obszar funkcjonalny Suwałk obejmuje gminy wiejskie położone w jego bezpośrednim sąsiedztwie. Polityka miejska prowadzona wobec Suwałskiego Obszaru Funkcjonalnego powinna prowadzić do jego zrównoważonego rozwoju. Priorytetem w tym zakresie jest podniesienie zewnętrznej dostępności transportowej SOF. Kluczowe znaczenie będą miały przyszłe interwencje mające na celu modernizację i rozbudowę infrastruktury drogowej, kolejowej i lotniczej, szczególnie w kontekście wzmocnienia powiązań funkcjonalnych i sieciowych Suwałk ze stolicą regionu oraz otaczającym go obszarem, w tym obszarami granicznymi województwa podlaskiego. Współpraca pomiędzy Miastem Suwałki, gminą Suwałki i powiatem suwalskim, augustowskim i sejneńskim w zakresie sformułowania wspólnej oferty turystycznej powinna być główną osią strategii postępowania ukierunkowanego na rozwój całego obszaru funkcjonalnego. Bliskość atrakcyjnych terenów rekreacyjno – turystyczno- sportowych SOF tworzy potencjał do rozwoju turystyki kwalifikowanej oraz budowania oferty obszaru jako miejsca atrakcyjnego do życia dla ludzi starszych i emerytów. Usługi oferowane na bazie powyższych potencjałów można uznać za inteligentną specjalizację analizowanego obszaru. Podejmowane w ramach regionalnej polityki miejskiej działania powinny ponadto doprowadzić do tworzenia sprzyjających warunków dla innowacyjnego rozwoju gospodarczego Miasta, jak również rozwoju współpracy międzynarodowej i transgranicznej, a w konsekwencji wzrostu poziomu zatrudnienia. Należy podkreślić także ogromne znaczenie racjonalnego zagospodarowania przestrzeni suwalskiego obszaru funkcjonalnego uwzględniającego ochronę zasobów endogenicznych, w tym walorów przyrodniczych, ze szczególnym podkreśleniem konieczności planowej lokalizacji budowy kopalni żwiru i generatorów wiatrowych. Założenia polityki miejskiej powinny również koncentrować się na podnoszeniu atrakcyjności inwestycyjnej SOF.

Łomżyński Obszar Funkcjonalny (ŁOF)

Łomża, trzeci co do wielkości ośrodek rozwoju w regionie podlaskim o znaczeniu subregionalnym, którego ważnym atutem rozwojowym jest korzystne położenie na głównym szlaku transportowym o znaczeniu międzynarodowym, krajowym i regionalnym oraz na szlaku turystycznym w kierunku Suwalszczyzny i Mazur. Przestrzeń zarówno wokół korytarza transportowego, jak i szlaku turystycznego powinna zostać efektywnie zagospodarowana na potrzeby przyszłych inwestycji. Pozwoli to na efektywne wykorzystanie potencjału gospodarczego samego Miasta jak i obszaru funkcjonalnego, który obejmuje gminy wiejskie położone w jego bezpośrednim sąsiedztwie. W ramach polityki miejskiej powinno się dążyć do podniesienia poprawy dostępności transportowej (drogowej, kolejowej) ŁOF, budowy obwodnicy miejskiej, jak również urządzeń służących ochronie środowiska przyrodniczego. Pozwoli to na podniesienie mobilności przestrzennej i zawodowej mieszkańców, podniesienie atrakcyjności inwestycyjnej obszaru i jego zdolności do absorpcji impulsów rozwojowych płynących z otoczenia zewnętrznego. Łomża, która już teraz pełni niektóre funkcje o zasięgu regionalnym w przyszłości zapewniać powinna świadczyć usługi publiczne średniego rzędu w większym zakresie dla mieszkańców zachodniej części regionu. Polityka miejska uwzględniać powinna interwencje mające na celu podnoszenie atrakcyjności inwestycyjnej ŁOF, wspieranie rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw w zakresie wdrażania innowacji, podniesienie poziomu zatrudnienia oraz zahamowanie procesu odpływu młodych i zdolnych ludzi. Uwzględnienie posiadanych potencjałów endogenicznych sprawia, iż ŁOF w ramach inteligentnej specjalizacji, może rozwijać funkcję wiodącego ośrodka gospodarczego w województwie w zakresie przemysłu rolno-spożywczego. Podejmowane obecnie aktywności władz samorządowych mogą w niedalekiej przyszłości predestynować ŁOF do osiągnięcia ponadprzeciętnego rozwoju cyfryzacji i informatyzacji usług w sferze publicznej. Działania w tym zakresie przyczynić się mogą do intensyfikacji rozwoju łomżyńskiego Obszaru Funkcjonalnego, a co za tym idzie poprawy jakości życia mieszkańców i podniesienia poziomu zatrudnienia. Szczególną uwagę należy również zwrócić na wzmocnienie powiązań sieciowych i funkcjonalnych Łomży ze stolicą województwa i obszarem całego subregionu

Obszary funkcjonalne pozostałych 11-tu miast powiatowych woj. podlaskiego

Powiatowe miejskie ośrodki lokalne posiadają własne potencjały rozwojowe, pełniąc funkcje centrów gospodarczych, edukacyjnych, kulturalnych, administracyjnych. W przypadku wielu z nich występuje jednak wyraźny brak dostatecznej koncentracji potencjału demograficznego, gospodarczego i usługowego. Ośrodki powiatowe są najbardziej predysponowane do roli centrów absorpcji bodźców rozwojowych pochodzących z ze stolicy województwa i dwóch ośrodków subregionalnych oraz przenoszenia ich na mniejsze ośrodki miejskie oraz obszary wiejskie. Dlatego też niezwykle ważne jest rozwijanie współpracy sieciowej oraz powiązań funkcjonalnych pomiędzy wspomnianymi ośrodkami. Potencjał do rozwoju np. turystyki kwalifikowanej w kilku miastach stanowią zasoby naturalne (środowiskowe), w innych natomiast zasoby surowcowe tworzące warunki do rozwoju przemysłu rolno-spożywczego, szczególnie mleczarstwa, przemysłu maszynowego i drzewnego. Największe bariery rozwojowe stanowi niska dostępność transportowa i teleinformatyczna lokalnych obszarów miejskich oraz emigracja zarobkowa ludzi młodych. Działania realizowane w kierunku polityki miejskiej powinny służyć podniesieniu dostępności transportowej, w tym wzmocnienie infrastruktury przejść granicznych z Białorusią, usprawniających ruch graniczny osobowo-towarowy, zwiększeniu konkurencyjności i absorpcji impulsów rozwojowych obszarów miejskich poprzez rozwój inteligentnych specjalizacji terytorialnych w oparciu o endogeniczne zasoby, wykorzystanie położenia przygranicznego oraz podnoszenie atrakcyjności inwestycyjnej.

4. Potencjały i wyzwania obszarów miejskich

4.1 Potencjały i wyzwania Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego (BOF)

Wśród najważniejszych potencjałów rozwojowych Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego wymienić należy:

- 1) Pełnienie roli regionalnego bieguna wzrostu, stanowiącego źródło impulsów rozwojowych dla regionu;
- 2) Pełnienie funkcji metropolitalnych;
- 3) Strategiczne położenie BOF jako węzła komunikacyjnego na szlaku między Wschodem a Zachodem;
- 4) Dobra jakość życia na terenie BOF;
- 5) Rozwinięty sektor technologii informacyjnych;
- 6) Potencjał naukowy.

Natomiast do najważniejszych wyzwań rozwojowych białostockiego obszaru funkcjonalnego zaliczyć należy:

- 1) Rozwój krajowych i międzynarodowych powiązań logistycznych i transportowych (drogowych, kolejowych, lotniczych w tym budowa terminali multimodalnych);
- 2) Wzmacnianie więzi gospodarczych prowadzących do pozyskiwania inwestorów skutkujące zwiększeniem poziomu zatrudnienia;
- 3) Wzmocnienie powiązań funkcjonalnych na terenie obszaru;
- 4) Wykorzystanie oferowanych warunków wysokiej jakości życia do przyciągania klasy kreatywnej do pracy w sferze usług;
- 5) Rozbudowa partnerskiej współpracy transgranicznej w sferze gospodarczej i społecznej;
- 6) Stworzenie centrum podlaskiej innowacji (partnerstwo pomiędzy: przemysłem, instytucjami otoczenia biznesu i jednostkami naukowo-badawczymi) w celu pobudzenia działań innowacyjnych w regionie.

Analizując Białystok z punktu widzenia funkcji, jakie pełni na rzecz obszaru funkcjonalnego oraz na rzecz regionu, wśród najważniejszych wymienić należy:

- funkcję administracyjną regionu - siedziba urzędów administracji rządowej i samorządowej, przedstawicielstwa dyplomatyczne i przedstawicielstwa instytucji o zasięgu krajowym,
- funkcję naukową i edukacyjną - ponadregionalny ośrodek edukacyjny w tym o funkcji akademickiej, jako ośrodek akademicki i naukowo-badawczy,
- funkcję komunikacyjną - węzeł transportowo-logistyczny w sieci powiązań szlaków międzynarodowych i dróg krajowych, a także świadczący usługi z zakresu transportu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym,
- funkcję informatyczną – centra telekomunikacyjne i teleinformatyczne regionu,
- funkcję kulturalną – skupianie środowisk i instytucji artystycznych oraz potencjału twórczego odnośnie kultury, sportu i dziedzictwa kulturowego,
- funkcję ośrodka sportowego,
- funkcję typu usługowego na rzecz ludności – oferowanie usług np. w zakresie ochrony zdrowia,
- funkcje okołobiznesowe –usługi służące obsłudze podmiotów gospodarczych np. (z zakresu bankowości, reklamy, prawa gospodarczego, doradztwa inwestycyjnego, itp.).

W kontekście kształtowania przyszłej polityki miejskiej woj. podlaskiego i znaczenia dla regionu, funkcje o charakterze metropolitalnym Białegostoku, które należałoby wzmacniać lub uruchamiać w przyszłości to głównie:

- świadczenia o charakterze ponadlokalnym z zakresu infrastruktury technicznej (sieci wodociągowe, kanalizacyjne, gazowe, energetyczne),
- świadczenia z zakresu ochrony środowiska naturalnego;
- funkcje ośrodka gospodarczego zaawansowanego technologicznie tworzącego bazę ekonomiczną opartą na sektorach wykorzystujących endogeniczny potencjał regionu,
- funkcję ośrodka transgranicznego oraz wymiany gospodarczej w relacji wschód – zachód,
- funkcję ośrodka o wysokim stopniu zaawansowania technologicznego i rozwoju potencjału naukowo-badawczego oraz podaży produktów naukowo-chłonnych,
- funkcję centrum dystrybucyjno-targowego bazującego na sieci powiązań kultura-przyroda-historia;
- funkcję ośrodka wspierania społecznych kategorii kreatywnych, które przyczyniają się do rozwoju funkcji metropolitalnych,
- funkcję głównego ośrodka kultury,
- funkcję ośrodka o wysokiej specjalizacji medycznej i potraktowanie jej jako tzw. inteligentnej specjalizacji Miasta (*ang. Smart Specialisation*),
- funkcję ośrodka obsługi ruchu turystycznego regionu.

4.2 Potencjały i wyzwania Suwalskiego Obszaru Funkcjonalnego

Wśród najważniejszych potencjałów rozwojowych Suwalskiego Obszaru Funkcjonalnego wymienić należy:

- 1) Pełnienie funkcji drugiego, co do wielkości, ośrodka rozwoju w regionie, zapewniającego świadczenia usług publicznych wyższego rzędu w skali subregionalnej;
- 2) Bliskość atrakcyjnych terenów rekreacyjno – turystyczno- sportowych;
- 3) Położenie przygraniczne oraz na trasie europejskiego korytarza przygranicznego;
- 4) Młode społeczeństwo.

Natomiast do najważniejszych wyzwań rozwojowych suwalskiego obszaru funkcjonalnego zaliczyć należy:

- 1) Podniesienie komunikacyjnej dostępności zewnętrznej obszaru poprzez modernizację i rozbudowę infrastruktury drogowej, kolejowej i lotniczej;
- 2) Podniesienie atrakcyjności inwestycyjnej obszaru;
- 3) Współpracę pomiędzy Miastem Suwałki, gminą Suwałki i powiatem suwalskim, augustowskim i sejneńskim w zakresie sformułowania wspólnej oferty turystycznej;
- 4) Wzrost poziomu zatrudnienia;
- 5) Wzmocnienie powiązań funkcjonalnych ze stolicą regionu oraz obszarami peryferyjnymi;
- 6) Tworzenie sprzyjających warunków dla innowacyjnego rozwoju gospodarczego oraz rozwoju współpracy międzynarodowej i transgranicznej;
- 7) Racjonalne zagospodarowanie przestrzeni obszaru uwzględniającego ochronę zasobów oraz walorów przyrodniczych, ze szczególnym podkreśleniem konieczności planowej lokalizacji budowy kopalni żwiru i generatorów wiatrowych;
- 8) Kreowanie wizerunku suwalskiego obszaru funkcjonalnego jako miejsca dobrego do życia dla seniorów.

Analizując Suwałki z punktu widzenia funkcji, jakie pełni obecnie na rzecz obszaru funkcjonalnego oraz subregionu suwalskiego, wśród najważniejszych wymienić należy:

- funkcję centrum administracyjnego obszaru - siedziba władz lokalnych, miejsce obsługi administracyjnej ludności zamieszkującej obszar funkcjonalny,
- funkcję centrum edukacyjnego obszaru,
- funkcję ośrodka wyższego kształcenia muzycznego,
- funkcję centrum medyczno-leczniczego w oparciu o dostępną infrastrukturę służby zdrowia,
- funkcję centrum realizacji usług z zakresu pomocy społecznej dla mieszkańców obszaru funkcjonalnego,
- funkcję centrum kulturalnego subregionu, na terenie którego działają różnego rodzaju instytucje kulturalne,
- funkcję centrum sportowego i rekreacyjnego dysponującego nowoczesną i rozwiniętą infrastrukturą sportową,
- funkcję ośrodka obsługi ruchu turystycznego obszaru funkcjonalnego,
- funkcję centrum handlowego i usługowego subregionu,
- funkcję centrum gospodarczego,
- funkcję centrum komunikacyjnego zapewniającego mieszkańcom okolicznych miejscowości,
- funkcję centrum finansowo-bankowego oraz instytucji okołobiznesowych świadczących usługi na rzecz przedsiębiorców,
- funkcję centrum obsługi zadań z zakresu rolnictwa.

Wśród funkcji, które powinny być rozwijane w przyszłości w kontekście intensyfikacji rozwoju suwalskiego obszaru funkcjonalnego, subregionu suwalskiego oraz regionu podlaskiego wymienić należy:

1. funkcję turystyczną oraz funkcję centrum obsługi ruchu turystycznego subregionu (dostęp dla turysty do usług handlowych, rozrywki, rekreacji, gastronomii, usług noclegowych, specjalistycznego sprzętu sportowo-rekreacyjnego) poprzez rozwój urozmaiconej oferty turystycznej, tworzenie nowych produktów turystycznych poprzez wzmocnienie infrastruktury turystycznej - potraktowanie tej funkcji jako tzw. inteligentnej specjalizacji Miasta (*ang. Smart Specialisation*),
2. funkcję oświatową i szkolnictwa wyższego - przyciągnięcie obywateli Litwy, Białorusi, Rosji pochodzenia polskiego („ośrodek uczelni pogranicza”),
3. funkcje handlu i usług,

4. funkcję ośrodka przyjaznego do życia dla ludzi pracujących w wolnych zawodach, „klasy kreatywnej”, ludzi starszych, emerytów.

4.3 Potencjały i wyzwania Łomżyńskiego Obszaru Funkcjonalnego

Wśród najważniejszych potencjałów rozwojowych Łomżyńskiego Obszaru Funkcjonalnego wymienić należy:

- 1) Trzeci co do wielkości ośrodek rozwoju w regionie podlaskim o znaczeniu subregionalnym, zapewniający świadczenie usług publicznych wyższego rzędu w skali subregionalnej;
- 2) Korzystne położenie na głównym szlaku transportowym o znaczeniu międzynarodowym, krajowym i regionalnym oraz w obszarze „Zielonych Płuc Polski”;
- 3) Rozwinięty sektor przemysłu rolno – spożywczego;
- 4) Dobrze rozwiniętą bazę szkolnictwa wyższego i średniego zgodnie z kierunkami rozwoju rynku pracy.

Do najważniejszych wyzwań rozwojowych łomżyńskiego obszaru funkcjonalnego zaliczyć należy:

- 1) Poprawę dostępności komunikacyjnej (kolejowej, drogowej), budowy obwodnicy miejskiej;
- 2) Wykorzystanie przestrzeni zarówno wokół korytarza transportowego, jak i szlaku turystycznego na potrzeby przyszłych inwestycji w celu podniesienia atrakcyjności obszaru;
- 3) Osiągnięcie ponadprzeciętnego rozwoju cyfryzacji i informatyzacji usług w sferze publicznej;
- 4) Zwiększenie zdolności podmiotów gospodarczych do innowacyjności, absorpcji i inicjowania nowych technologii;
- 5) Podniesienie poziomu zatrudnienia oraz zahamowanie procesu odpływu młodych i zdolnych ludzi do innych regionów kraju;
- 6) Wzmocnienie powiązań funkcjonalnych subregionu z Łomżą oraz białostockim obszarem funkcjonalnym.

Analizując Łomżę z punktu widzenia funkcji, jakie pełni obecnie na rzecz obszaru funkcjonalnego oraz subregionu łomżyńskiego, wśród najważniejszych wymienić należy:

- funkcję ośrodka edukacyjnego,
- funkcję ośrodka usług medycznych,
- funkcję ośrodka usług bankowo-finansowych,
- funkcję ośrodka gospodarczego, usług doradztwa okołobiznesowego z dobrze rozwiniętym tzw. otoczeniem biznesu,
- funkcję centrum informacji o funduszach europejskich,
- funkcję ośrodka kulturalnego subregionu,
- funkcję centrum handlowego (sklepy wielkopowierzchniowe),
- funkcję centrum skupu surowców (ziemniaki, mleko, mięso),
- funkcję ośrodka kształcenia księży,
- funkcję rynku zbytu produktów rolno-spożywczych,
- funkcję ośrodka sportu i rekreacji,
- funkcję ośrodka szkolenia zawodowego,
- funkcję bazy badawczo – rozwojowej dla uczelni wyższych na skalę europejską,
- funkcję ośrodka umożliwiającego naukę i zdawanie egzaminów na prawo,
- funkcję centrum środków masowego przekazu: prasa, telewizja, radio,
- funkcję ośrodka wspólnego systemu gospodarki odpadami komunalnymi dla miasta Łomża, miasta Kolno oraz 17 gmin.

Wśród funkcji, które powinny być rozwijane w przyszłości w kontekście intensyfikacji rozwoju łomżyńskiego obszaru funkcjonalnego, subregionu łomżyńskiego oraz regionu podlaskiego wymienić należy:

- funkcję ośrodka o ponadprzeciętnym rozwoju cyfryzacji i informatyzacji, świadczącego szeroko pojęte e-usługi w sferze publicznej - potraktowanie tej funkcji jako tzw. inteligentnej specjalizacji Miasta (*ang. Smart Specialisation*),
- funkcję rozwoju innowacyjności i inicjowania nowych technologii – instytucje otoczenia biznesu, Park Przemysłowy, Akademicki Inkubator Przedsiębiorczości, Specjalna Strefa Ekonomiczna, informacja o funduszach europejskich, rozwój przedsiębiorczości, w tym lokalnego handlu i usług,
- funkcję doradczą i ekonomiczną dla obszarów wiejskich – (specjalizacja: skrobia, mleko, mięso) tworzenie popytu na surowce, rynek zbytu produktów rolno-spożywczych, Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, biuro księgowo, logistyczne dla obsługi rolnictwa i zakupów środków produkcji,
- funkcję edukacyjną i naukową - Okręgowa Komisja Egzaminacyjna o zasięgu ponadregionalnym (na woj. podlaskie i warmińsko-mazurskie), kształcenie na poziomie szkół średnich, uczelni wyższych, szkolenie zawodowe, szkolnictwo artystyczne,
- funkcję medyczno - opiekuńczą - szpital, przychodnie specjalistyczne, rehabilitacja, Zakład Podstawowej Opieki Zdrowotnej, Powiatowy Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności,
- funkcję kulturalno - rekreacyjną - baza i potencjał twórczy,
- funkcję obsługi ruchu drogowego - Wojewódzki Ośrodek Ruchu Drogowego, Regionalne Centrum Badań Psychologicznych dla kierowców.

4.4 Potencjały i wyzwania obszarów funkcjonalnych pozostałych 11-tu miast powiatowych województwa podlaskiego

Wśród najważniejszych potencjałów rozwojowych 11-tu obszarów funkcjonalnych miast powiatowych woj. podlaskiego wymienić należy:

- 1) Wysokie walory środowiska przyrodniczego oraz jego unikatowe zasoby;
- 2) Położenie przygraniczne;
- 3) Położenie na krajowych szlakach tranzytowych oraz turystycznych;
- 4) Dostępność taniej i wykwalifikowanej siły roboczej;
- 5) Wiodący w kraju rozwój przemysłu mleczarskiego oraz przetwórstwa drzewnego;
- 6) Dostępność uzbrojonych terenów pod inwestycje;
- 7) Różnorodność kulturowa i narodowościowa.

Do najważniejszych wyzwań rozwojowych 11-tu obszarów funkcjonalnych miast powiatowych woj. podlaskiego zaliczyć należy:

- 1) Zwiększenie dostępności komunikacyjnej obszarów miast poprzez budowę i poprawę jakości połączeń drogowych regionalnych i krajowych, modernizację połączeń kolejowych, budowę lotniska;
- 2) Wzmocnienie infrastruktury przejść granicznych z Białorusią, usprawniających ruch graniczny osobowo-towarowy;
- 3) Przeciwdziałanie emigracji młodych, wykształconych ludzi do dużych aglomeracji i za granicę;
- 4) Podniesienie konkurencyjności obszarów miejskich w oparciu o endogeniczne zasoby oraz poprzez podnoszenie poziomu przedsiębiorczości, pozyskiwanie inwestorów zewnętrznych oraz promowanie liderów innowacyjności;
- 5) Wzmocnienie energetyczne obszarów miejskich;
- 6) Rewitalizację obszarów zdegradowanych;

- 7) Współpracę sieciową oraz wzmocnienie powiązań funkcjonalnych pomiędzy miastami powiatowymi a ich obszarami funkcjonalnymi, ośrodkami subregionalnymi oraz stolicą województwa.

5. Cele strategiczne i operacyjne polityki miejskiej województwa podlaskiego

I Cel strategiczny - Podniesienie dostępności transportowej obszarów miejskich

Jedną z najważniejszych determinant rozwoju obszarów miejskich województwa podlaskiego, jako węzłów aktywności gospodarczej i miejsc świadczenia usług jest ich zewnętrzna dostępność transportowa oparta o nowoczesny, sprawny i wydajny system transportowy, na który składa się system dróg różnych kategorii, szybkich linii kolejowych oraz transport lotniczy. Dostępność transportowa zaliczana jest do jednego z najważniejszych czynników decydujących o atrakcyjności inwestycyjnej regionów i miast. Kwestią równie istotną jest także poprawa wewnętrznej dostępności komunikacyjnej służąca rozwojowi powiązań sieciowych i funkcjonalnych pomiędzy obszarami miejskimi.

1.1 Cel operacyjny - Zwiększenie zewnętrznej dostępności transportowej obszarów miejskich poprzez inwestycje w rozwój transportu drogowego, kolejowego, lotniczego

Zwiększenie zewnętrznej dostępności transportowej obszarów miejskich powinno nastąpić poprzez budowę ekspresowych dróg krajowych i międzynarodowych połączonych z budową centrów logistycznych, zapewnienie bezpośredniego dostępu do kolei pozwalających na wydatne skrócenie czasu przejazdu pomiędzy ośrodkami miejskimi oraz stolicą Polski. Priorytetową kwestią w realizacji tego celu jest budowa nowoczesnego portu lotniczego o randze europejskiej, powiązanego z otoczeniem zewnętrznym w ramach sprawnego układu komunikacyjnego. Jedynie pod takim warunkiem transport ten będzie pełnił rolę czynnika katalizującego rozwój nowoczesnej gospodarki regionalnej. Poprawa infrastruktury zewnętrznych połączeń komunikacyjnych podniesie nie tylko atrakcyjność inwestycyjną obszarów miejskich, wpłynie także na poprawę jakości życia mieszkańców, tworzenie nowych miejsc pracy, jak również stworzy szansę na przekształcenie podlaskich miast w ważne węzły transportowe i gospodarcze łączące UE z krajami wschodnimi.

1.2 Cel operacyjny - Poprawa wewnętrznej dostępności transportowej obszarów miejskich

Niska dostępność transportowa miast, w tym dostępność do stolicy województwa, ośrodków subregionalnych i powiatowych jest najpoważniejszą barierą rozwoju obszarów miejskich województwa podlaskiego. Konieczne są działania wymuszające zasadniczą modernizację sieci dróg kołowych i kolejowych, zarówno tranzytowych, jak i o wewnątrz wojewódzkim znaczeniu. Konieczne jest również zwiększenie ilości połączeń kolejowych, jak i rozbudowa sieci dróg rowerowych zarówno w granicach administracyjnych miast, jak i ich obszarach funkcjonalnych. Dużym wyzwaniem w tym zakresie jest również zapewnienie efektywnego systemu multimodalnego transportu publicznego na obszarach funkcjonalnych miast. Bez efektywnych systemów transportu zbiorowego i ich integracji coraz mniej opłacalny stanie się dojazd z dalszych odległości, a w konsekwencji wpłynie to na konkurencyjność miast. Wyznacznikiem poprawy dostępności wewnętrznej powinna być zatem możliwość szybszego przemieszczania się pomiędzy ośrodkami miejskimi, zwiększenie mobilności przestrzennej i zawodowej oraz poprawa bezpieczeństwa komunikacyjnego. Przełoży się to na wyższą jakość życia mieszkańców obszarów miejskich bazującą na lepszym dostępie do usług publicznych czy do bardziej atrakcyjnych miejsc pracy.

II Cel strategiczny - Rozwój funkcji metropolitalnych Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego, wspieranie potencjału rozwojowego i absorpcyjnego miast subregionalnych i ośrodków lokalnych oraz powiązań funkcjonalnych pomiędzy nimi

Realizacja tego celu polegać powinna na wspomaganie rozwoju funkcji metropolitalnych Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego, w tym w szczególności funkcji o charakterze gospodarczym oraz tych dotyczących dostępu do usług publicznych wyższego rzędu. Celem działań powinno być zwiększenie znaczenia i nadanie większej dynamiki rozwoju BOF, który jednocześnie może przekładać się na podniesienie konkurencyjności obszarów go otaczających. Odbywać się to może poprzez m.in. koncentrację funkcji gospodarczych, rozwój zasobów ludzkich i kapitału społecznego oraz wspieranie zwiększania poziomu inwestycji dzięki budowie niezbędnej infrastruktury. BOF, jako centrum wzrostu regionalnego może w większym stopniu odgrywać ważną rolę w rozprzestrzenianiu się procesów rozwojowych na przylegające do niego obszary wiejskie, ośrodki subregionalne i lokalne. Kluczową kwestią odgrywają tu powiązania funkcjonalne, które mogą te procesy znacznie przyspieszyć, podnieść gotowość do absorpcji impulsów służących wzrostowi ośrodków subregionalnych i lokalnych, dlatego też należy je rozwijać i intensyfikować.

2.1 Cel operacyjny - Rozwój gospodarki w oparciu o endogeniczne zasoby i potencjały obszarów miejskich

Rozwój obszarów miejskich powinien odbywać się przede wszystkim w oparciu o zasoby endogeniczne. To one mogą stanowić o przewadze konkurencyjnej samorządów oraz być źródłem impulsów do rozwoju. Obszary miejskie powinny koncentrować się na identyfikowaniu i poszukiwaniu wewnętrznych potencjałów, rozwijaniu ich w oparciu o innowacyjne rozwiązania i przekształcaniu w specjalizacje terytorialne, tzw. specjalizacje inteligentne (ang. *smart specialisation*). Wewnętrzny potencjał powinien rozumiany być jako możliwe do ujawnienia, dodatkowe możliwości rozwojowe obszarów miejskich, które tkwić mogą w czynnikach produkcji, potencjale inwestycyjnym czy innowacyjności środowiska lokalnego.

2.2 Cel operacyjny - Rozwój powiązań sieciowych, funkcjonalnych oraz współpracy obszarów miejskich

Funkcjonowanie w układach sieciowych służy budowaniu dobrych relacji w obrębie obszarów funkcjonalnych miast, co może sprzyjać ich rozwojowi poprzez wymianę wiedzy i kreatywności, dyfuzji innowacji w przestrzeni. Alianse samorządów mogą skutkować wieloma korzystnymi, optymalizującymi koszty rozwiązaniami, przykładowo w zakresie zagospodarowania przestrzennego, polityki energetycznej, zarządzania siecią dróg, organizacji transportu publicznego czy przyciągania inwestycji, w tym zagranicznych. Ze względu na niedostatecznie rozwiniętą infrastrukturę transportową: drogową, kolejową i lotniczą podlaskie miasta charakteryzują się niskim poziomem powiązań funkcjonalnych. Rozwój komplementarnych powiązań funkcjonalnych oraz integracja obszarów funkcjonalnych miast poprzez polepszenie wzajemnej dostępności głównych węzłów rozwoju gospodarczego może zapewnić wzrost konkurencyjności gospodarki tych ośrodków oraz przyczynić się do poprawy jakości życia mieszkańców na ich terenie.

2.3 Cel operacyjny - Rozwój społeczeństwa informacyjnego oraz sektora technologii informacyjnych

Gwałtowny wzrost znaczenia informacji oraz usług świadczonych drogą elektroniczną i tym samym wykorzystania technologii informacyjnych i komunikacyjnych w gospodarce, administracji publicznej, a także w życiu codziennym obywateli wiąże się z rozwojem społeczeństwa informacyjnego. Jednym z

istotnych czynników stymulującym wzrost gospodarczy w tym aspekcie jest umiejętność pozyskiwania, gromadzenia i wykorzystywania informacji, dzięki dynamicznemu rozwojowi technologii informacyjnych i komunikacyjnych (ICT). Priorytetem w realizacji tego celu powinien być rozwój infrastruktury przewodowej i bezprzewodowej zwiększającej dostęp do szerokopasmowego Internetu na obszarach miejskich. Cel ten powinien być realizowany również poprzez rozwój e-usług w administracji publicznej, swobodny dostęp do sieci Internet gospodarstw domowych oraz przedsiębiorstw, kształcenie, od osób najmłodszych do najstarszych, w zakresie wykorzystania Technologii Informacyjno-Komunikacyjnych oraz ogólny, szeroko pojęty rozwój technologii informacyjnych.

2.4 Cel operacyjny - Rozbudowa partnerskiej współpracy międzynarodowej

Rozwijanie współpracy międzynarodowej, w tym transgranicznej stanowić powinno szczególnie istotny element w polityce rozwoju miast, głównie z racji przygranicznego położenia województwa podlaskiego. Jest to szansa, którą należy zdecydowanie wykorzystać dla rozwoju społeczno-gospodarczego obszarów miejskich. Podpisywanie długoterminowych umów partnerskich międzynarodowych zapewnić może realizację wspólnych projektów, przepływ doświadczeń pomiędzy miastami z różnych państw oraz wspieranie działań zmierzające do podniesienia jakości funkcjonowania instytucji samorządowych. Współpraca międzynarodowa przyczynić się także może do podejmowania wspólnych inicjatyw gospodarczych, przepływu towarów i usług czy know-how. Służyć może również koordynacji rozbudowy infrastruktury po dwóch stronach granicy państwowej, a także prowadzić do edukacyjnego i kulturowego rozwoju. W aspekcie rozwijania współpracy transgranicznej należy zwrócić szczególną uwagę na wzmocnienie infrastruktury przejść granicznych z Białorusią, które pozwoliłyby na usprawnienie osobowo-towarowego ruchu granicznego.

III Cel strategiczny - Przeciwdziałanie emigracji oraz przyciągnięcie klasy kreatywnej

Zjawisko emigracji jest nierozzerwalnie związane z procesem globalizacji gospodarki światowej. Nie ulega wątpliwości, iż duża część występujących na obszarach miejskich zachowań migracyjnych posiada wymiar ekonomiczny, w szczególności zarobkowy. Do emigracji, szczególnie ludzi młodych, skłania przede wszystkim wysokie bezrobocie, niskie wynagrodzenia oferowane przez lokalnych pracodawców oraz brak wysokiej jakości ofert pracy. Realizacja tego celu powinna koncentrować się na działaniach służących po pierwsze przeciwdziałaniu zjawisku emigracji, zatrzymaniu ludzi młodych oraz na przyciągnięciu klasy kreatywnej na lokalny rynek pracy. Aby przyciągnięcie klasy kreatywnej stało się możliwe miasta muszą dołożyć starań, aby stać się dla nich atrakcyjne. Twórczej klasy od twórczego miasta odłączyć bowiem nie sposób: miejscem życia klasy twórczej są twórcze miasta, o tym, że miasto jest twórcze, decyduje siła przyciągania do niego twórczej klasy. Ludzie poszukujący nowych form kreatywności chcą mieszkać i pracować z podobnymi sobie. Twórczy ludzie nie wybierają miejsca do życia, stosując tradycyjne kryteria, czyli skupiając się na podstawowej infrastrukturze materialnej, stadionach, autostradach, galeriach handlowych, parkach tematycznych. Otwarcie na różnorodność wszelkiego rodzaju szukają zagęszczenia wysokiej jakości doświadczeń stymulujących i przede wszystkim potwierdzających ich tożsamość jako twórczych.

3.1 Wykorzystanie warunków i możliwości ośrodków miejskich do kreowania jakościowo lepszych miejsc pracy

Obszary miejskie to miejsca, w których jest największy potencjał do tworzenia jakościowo lepszych miejsc pracy. Aby było to jednak możliwe, konieczne jest spełnienie wielu warunków. Realizacja tego celu powinna wiązać się z dążeniem do przyciągnięcia inwestorów, w tym zagranicznych. Obszary miejskie woj. podlaskiego muszą zintensyfikować działania promocyjno-informacyjne, które pozwolą dotrzeć do potencjalnych inwestorów z atrakcyjną ofertą obejmującą takie atuty miast jak posiadanie

uzbrojonych terenów inwestycyjnych, wysokiej jakości zasoby kapitału ludzkiego, zasoby naturalne oraz potencjał do rozwoju nowoczesnych technologii informacyjno-komunikacyjnych w połączeniu z wysoką dostępnością do infrastruktury technicznej i społecznej oraz oferowaną wysoką jakością życia. Już istniejące lub powstające Parki Naukowo-Technologiczne, inkubatory przedsiębiorczości, Specjalne Strefy Ekonomiczne dają możliwości rozwoju innowacyjnej gospodarki. Niezbędne jest szersze wykorzystanie potencjału szkolnictwa wyższego, szczególnie w kontekście rozwiniętych sektorów przemysłowych, jak: spożywczy, maszynowy, drzewny, sprzętu medycznego, bieliźniarski, których rozwój, wdrażanie innowacji oraz wysoka specjalizacja mogą generować wysokiej jakości miejsca pracy. Należy również dążyć do podniesienia konkurencyjności firm z sektora MSP, które dominują wśród podmiotów gospodarczych obszarów miejskich woj. podlaskiego.

3.2 Dostosowanie podaży do popytu na rynku pracy

Realizacja tego celu ma za zadanie niwelowanie zjawiska jakim jest niedopasowania strukturalne popytu i podaży pracy. Innymi słowy osiągnięcie równowagi sił między pracodawcami i pracownikami. Brak równowagi na rynku pracy oznacza najczęściej fakt, iż podaż absolwentów szkół jest nadmierna lub ich kwalifikacje nie odpowiadają popytowi na rynku pracy. Zatrudnieniu sprzyja zatem posiadanie wykształcenia wyższego, zasadniczego zawodowego czy policealnego jednak dostosowanego do potrzeb lokalnego rynku pracy. Pracodawcy często zgłaszają, że ich największym problemem jest brak kandydatów o odpowiednim doświadczeniu i wykształceniu. Należy dążyć do tego, aby dostępna oferta edukacyjna i szkoleniowa na terenie podlaskich obszarów miejskich formułowana była w porozumieniu ze środowiskiem pracodawców oraz aby umożliwiała nabycie kwalifikacji w dziedzinach w dużym stopniu rokujących na podjęcie pracy. Ważne jest również włączanie specjalistów –praktyków życia gospodarczego do realizacji procesu dydaktycznego, które sprzyjać będzie kształceniu uczniów w zakresie nowoczesnych technologii, dostępnych u pracodawców.

3.3 Przyciąganie klasy kreatywnej

Współcześnie kreatywność i talent, bardziej niż tradycyjne czynniki produkcji jak praca i kapitał, stają się silnymi napędami zrównoważonego rozwoju. Wiedza i kreatywność wypierają zasoby naturalne i pracę fizyczną jako nowe źródła tworzenia bogactwa i wzrostu gospodarczego. Przemysły kreatywne to te aktywności, które mają swoje źródło w indywidualnej kreacji, zdolnościach i talencie, mające potencjał tworzenia dobrobytu i miejsc pracy, poprzez produkcję i eksploatację własności intelektualnej. Dlatego też realizacja tego celu powinna polegać na przyciąganiu na tereny obszarów miejskich klasy kreatywnej, czyli artystów, projektantów, menedżerów i specjalistów wolnych zawodów, naukowców i oferowanie im na atrakcyjnych warunkach odpowiednio wyposażonej przestrzeni do pracy. Koncentracja siły twórczej i kreatywności w jednym miejscu, np. w ramach inkubatorów czy centrów kreatywności (ang. *creative hubs*) może wyzwolić dalsze efekty mnożnikowe napędzając tym samym lokalny i regionalny rozwój ekonomiczny. Obszary miejskie woj. podlaskiego, chcąc stworzyć przewagę konkurencyjną nad innymi, muszą stać się dla ludzi kreatywnych atrakcyjne i aby nie dopuścić do utraty siły kreatywnej, przyciągać ją z zewnątrz i starać się ich zatrzymać. Z racji położenia geograficznego woj. podlaskiego, szczególną uwagę należy zwrócić na przyciąganie klasy kreatywnej zza wschodniej granicy Polski.

IV Cel strategiczny - Rozwój infrastruktury elektroenergetycznej i wodno-kanalizacyjnej

Jakość życia mieszkańców obszarów miejskich nierozdzielnie powiązana jest ze sprawnością funkcjonowania infrastruktury technicznej. Urządzenia infrastruktury technicznej pełnią bowiem rolę usługową wobec innych obszarów kształtowania zrównoważonego rozwoju obszarów miejskich. Przy

realizacji tego celu strategicznego należy skoncentrować się na działaniach poprawiających jakość dostarczanych usług w systemach już istniejących poprzez ich modernizację i przebudowę, poprawę niezawodności i standardu realizowanych usług, zmniejszeniu zagrożenia dla środowiska, energooszczędności oraz poprawie efektywności ekonomicznej i organizacyjnej działania systemów. Ponadto dotyczyć powinna rozbudowy systemów infrastruktury technicznej, w szczególności gazowych poprzez obejmowanie obsługą obszarów dotychczas nie uzbrojonych. Kwestią priorytetową z punktu widzenia rozwoju obszarów miejskich woj. podlaskiego jest poprawa efektywności i bezpieczeństwa energetycznego.

4.1 Poprawa efektywności energetycznej

Poprawa efektywności energetycznej oraz racjonalne wykorzystywanie istniejących zasobów energetycznych, w perspektywie wzrastającego zapotrzebowania na energię elektryczną, jest kwestią niezwykle istotną z punktu widzenia rozwoju obszarów miejskich. Poprawa efektywności energetycznej powinna być realizowana poprzez termomodernizację budynków oraz przyłączanie mikroźródeł energii odnawialnej, działania modernizacyjne obecnie funkcjonujących miejskich jednostek wytwarzania i przesyłu energii (sieci ciepłownicze i elektryczne) oraz wdrażanie inteligentnych systemów pomiarowych. Równolegle powinny być prowadzone działania upowszechniające konieczność oszczędzania energii elektrycznej oraz wdrażane nowoczesne technologie niwelujące szkodliwe oddziaływanie sektora energetycznego na środowisko. Oszczędność energii będzie miała istotny wpływ na poprawę efektywności ekonomicznej gospodarek obszarów miejskich oraz wzrost ich konkurencyjności.

4.2 Poprawa bezpieczeństwa zasilania w energię miast i rozwój nowoczesnych sieci energetycznych

Większość obszarów miejskich województwa podlaskiego „osadzona” jest na pojedynczych liniach przesyłu energii elektrycznej, nie posiadając żadnych alternatywnych źródeł energii. Stanowi to ogromne zagrożenie z punktu widzenia bezpieczeństwa energetycznego, stabilnych dostaw energii na poziomie gwarantującym zaspokojenie potrzeb, a w konsekwencji zagrożenie dla rozwoju miast. Należy podjąć zdecydowane działania zmieniające bieżącą sytuację. Problemem systemu elektroenergetycznego jest również niezadowalający stan techniczny systemów dystrybucyjnych oraz brak sieci wysokiego napięcia w znacznej części województwa, gdzie zaopatrzenie w energię odbywa się za pomocą długich, przeciążonych i awaryjnych linii średniego napięcia. Główne kierunki działań w tym zakresie powinny obejmować modernizację lokalnych instalacji do produkcji i przesyłu energii oraz zwiększenie mocy wytwórczych energii elektrycznej, jak również zdolności przesyłowych i dystrybucyjnych sieci elektroenergetycznych. Istotnym elementem poprawy bezpieczeństwa energetycznego jest również rozwój energetyki rozproszonej, wykorzystującej lokalne źródła energii oraz odnawialne źródła energii. Energetyka odnawialna to zwykle niewielkie jednostki wytwórcze zlokalizowane blisko odbiorcy, co pozwala na podniesienie lokalnego bezpieczeństwa energetycznego oraz zmniejszenie strat przesyłowych. Na obszarach funkcjonalnych miast w północnej części regionu podlaskiego istnieje możliwość rozwoju elektrowni wiatrowych i solarnych.

4.3 Rozbudowa i poprawa dostępności do infrastruktury gazowej i wodno-kanalizacyjnej

Wzrost atrakcyjności i konkurencyjności obszarów miejskich determinowany jest w dużym stopniu sprawnością infrastruktury gazowej i wodno-kanalizacyjnej. Dobrze rozwinięta infrastruktura techniczna sprzyja właściwemu rozwojowi obszarów miejskich niemal we wszystkich dziedzinach życia gospodarczego i społecznego. Realizacja tego celu koncentrować powinna się na rozbudowie i unowocześnieniu sieci gazowej oraz wodno-kanalizacyjnej. Priorytetem jest rozbudowa instalacji

gazowej, która obecnie nie jest powszechnie wykorzystywana w województwie podlaskim i wielu miastach całkowicie jej brakuje. Istnieje również potrzeba rozbudowy a szczególnie modernizacji sieci wodno-kanalizacyjnej wynika z coraz większego zużycia wody przez odbiorców oraz jej dekapitalizacji. W kilku miejscowościach wymagana jest budowa bądź rozbudowa sieci wodociągowej.

V Cel strategiczny - Rozwój nowoczesnej i przyjaznej przestrzeni obszarów miejskich

Jakość przestrzeni, w której spotykają się ludzie, ma wpływ na stosunki panujące w społeczeństwie. Dobrze urządzone przestrzenie sprzyja nawiązywaniu kontaktów, tworzeniu kultury, buduje wizerunek i tożsamość miejsc. Przestrzeń zniszczona, nieatrakcyjna, nieodpowiadająca potrzebom człowieka, rodzi patologie społeczne, zniechęca do przebywania i inwestowania w nią, skutkuje erozją kontaktów społecznych i ograniczeniem poczucia współprzynależności do niej. Wysokiej jakości przestrzeń obszarów miejskich powinna być miejscem atrakcyjnym i przyjaznym dla bardzo różnych ludzi, harmonijnie łącząc różne wątki, wartości i style, bogata różnorodnością, ale równocześnie stanowiąca spójną całość. Realizacja tego celu strategicznego powinna wiązać się z dążeniem do podnoszenia ładu przestrzennego, budowaniem wysokiej jakości funkcjonalnej i estetycznej przestrzeni miejskiej. Przestrzeni zrewitalizowanej, bogatej w miejsca do spędzania czasu wolnego, w tym kultury, sportu i rekreacji. Dążenie do wysokiej jakości tej przestrzeni powinno odbywać się poprzez zapobieganie konfliktom przestrzennym i zjawiskom niekontrolowanego rozlewania się osadnictwa. Ponadto poprzez przeciwdziałanie ubożeniu i wykluczeniu społecznemu miejskich grup społecznych. Rozwój nowoczesnej przestrzeni miejskiej oparty powinien być również o umiejętne, przekładające się na korzyści ekonomiczne i tworzenie nowych miejsc pracy, wykorzystanie posiadanych zasobów, w tym dziedzictwa kulturowego.

5.1 Cel operacyjny - Poprawa jakości przestrzeni publicznych

Realizacja tego celu powiązana powinna być z dążeniem do tworzenia sprawnego systemu przestrzeni publicznych jako atrakcyjnych, wyposażonych w różnorodne udogodnienia przyjazne wszystkim grupom mieszkańców. Powinna koncentrować się na poprawie ładu przestrzennego poprzez wprowadzanie odpowiednich rozstrzygnięć w planowaniu i gospodarce przestrzennej oraz takim kształtowaniu przestrzeni, które tworzy harmonijną całość i uwzględnia wymagania funkcjonalne, społeczno-gospodarcze, środowiskowe, kulturowe oraz kompozycyjno-estetyczne. Realizacji tego celu powinny towarzyszyć także działania służące podniesieniu bezpieczeństwa publicznego w obszarach miejskich. Bardzo istotne jest konsekwentne dążenie do procesu budowy lokalnych systemów przestrzeni publicznych, pełniących zróżnicowany, bogaty zestaw funkcji (społecznych, kulturowych, sportowych, rekreacyjnych itp.) realizujących wszystkie z wymienionych wcześniej zadań. Wysokiej jakości przestrzeń publiczna jest nie tylko wartością samą w sobie, stanowi ona swoisty element wiążący i zapewniający optymalną dostępność wszystkich ważnych, publicznych ofert obszarów miejskich dzięki czemu trafiają one do powszechnego obiegu. Działania w ramach realizacji tego celu powinny również koncentrować się wokół kwestii związanej z estetyką środowiska zabudowy oraz przestrzeni publicznych. To ważne czynniki decydujące o atrakcyjności miast. Dobrze funkcjonujące i atrakcyjne przestrzenie publiczne oraz ogólnie estetyczne środowisko mogą pełnić funkcję symbolu miast i współistnienia, a także kształtować poczucie odpowiedzialności mieszkańców za miasto. Na koniec warto również podkreślić, iż miasta wysokiej jakości przestrzeni publicznej powinny być rozumiane jako przyjazne dla pieszych i rowerzystów, z czystym powietrzem i wodą, mnóstwem zielonej przestrzeni i wysokiej jakości zabudową, w tym mieszkaniową.

5.2 Cel operacyjny - Zapobieganie żywiołowej suburbanizacji

Problematyka suburbanizacji związana jest z decentralizacją obszarów miejskich i polega na przemieszczaniu się ludności i podmiotów gospodarczych z miasta centralnego do strefy podmiejskiej. W województwie podlaskim problematyka suburbanizacji w największym stopniu dotyczy Białegostoku oraz ośrodków subregionalnych. W konsekwencji tego zjawiska dochodzi do tzw. „rozlewania” się osadnictwa o charakterze miejskim, co pociąga za sobą wzrost kosztów funkcjonowania zbiorowości miejskich, wywołuje chaos urbanistyczny, wzrost zagrożeń środowiska przyrodniczego, zwłaszcza obszarów chronionych w sąsiedztwie miast, oraz dezintegrację struktur społecznych. Dążąc do poprawy sytuacji w tym zakresie niezbędne jest wprowadzenie regulacji, zwłaszcza w zakresie gospodarowania przestrzenią i planowania przestrzennego. Ograniczenie negatywnych skutków rozlewania się zabudowy miejskiej wymaga oszczędnego gospodarowania ziemią, rewitalizacji obszarów zdegradowanych, zwiększenia wielofunkcjonalności i łączenia funkcji komplementarnych, eliminacji konfliktów funkcji i negatywnych oddziaływań nowych inwestycji oraz stymulowania procesów integracji społecznej starych i nowych mieszkańców suburbiów.

5.3 Cel operacyjny - Rewitalizacja obszarów miejskich

Rewitalizacja w zdegradowanych częściach miast, będąca dziś często czynnikiem rozwoju miast, przyczynić się powinna do poprawy jakości życia mieszkańców, przywrócenia ładu przestrzennego, ożywienia gospodarczego oraz odbudowy więzi społecznych. Kompleksowe działania rewitalizacyjne powinny służyć zapewnieniu rozwoju wybranych obszarów miejskich, tj. zdegradowanych dzielnic miejskich, terenów przemysłowych, powojkowych czy „blokowisk” oraz przywróceniu ich funkcji administracyjnych, społecznych i gospodarczych. Powinny również koncentrować się na tworzeniu warunków sprzyjających ich powtórnemu zagospodarowaniu dzięki skorelowanym interwencjom w sferze planowania przestrzennego, inwestycjom infrastrukturalnym oraz wsparciu zasobów ludzkich i przedsiębiorczości. Należy jednak podkreślić, iż ważna jest również rewitalizacja obszarów zielonych, czy szerzej środowiska przyrodniczego, która służyć powinna poprawie ekologicznych warunków życia mieszkańców podlaskich miast. Na koniec warto podkreślić, iż rewitalizacja przynosi doskonałe efekty, kiedy odbywa się poprzez wprowadzenie do odnowionych przestrzeni, funkcji kulturalnych i siedzib firm z sektora przemysłów kreatywnych. To właśnie działalność kulturalna jest w stanie przynosić korzyści a materializuje się w tworzeniu nowego wizerunku i atmosfery zrewitalizowanych miejsc.

5.4 Cel operacyjny - Wspieranie rodzin w rozwoju i samodzielnym wypełnianiu funkcji społecznych

Rodzina jako podstawowa komórka społeczna powinna być objęta szczególną ochroną. Przemiany współczesnej rodziny są procesami nieodwracalnymi, niosącymi wiele pozytywów, ale także zagrożeń, których konsekwencje najczęściej ponoszą dzieci. Realizacja tego celu powinna koncentrować się zatem na działaniach służących wspieraniu rodziny w realizacji wszystkich właściwych jej funkcji: prokreacyjnej, ekonomicznej, wychowawczej, opiekuńczej i socjalizacyjnej. Ponadto na kształtowaniu takich warunków prawnych, materialnych i społecznych, które sprzyjać będą powstawaniu i rozwojowi rodziny. Służyć temu może szerokie spektrum aktywności poczynając od budowania zróżnicowanej oferty poradnictwa rodzinnego, poprzez rozwijanie systemu profilaktyki i opieki nad dziećmi i rodziną, aż do wspierania rozwoju opieki społecznej oraz działających w tym zakresie organizacji pozarządowych. Należy również uwagę skupić na działaniach w zakresie mieszkalnictwa, po to aby umożliwić tworzenie podstawowych warunków bytowych, szczególnie dla rodzin znajdujących się w szczególnie trudnej sytuacji.

5.5 Cel operacyjny - Wspieranie włączenia społecznego i walka z ubóstwem

Wykluczenie społeczne i segregacja społeczna są zjawiskami występującymi głównie na obszarach miejskich. Miasta województwa podlaskiego stanowią źródło większości miejsc pracy, jednak charakteryzują się również wysoką stopą bezrobocia. Są to również obszary na których widać oznaki nie tylko coraz większych różnic w dochodach, ale również ubożenia ludzi niezamożnych. Ubóstwem zagrożone są przede wszystkim osoby bezrobotne i ich rodziny. Lokalne społeczności na niektórych obszarach cierpią z powodu koncentracji różnych nierówności: złych warunków mieszkaniowych, bezrobocia oraz trudności w dostępie do pewnych usług lub wręcz niemożności ich uzyskania (opieka zdrowotna, komunikacja, technologie informatyczno-telekomunikacyjne). Realizacja tego celu powinna przyczynić się do rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu, szczególnie w zakresie zwalczania polaryzacji społecznej i ubóstwa, unikania segregacji grup etnicznych, wiekowych i rozwiązywania problemów starzejącego się społeczeństwa.

5.6 Cel operacyjny - Komerccjalizacja walorów przyrodniczych i dziedzictwa kulturowego (przemysły kultury i czasu wolnego)

Przemysły kultury i czasu wolnego to jedne z najbardziej intensywnie rozwijających się sektorów gospodarki. Oparte są na jednostkach z twórczymi umiejętnościami artystycznymi, na współpracy menedżerów z naukowcami, umiejętności tworzenia produktów rynkowych, a ich ekonomiczna wartość leży w ich kulturalnych lub intelektualnych własnościach. Zajmują się zarówno produkcją jak i prezentacją, promocją i dystrybucją treści. Nowa wartość w tym sektorze powstaje, gdy spotkają się techniczna innowacja, kreacja artystyczna i przedsiębiorczość. Komerccjalizacja, czyli umiejętność przekuwania pomysłu w biznes jest kwintesencją kreatywnej ekonomii. Te jednostki, które to potrafią, łącząc wyobraźnię, wiedzę, innowacyjne podejście i wycucie rynku, wygrywają. Realizacja tego celu powinna umożliwić łączenie zasobów przyrody i dziedzictwa kulturowego podlaskich obszarów miejskich z potrzebami, w postaci sieci współpracy, także internetowej, dzielnic artystycznych i różnego rodzaju partnerstwa podmiotów. Przyniesie to wymierne korzyści ekonomiczne oraz może generować nowe miejsca pracy.

5. Kierunki działań i interwencji

Cele strategiczne	Cele operacyjne:	Kierunki działań i interwencji	
I. Podniesienie dostępności transportowej obszarów miejskich	1.1 Zwiększenie zewnętrznej dostępności transportowej obszarów miejskich poprzez inwestycje w rozwój transportu drogowego, kolejowego, lotniczego	1.1.1 1.1.2 1.1.3 1.1.4	Budowa regionalnego portu lotniczego oraz lotnisk lokalnych; Rozbudowa infrastruktury powiązań drogowych w wymiarze międzynarodowym, krajowym, regionalnym i lokalnym, w tym węzłów komunikacyjnych i obwodnic miejskich; Budowa sieci kolei oraz zwiększenie liczby połączeń kolejowych, zintegrowanie linii magistralnych i lokalnych oraz poprawa jakości przewozów; Tworzenie warunków dla rozwoju centrów logistycznych oraz transportu kombinowanego/intermodalnego.
	1.2 Poprawa wewnętrznej dostępności transportowej obszarów miejskich	1.2.1 1.2.2 1.2.3	Rozwój zrównoważonego transportu zbiorowego, przy udziale alternatywnych środków transportu, w tym wdrażanie nowoczesnych, inteligentnych systemów zarządzania oraz budowa zintegrowanych węzłów przesiadkowych m.in. w celu zwiększenia dostępności do rynku pracy; Rozbudowa i modernizacji sieci dróg wojewódzkich i lokalnych; Budowa dróg rowerowych w miastach i „rowerowych autostrad” pomiędzy najważniejszymi ośrodkami w obszarach funkcjonalnych miast.
II. Rozwój funkcji metropolitalnych Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego, wspieranie potencjału rozwojowego i absorpcyjnego miast subregionalnych i ośrodków lokalnych oraz powiązań funkcjonalnych pomiędzy nimi	2.1 Rozwój gospodarki w oparciu o endogeniczne zasoby i potencjały obszarów miejskich	2.1.1 2.1.2 2.1.3 2.1.4 2.1.5 2.1.6 2.1.7	Rozwój białostockiego obszaru funkcjonalnego, jako centrum kształcenia medycznego i specjalistycznych usług medycznych; Rozwój funkcji szkolnictwa oraz stworzenie infrastruktury edukacyjnej programów kształcenia nowoczesnych kadr ukierunkowanych na naukę przedsiębiorczości i postaw innowacyjnych w jak najszerszym zakresie; Współpraca naukowo-badawcza skierowana na rozwój innowacyjności w oparciu o relacje nauka-biznes – samorząd poprzez m.in. tworzenie centrów doskonałości, kompetencji oraz centrów transferu technologii (brokerzy innowacji); Rozwój przemysłu rolno-spożywczego; Budowanie i promocja wspólnej oferty turystycznej wykorzystującej walory środowiska przyrodniczego w zakresie turystyki kwalifikowanej; Rozbudowa i rozwój oferty ukazującej miejsca atrakcyjne do życia dla ludzi starszych, emerytów; Rozwój funkcji uzdrowiskowych.
	2.2 Rozwój powiązań sieciowych, funkcjonalnych oraz współpracy obszarów miejskich	2.2.1 2.2.2 2.2.3 2.2.4 2.2.5 2.2.6 2.2.7 2.2.8	Współpraca w celu tworzenia jakościowo lepszych miejsc pracy m.in. w sektorze usług biznesowych, wysokich technologii, kultury i przemysłów czasu wolnego; Współpraca w zakresie podnoszenia zdolności podmiotów gospodarczych do konkurencyjności, poprzez tworzenie i wdrażanie nowoczesnych technologii i kreowanie postaw otwartości na innowacyjność przy udziale instytucji otoczenia biznesu; Wzmacnianie mobilności w zasięgu miejskich obszarów funkcjonalnych oraz integracji różnych form transportu np. poprzez wprowadzanie wspólnych biletów w obszarach funkcjonalnych miast czy budowę dróg rowerowych i innych działań; Współpraca obszarów miejskich w zakresie wspólnych programów polityki energetycznej – np. prowadzenie wspólnych przetargów na zakup energii celem redukcji kosztów, wdrażanie pilotażowych projektów typu Smart/EcoGrid; Współpraca przy zagospodarowaniu odpadów i tworzeniu instalacji ich unieszkodliwiania Tworzenie platformy współpracy w zakresie specjalistycznych usług medycznych; Wdrażanie i koordynowanie wspólnych strategii rozwoju obszarów funkcjonalnych; Nawiązywanie współpracy transgranicznej w zakresie przedsięwzięć gospodarczych i kulturalnych.
	2.3 Rozwój społeczeństwa informacyjnego oraz sektora technologii informacyjnych	2.3.1 2.3.2 2.3.3 2.3.4 2.3.5 2.3.6 2.3.7	Rozbudowa infrastruktury teleinformatycznej w tym szkieletowej sieci Internetu szerokopasmowego oraz sieci dystrybucyjnej; Inwestycje w rozwój e-usług w sferze publicznej oraz upowszechnianie wiedzy z wykorzystaniem TIK; Wspieranie prowadzenia działalności gospodarczej przy wykorzystaniu TIK; Rozwój usług cyfrowych w tym sektora usług biznesowych; Kształcenie w zakresie wykorzystania TIK; Wspieranie kreatywności i innowacyjności z wykorzystaniem TIK; Rozwój sektora technologii i narzędzi informacyjnych.

	2.4 Rozbudowa partnerskiej współpracy międzynarodowej	<p>2.4.1 Wzmacnianie więzi współpracy transgranicznej pomiędzy polskimi i wschodnimi władzami lokalnymi, przedsiębiorstwami, ośrodkami naukowymi i badawczo-rozwojowymi, instytucjami otoczenia biznesu, instytucjami kultury, stowarzyszeniami, fundacjami i grupami nieformalnymi;</p> <p>2.4.2 Organizowanie międzynarodowych przedsięwzięć kulturalnych, biznesowych (typu targi, wystawy, konferencje, festiwale itp.) oraz sportowych;</p> <p>2.4.3 Rozwój transgranicznych systemów bezpieczeństwa publicznego;</p> <p>2.4.4 Rozwój międzynarodowej współpracy miast partnerskich;</p> <p>2.4.5 Budowanie ułatwień w prowadzeniu działalności gospodarczej na terenie UE dla nie-rezydentów.</p>
III. Przeciwdziałanie emigracji oraz przyciąganie klasy kreatywnej	3.1 Wykorzystanie warunków i możliwości ośrodków miejskich do kreowania jakościowo lepszych miejsc pracy	<p>3.1.1 Tworzenie terenów inwestycyjnych wyposażonych w infrastrukturę techniczną i teleinformatyczną;</p> <p>3.1.2 Propagowanie nowoczesnych, sprzyjających poprawie wydajności i warunków pracy rozwiązań organizacyjnych (np. polityki CSR, flexicurity);</p> <p>3.1.3 Tworzenie warunków sprzyjających przyciąganiu inwestycji, w tym zagranicznych;</p> <p>3.1.4 Rozwój innowacyjnej gospodarki;</p> <p>3.1.5 Wzmocnienie ponadlokalnej konkurencyjności firm sektora MSP.</p>
	3.2 Dostosowanie podaży do popytu na rynku pracy	<p>3.2.1 Tworzenie lepszych warunków kształcenia poprzez inwestowanie w bazę oświatową oraz wspieranie rozwoju ośrodków edukacyjnych i instytucji służących spotkaniom i wymianie myśli w środowiskach lokalnych, takich jak: mediateki, kluby dyskusyjne, domy kultury, klubokawiarnie;</p> <p>3.2.2 Wdrażanie innowacyjnych rozwiązań i metod nauczania (nowatorskie programy, e-kształcenie, ICT), kształcenie na odległość w różnych formach, w tym w ramach europejskich wirtualnych kampusów;</p> <p>3.2.3 Doskonalenie współdziałania pracodawców, uczelni oraz szkół celem dostosowania oferty edukacyjnej do potrzeb rynku pracy;</p> <p>3.2.4 Włączanie specjalistów – praktyków życia gospodarczego do realizacji procesu dydaktycznego sprzyjającego kształceniu uczniów w zakresie nowoczesnych technologii, dostępnych u pracodawców;</p> <p>3.2.5 Doskonalenie warunków dla kształcenia zawodowego, ustawicznego i specjalnego dostosowanego do rynku pracy (m.in. poprzez stworzenie regionalnego centrum kształcenia zawodowego).</p>
	3.3 Przyciąganie klasy kreatywnej	<p>3.3.1 Zatrzymanie exodusu talentów branż kreatywnych i migracja potencjału klasy kreatywnej;</p> <p>3.3.2 Tworzenie odpowiednio wyposażonych miejsc, np. inkubatorów kreatywności;</p> <p>3.3.3 Tworzenie i wdrażanie kompleksowych systemów wsparcia uzdolnionych uczniów, studentów i absolwentów w porozumieniu samorząd-biznes-nauka w celu zahamowania exodusu talentów i przyciągania klasy kreatywnej.</p> <p>3.3.4 Rozwój przedsiębiorczości opartej na branżach kreatywnych i wysokich technologii;</p> <p>3.3.5 Budowanie wizerunku miast otwartych i przyjaznych osobom twórczym i kreatywnym;</p> <p>3.3.6 Wytworzenie trwałych i efektywnych powiązań i synergii pomiędzy sferą kultury i przemysłu;</p> <p>3.3.7 Edukacja tolerancji i pozytywnych interakcji społecznych.</p>
IV. Rozwój infrastruktury elektroenergetycznej i wodno-kanalizacyjnej	4.1 Poprawa efektywności energetycznej	<p>4.1.1 Racjonalne gospodarowanie zużycia energii, m.in. przy świadczeniu usług publicznych;</p> <p>4.1.2 Poprawa efektywności energetycznej budynków poprzez termomodernizację budynków oraz wdrażanie inteligentnych systemów pomiarowych;</p> <p>4.1.3 Zobowiązanie sektora publicznego do pełnienia wzorcowej roli w oszczędnym gospodarowaniu energią;</p> <p>4.1.4 Promocja innowacyjnych technologii zmniejszających szkodliwe oddziaływanie sektora energetycznego na środowisko;</p> <p>4.1.5 Kampanie informacyjne i edukacyjne, promujące racjonalne wykorzystanie energii.</p>
	4.2 Poprawa bezpieczeństwa zasilania w energię miast i rozwój nowoczesnych sieci energetycznych	<p>4.2.1 Rozwój pierścieniowych systemów przesyłu i dystrybucji energii elektrycznej;</p> <p>4.2.2 Budowa i modernizacja lokalnych instalacji do produkcji i przesyłu energii ze szczególnym uwzględnieniem technologii kogeneracji i poligeneracji oraz wykorzystania OZE;</p> <p>4.2.3 Tworzenie systemu zachęt do pozyskiwania energii z OZE;</p> <p>4.2.4 Wdrażanie pilotażowych rozwiązań Smart/EcoGridowych.</p>
	4.3 Rozbudowa i poprawa dostępności do infrastruktury gazowej i wodno-kanalizacyjnej	<p>4.3.1 Rozbudowa systemu magistral gazowych;</p> <p>4.3.2 Rozbudowa systemu przesyłowego gazu oraz budowa gazociągów do elektrociepłowni i ciepłowni;</p> <p>4.3.3 Rozbudowa infrastruktury wodno-kanalizacyjnej.</p>

V. Rozwój nowoczesnej i przyjaznej przestrzeni obszarów miejskich	5.1 Poprawa jakości przestrzeni publicznych	<p>5.1.1 Poprawa standardów w zakresie ładu przestrzennego, ochrony środowiska i zaspokojenia potrzeb komunalnych;</p> <p>5.1.2 Budowanie harmonijnej przestrzeni publicznej z uwzględnieniem potrzeb społeczeństwa;</p> <p>5.1.3 Zbudowanie funkcjonalnych i nowoczesnych przestrzeni miejskich, atrakcyjnych dla mieszkańców, inwestorów i turystów na bazie infrastruktury i wydarzeń tworzących efekt pozycjonowania i rozpoznawalności miast w kraju i na świecie;</p> <p>5.1.4 Tworzenie warunków dla ukierunkowanych funkcji i programów usługowych;</p> <p>5.1.5 Tworzenie warunków do rozwoju kultury, sportu i rekreacji;</p> <p>5.1.6 Promowanie najmniej uciążliwych i proekologicznych i alternatywnych środków transportu (zbiorowy, rowerowy);</p> <p>5.1.7 Poprawa bezpieczeństwa publicznego.</p>
	5.2 Zapobieganie żywiołowej suburbanizacji	<p>5.2.1 Racjonalna polityka w zakresie planowania i zagospodarowania przestrzennego, w tym wyznaczania obszarów pod zabudowę oraz wyłączających je spod zabudowy;</p> <p>5.2.2 Racjonalne gospodarowanie przestrzenią w obszarach funkcjonalnych ze szczególnym uwzględnieniem zabudowy mieszkaniowej;</p> <p>5.2.3 Racjonalne zagospodarowanie przestrzeni obszaru uwzględniającego ochronę zasobów oraz walorów przyrodniczych, ze szczególnym podkreśleniem konieczności planowej lokalizacji budowy kopalni żwiru i generatorów wiatrowych.</p>
	5.3 Rewitalizacja obszarów miejskich	<p>5.3.1 Realizacja programów i mechanizmów rewitalizacyjnych w szczególności w obszarach starej zabudowy i osiedli wielkopłytowych;</p> <p>5.3.2 Rewitalizacja miejskich obszarów powojennych i przemysłowych celem zmiany ich funkcjonalności;</p> <p>5.3.3 Rewitalizacja miejskich zabytków oraz obszarów zielonych.</p>
	5.4 Wspieranie rodzin w rozwoju i samodzielnym wypełnianiu funkcji społecznych	<p>5.4.1 Wzmacnianie i doskonalenie współpracy szkół ze środowiskiem rodzinnym i społecznym;</p> <p>5.4.2 Rozwijanie systemu profilaktyki i opieki nad dziećmi i rodziną;</p> <p>5.4.3 Przeciwdziałanie marginalizacji i degradacji społecznej rodziny;</p> <p>5.4.4 Wspieranie rozwoju instytucji asystenta rodziny;</p> <p>5.4.5 Wspieranie systemu budownictwa socjalnego.</p>
	5.5 Wspieranie włączenia społecznego i walka z ubóstwem	<p>5.5.1 Inwestycje w infrastrukturę zdrowotną i społeczną, które przyczynią się do rozwoju regionalnego i lokalnego, zmniejszania nierówności w zakresie stanu zdrowia oraz przejścia z usług instytucjonalnych do usług na poziomie społeczności lokalnych;</p> <p>5.5.2 Wsparcie na rzecz rozwoju przedsiębiorstw społecznych (spółdzielnie socjalne i pracy, zakłady aktywizacji zawodowej, spółki pożytku publicznego itp.);</p> <p>5.5.3 Inwestycje we włączanie społeczne i ekonomiczne dzięki dostarczaniu umiejętności z zakresu wykorzystywania nowych technologii i Internetu (tzw. walka z wykluczeniem cyfrowym), w tym wśród osób w wieku 50+.</p>
	5.6 Komercjalizacja walorów przyrodniczych i dziedzictwa kulturowego (przemysły kultury czasu wolnego)	<p>5.6.1 Budowanie silnych marek terytorialnych w oparciu o walory środowiskowe i oddolne działania w sferze kultury;</p> <p>5.6.2 Inicjowanie i wspieranie działań podnoszących społeczną świadomości i wrażliwości w zakresie dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego;</p> <p>5.6.3 Zwiększanie poziomu społecznej aktywności w kulturze oraz zdrowych formach spędzania czasu wolnego poprzez działania edukacyjne i promocyjne;</p> <p>5.6.4 Wzmocnienie współpracy pomiędzy podmiotami sektora publicznego, pozarządowego i prywatnego w zakresie edukacji, promocji oraz poprawy świadomości i postaw obywatelskich w odniesieniu do dziedzictwa regionalnego;</p> <p>5.6.5 Rozwój kształcenia oraz doskonalenia kadr w obszarze: obsługi ruchu turystycznego, rozwoju i upowszechniania kultury, wykorzystania nowoczesnych technologii w kulturze oraz zarządzania kulturą i dziedzictwem kulturowym „zawodów ginących”;</p> <p>5.6.6 Promocja wielokulturowego bogactwa oraz tożsamości lokalnej i regionalnej szczególnie poprzez wspieranie folkloru, tradycji i sztuki ludowej oraz nowych oddolnych wielowektorowych i eksperymentalnych aktywności w obszarach miejskich.</p>

6. Wskaźniki monitorowania

I cel strategiczny - Podniesienie dostępności transportowej obszarów miejskich				
Lp.	Nazwa wskaźnika	Jednostka miary	Źródło	Trend
1.	Budowa i funkcjonowanie lotniska regionalnego Budowa i funkcjonowanie lotniska lokalnego Białystok Budowa i funkcjonowanie lotniska lokalnego Łomża Budowa i funkcjonowanie lotniska lokalnego Suwałki	jednostka jednostka jednostka jednostka	UMWP	↑ ↑ ↑ ↑
2.	Liczba mieszkańców w strefach dostępności drogowej Białegostoku - 60 min - 90 min - 120 min dojazdu do Białegostoku	tys. os.	IGiPZ PAN	↑ ↓ ↓
3.	Liczba mieszkańców w strefach dostępności drogowej Suwałk - 60 min - 90 min - 120 min	tys. os.	IGiPZ PAN	↑ ↓ ↓
4.	Liczba mieszkańców w strefach dostępności drogowej Łomży - 60 min - 90 min - 120 min	tys. os.	IGiPZ PAN	↑ ↓ ↓
5.	Udział dróg ekspresowych w stosunku do długości dróg publicznych o twardej nawierzchni	%	GUS	↑
6.	Udział dróg rowerowych w stosunku do długości dróg ekspresowych i publicznych o twardej nawierzchni	%	GUS	↑
7.	Drogi publiczne o twardej nawierzchni ulepszonej na 100 km ²	km	GUS	↑
8.	Linie kolejowe ogółem na 100 km ²	km	GUS	↑
9.	Linie kolejowe ogółem na 10 tysięcy ludności	km	GUS	↑
10.	Przewozy pasażerów transportem samochodowym zarobkowym	tys. os.	GUS	↑
11.	Przewozy pasażerów transportem kolejowym	tys. os.	GUS	↑
12.	Długość dróg i autostrad rowerowych: • Białystok • Suwałki • Łomża	km	UM Białystok UM Suwałki UM Łomża	↑
13.	Długość wyznaczonych pasów na przemieszczanie się rowerami, w ramach obecnej infrastruktury drogowej.	km	UM Białystok UM Suwałki UM Łomża	↑

14.	Ilość dostępnej infrastruktury rowerowej (stojaki, długoterminowe parkingi na rowery przy dworcach PKP i PKS, wiaty przeciwdeszczowe na szlakach wokół miejskich).	jednostka	UM Białystok UM Suwałki UM Łomża	↑
-----	--	-----------	--	---

II cel strategiczny - Rozwój funkcji metropolitalnych Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego, wspieranie potencjału rozwojowego i absorpcyjnego miast subregionalnych i ośrodków lokalnych oraz powiązań funkcjonalnych pomiędzy nimi				
Lp.	Nazwa wskaźnika	Jednostka miary	Zródło	Trend
1.	PKB na 1 mieszkańca wg podregionów	zł.	GUS	↑
2.	Liczba studentów szkół wyższych w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców w podregionach: <ul style="list-style-type: none"> • białostockim • suwalskim • łomżyńskim 	Os./1000 mieszk.	GUS	↑ ↑ ↑
3.	Liczba lekarzy w podregionie białostockim	Os./10 tys. mieszkańców	GUS	↑
4.	Liczba placówek ambulatoryjnej opieki zdrowotnej w podregionie białostockim	jednostki/10 tys. mieszkańców	GUS	↑
5.	Wielkość nakładów inwestycyjnych w przemyśle rolno-spożywczym w podregionie łomżyńskim	Zł.	GUS	↑
6.	Wielkość dochodów z turystyki w dochodach gmin ogółem w podregionie suwalskim	%	GUS	↑
7.	Odsetek ludności (gospodarstw domowych) korzystających z szerokopasmowego dostępu do Internetu >=100Mb/s	%	GUS	↑
8.	Odsetek podmiotów gospodarczych korzystających z szerokopasmowego dostępu do Internetu >=100Mb/s	%	GUS	↑
9.	Odsetek przedsiębiorstw otrzymujących zamówienia poprzez sieci komputerowe	%	GUS	↑
10.	Odsetek przedsiębiorstw składających zamówienia poprzez sieci komputerowe	%	GUS	↑
11.	Odsetek spraw administracyjnych zrealizowanych przez Internet <ul style="list-style-type: none"> • Białystok • Suwałki • Łomża 	%	UM Białystok UM Suwałki UM Łomża	↑
12.	Ilość osób korzystająca z TIK	osoba	Badania ankietowe mieszkańców	↑
13.	Liczba realizowanych projektów partnerskich, w tym międzynarodowych <ul style="list-style-type: none"> • Białystok • Suwałki • Łomża 	jednostka	UM Białystok UM Suwałki UM Łomża	↑ ↑ ↑

14.	Wzrost kompetencji cyfrowych mieszkańców		Badania ankietowe mieszkańców	↑
-----	--	--	-------------------------------	---

III cel strategiczny - Przeciwdziałanie emigracji oraz przyciąganie klasy kreatywnej				
Lp.	Nazwa wskaźnika	Jednostka miary	Źródło	Trend
1.	Wskaźnik zatrudnienia	%	GUS	↑
2.	Saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych na pobyt stały na 1000 ludności		GUS	↓
3.	Przyjeżdżający do pracy przypadający na 1 osobę wyjeżdżającą do pracy		GUS	↑
4.	Średnie miesięczne wynagrodzenie brutto <ul style="list-style-type: none"> • Białystok • Suwałki • Łomża 	zł.	GUS	↑ ↑ ↑
5.	Efektywność brutto aktywnych programów rynku pracy		GUS	↑
6.	Nakłady inwestycyjne w usługach na 1 mieszkańca	zł.	GUS	↑
7.	Nakłady inwestycyjne w przemyśle na 1 mieszkańca	zł.	GUS	↑
8.	Nakłady na działalność innowacyjną <ul style="list-style-type: none"> • w przetwórstwie przemysłowym, • w usługach 	zł.	GUS	↑ ↑
9.	Udział wydatków publicznych na działalność innowacyjną w PKB w podregionach: <ul style="list-style-type: none"> • białostockim • suwalskim • łomżyńskim 	%	GUS	↑ ↑ ↑
10.	Liczba zrealizowanych projektów pomiędzy uczelniami wyższymi/jednostkami naukowymi a przedsiębiorcami	szt.	Badanie ankietowe uczelnie wyższe/jednostki naukowe	↑
11.	Odsetek studentów odbywających praktyki w przedsiębiorstwach	%	Badanie ankietowe szkół wyższych	↑

IV cel strategiczny - Rozwój infrastruktury elektroenergetycznej i wodno-kanalizacyjnej				
Lp.	Nazwa wskaźnika	Jednostka miary	Źródło	Trend
1.	Liczba wyłączeń prądu	jednostka	GUS	↓
2.	Nakłady inwestycyjne na bezpieczeństwo zewnętrzne systemu elektroenergetycznego	zł.	GUS	↑
3.	Roczna produkcja energii ze źródeł odnawialnych <ul style="list-style-type: none"> • elektryczna • cieplna 	MWh/rok GJ/rok	GUS	↑ ↑
4.	Liczba odbiorców gazu	Jednostka- tys.m3/rok	GUS	↑
5.	Liczba umów zawartych na odbiór ścieków komunalnych	jednostka	Gestorzy sieci	↑
6.	Liczba umów zawartych na dostawę wody	jednostka	Gestorzy sieci	↑

V cel strategiczny - Rozwój nowoczesnej i przyjaznej przestrzeni obszarów miejskich				
Lp.	Nazwa wskaźnika	Jednostka miary	Źródło	Trend
1.	Wydatki na zagospodarowanie terenów publicznych	zł.	GUS	↑
2.	Wzrost liczby ludności gmin podmiejskich w stosunku do wzrostu liczby ludności gminy miejskiej Białystok Suwałki Łomża	%	GUS	↓ ↓ ↓
3.	Wydatki z budżetów gmin miejskich na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego jako procent wydatków z budżetów gmin miejskich ogółem	%	GUS	↑
4.	Wydatki z budżetów gmin miejskich na kulturę fizyczną i sport jako procent wydatków z budżetów gmin miejskich ogółem	%	GUS	↑
5.	Wskaźnik zagrożenia ubóstwem relatywnym	%	GUS	↑
6.	Liczba spółdzielni socjalnych	jednostka	GUS	↑
7.	Wydatki na rewitalizację w wydatkach ogółem	zł.	GUS	↑
8.	Liczba podmiotów działających w ramach przemysłów kultury w stosunku do liczby podmiotów GN ogółem	jednostka	GUS	↑
9.	Liczba osób objętych programami prorodzinnymi	osoba	GUS	↑

10.	Odsetek przestępstw kryminalnych wykrytych	%	GUS	↑
11.	Liczba markowych produktów terytorialnych	jednostka	Urzędy Miast	↑
12.	Poziom jakości życia		Badania ankietowe mieszkańców	↑

Analiza statystyczna miast powiatowych województwa podlaskiego

Aktualizacja Strategii Rozwoju Województwa
Podlaskiego do roku 2020

Opracowanie: dr Anna Augustyn

Białystok, 2012 r.

Spis treści

1. Struktura systemu osadniczego w województwie podlaskim	s. 3
1.1 Struktura funkcjonalna miejskiej sieci osadniczej woj. podlaskiego	s.3
1.2 Struktura wielkości miast woj. podlaskiego	s.3
2. Demografia i trendy migracyjne w miastach powiatowych woj. podlaskiego.....	s.4
2.1 Liczba ludności.....	s.4
2.2 Liczba ludności według płci.....	s.5
2.3 Gęstość zaludnienia.....	s.5
2.4 Przyrost naturalny.....	s.6
2.5 Liczba ludności w wieku nieprodukcyjnym, produkcyjnym, poprodukcyjnym.....	s.7
2.6 Migracje wewnętrzne.....	s.10
2.7 Dojeżdżający do pracy.....	s.11
2.8 Migracje zagraniczne.....	s.12
3. Sytuacja społeczna ludności miejskiej w miastach powiatowych woj. podlaskiego.....	s.13
4. Zróżnicowania przestrzenne miast w zakresie dochodów i wydatków.....	s.14
5. Bezrobocie w miastach powiatowych woj. podlaskiego.....	s.15
6. Drogowa, kolejowa i lotnicza dostępność komunikacyjna miast woj. podlaskiego.....	s.17
6.1 Dostępność transportu drogowego.....	s.17
6.2 Dostępność transportu kolejowego.....	s.17
6.3 Dostępność transportu lotniczego.....	s.17
7. Przedsiębiorczość w miastach powiatowych woj. podlaskiego.....	s.18
8. Szkolnictwo wyższe w ośrodkach subregionalnych woj. podlaskiego.....	s.19
9. Infrastruktura mieszkaniowa w miastach powiatowych woj. podlaskiego.....	s.22
10. Ochrona środowiska naturalnego w miastach powiatowych woj. podlaskiego.....	s.25
11. Infrastruktura komunalna w miastach powiatowych woj. podlaskiego.....	s.26
11.1 Instalacje wodociągowe, gazowe i kanalizacyjne.....	s.26
11.2 Ścieki przemysłowe i komunalne.....	s.29
11.3 Oczyszczalnie ścieków komunalnych i przemysłowych.....	s.30
11.4 Nakłady na środki trwałe służące gospodarce wodnej.....	s.31

1. Struktura systemu osadniczego w województwie podlaskim

Miejska sieć osadnicza województwa podlaskiego składa się ogółem od 2011 r. z 40 miast z czego 13 stanowią gminy miejskie, a 27 gminy miejsko – wiejskie. Od 1 stycznia 2011 roku funkcjonuje miasto Czyżew, które w tym dniu odzyskało prawa miejskie. Dostępne dane dotyczące miast według liczby ludności dotyczą roku 2010, w związku z tym nie obejmują danych odnoszących się do miasta Czyżew (tabela 1).

1.1 Struktura funkcjonalna miejskiej sieci osadniczej woj. podlaskiego

W strukturze funkcjonalnej miejskiej sieci osadniczej wyróżniają się: wojewódzki ośrodek rozwoju – „europol” – miasto Białystok, pełniące szereg funkcji metropolitalnych oraz subregionalne ośrodki rozwoju tj. Suwałki i Łomża, pełniące funkcje ponadlokalne. Funkcje powiatowe pełni ponadto 11 miast (Augustów, Bielsk Podlaski, Grajewo, Hajnówka, Kolno, Mońki, Sejny, Siemiatycze, Sokółka, Wysokie Mazowieckie, Zambrów) ze standardowymi dla tego szczebla funkcjami obsługi ludności w zakresie administracji publicznej, edukacji, ochrony zdrowia i opieki społecznej, kultury oraz szeregiem innych funkcji usługowych i gospodarczych o zasięgu powiatowym.

1.2 Struktura wielkości miast woj. podlaskiego

W 2010 r. w województwie podlaskim funkcjonowało 39 miast, z których tylko Białystok przekracza liczbę 200 tys. mieszkańców. W mieście wojewódzkim zamieszkuje blisko ¼ ludności województwa podlaskiego. Kolejne pod względem liczby mieszkańców to miasta Łomża i Suwałki, gdzie zamieszkuje łącznie 11,2 % ogółu ludności województwa podlaskiego.

Średnia wielkość miast pod względem ilości mieszkańców wynosi 18 405, natomiast wartość środkowa (mediana) wynosi 4 914 mieszkańców. Świadczy to o nierównomiernym rozkładzie wielkościowym miast. Najwięcej miast województwa podlaskiego (36%) charakteryzuje się liczbą ludności większą od 2 tys. i mniejszą od 5 tys., zaś 18% miast zamieszkuje mniej niż 2 tys. mieszkańców.

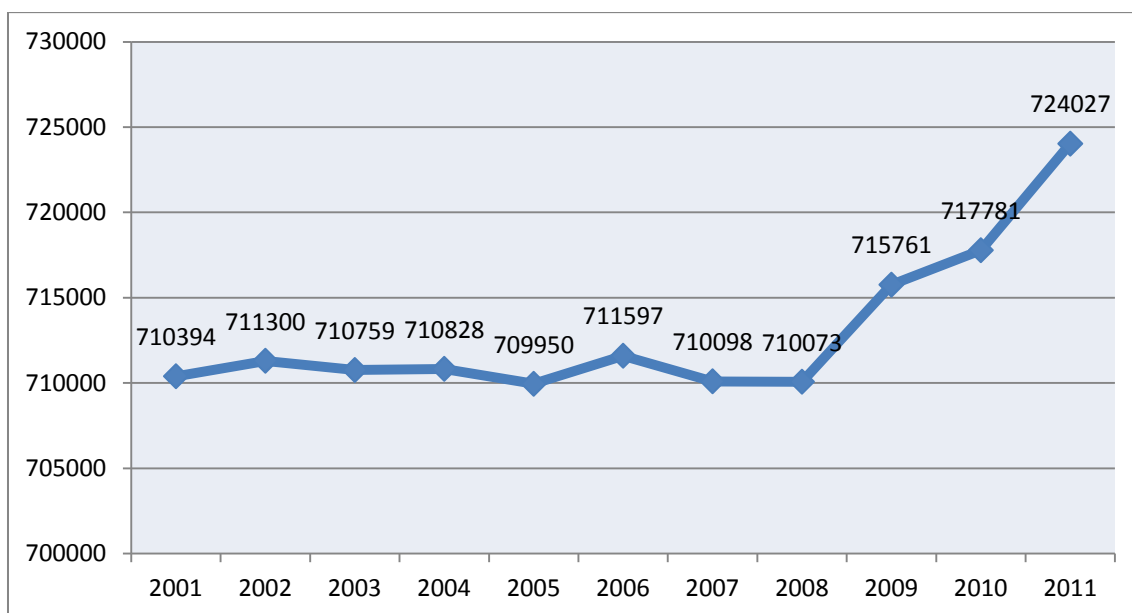
Tab. 1. Miasta w województwie podlaskim wg. liczby mieszkańców w 2010 r.

Miasta według liczby mieszkańców	Liczba	% ludności woj. podlaskie = 100%
poniżej 2 000	7	0,8
2 000 - 4 999	14	3,5
5 000 - 9 999	6	3,8
10 000 - 19 999	5	5,9
20 000 - 49 999	5	10,3
50 000 - 99 999	2	11,2
100 000 - 199 999	-	-
200 000 i więcej	1	24,8
Ogółem	39	60,4

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Liczba ludności miast w woj. podlaskim w latach 2001-2011 wzrastała, ale największy jej wzrost obserwuje się w latach 2008-2011.

Rys. 1. Liczba ludności w miastach województwa podlaskiego w latach 2001-2011

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z BDL

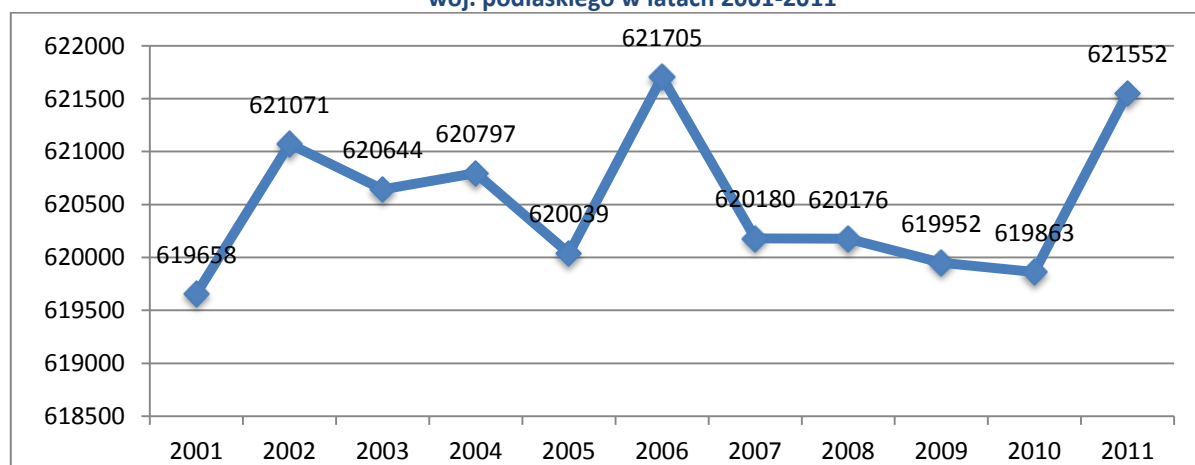
W dalszej części opracowania brane będą pod uwagę miasta pełniące rolę miast powiatowych.

2. Demografia i trendy migracyjne w miastach powiatowych woj. podlaskiego

2.1 Liczba ludności

Liczba ludności mieszkająca w poszczególnych 14 miastach powiatowych województwa podlaskiego wynosiła łącznie w 2011 r. 621 552 osób. W latach 2001-2011 obserwuje się wahania ludności w miastach powiatowych województwa podlaskiego, a różnica pomiędzy liczbą ludności w 2011 r. a 2001r. wynosi niecałe 2000 osób.

Rysunek 2. Liczba ludności mieszkająca łącznie w miastach powiatowych woj. podlaskiego w latach 2001-2011

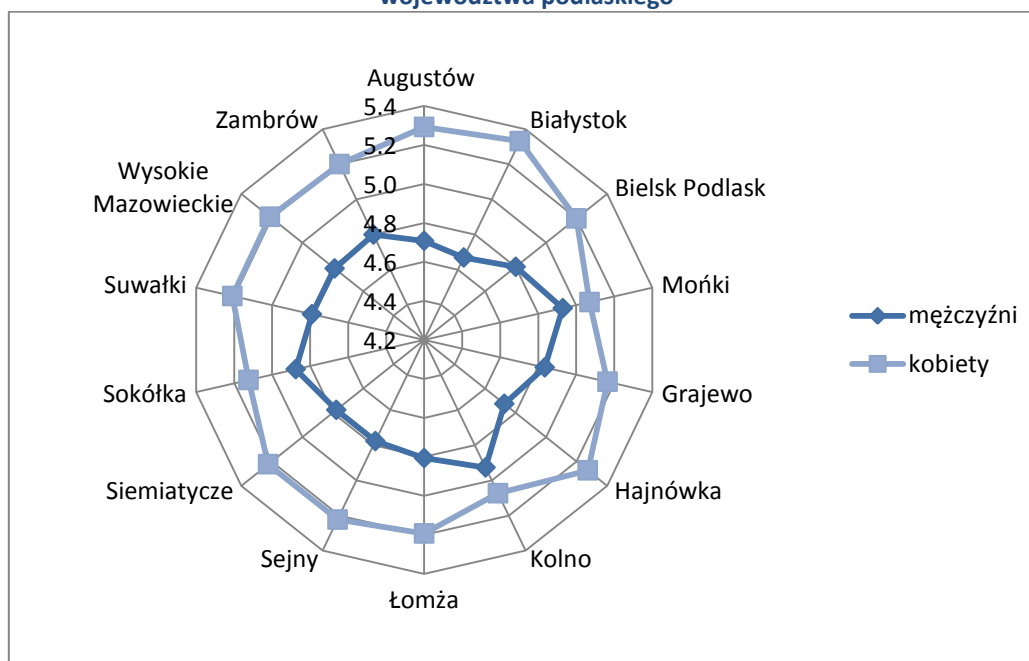

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z BDL.

2.2 Liczba ludności według płci

We wszystkich miastach powiatowych województwa podlaskiego przeważają liczebnie kobiety, co jest ogólną tendencją w województwie i kraju. Należy jednak zauważyć, że w takich miastach jak Augustów, Hajnówka i Białystok przewaga ta jest znaczna, bowiem współczynnik feminizacji jest tam większy niż 1,1. Są też miasta, takie jak Mońki czy Kolno, gdzie udział kobiet i mężczyzn w strukturze ludności jest zbliżony.

Rysunek 3. Struktura ludności według płci w miastach powiatowych województwa podlaskiego

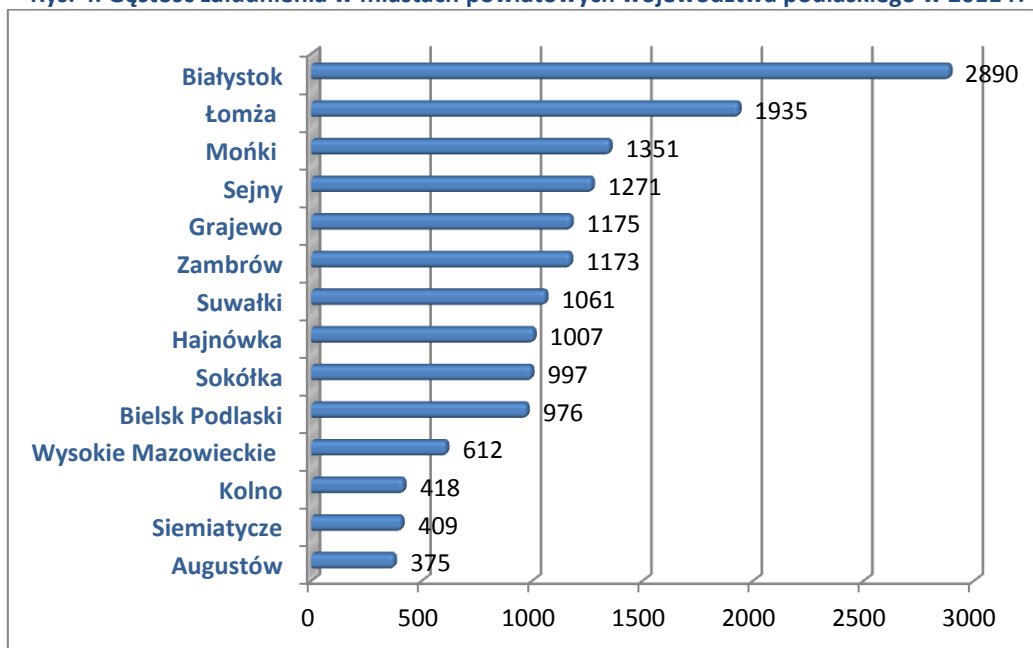

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z BDL.

2.3 Gęstość zaludnienia

Liczba osób przypadających na 1 km² powierzchni województwa podlaskiego w latach 2002-2011 nie zmieniała się znacząco i wynosi ok. 60 osób. Natomiast w grupie miast na prawach powiatu w tym okresie zachodziły istotne zmiany gęstości zaludnienia. W trzech miastach (Augustów, Suwałki i Wysokie Mazowieckie) nieznacznie wzrosła gęstość zaludnienia (ok. 1%). W pozostałych odnotowano spadek gęstości zaludnienia, przy czym największy, bo aż 7-procentowy, w mieście Białystok, które jako miasto wojewódzkie charakteryzuje się największą gęstością zaludnienia w porównaniu do pozostałych miast powiatowych. W 2011r. w Białymstoku odnotowano 2 890 osób na 1 km². Dość wysokim poziomem zaludnienia cechuje się również Łomża (1935 os./km²). Ponadto miasta, w których gęstość zaludnienia jest wyższa od 1000 os./km² to: Mońki, Sejny, Grajewo, Zambrów, Suwałki i Hajnówka. Najrzadziej zagęszczane miasta to: Kolno, Siemiatycze oraz Augustów.

Rys. 4. Gęstość zaludnienia w miastach powiatowych województwa podlaskiego w 2011 r.

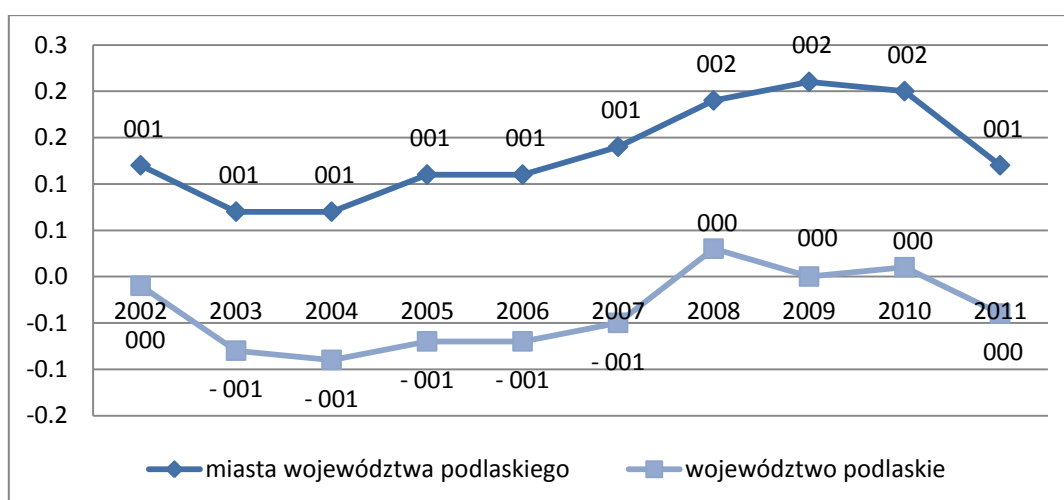

Źródło: Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2011. Raport z wyników http://www.stat.gov.pl/gus/5840_13164_PLK_HTML.htm

2.4 Przyrost naturalny

W 2011 r. w województwie podlaskim obserwuje się ujemny przyrost naturalny, natomiast w miastach województwa podlaskiego dodatni. W dłuższym okresie (2002-2011) występowały wahania przyrostu, który w latach 2003-2009 miał tendencję rosnącą, zaś w ostatnich latach tendencję malejącą. Wyraźnie jednak widać, że przyrost naturalny w miastach osiąga wyższe poziomy w porównaniu do wskaźników dla całego województwa.

Rys. 5. Zmiany przyrostu naturalnego w województwie podlaskim i w miastach województwa podlaskiego w latach 2002-2011

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z BDL

W większości miast powiatowych województwa podlaskiego w 2011 r. obserwuje się dodatni przyrost naturalny, a najwyższy w miastach: Wysokie Mazowieckie (3,9%), Łomża (2,7%) oraz Zambrów (2,1%). Są też miasta, w których odnotowano w 2011 r. ujemny przyrost naturalny. Należą do nich: Hajnówka (-4,1%), Mońki (-1,3%) i Siemiatycze (-1,3%).

Tabela 2. Wartość współczynników przyrostu naturalnego w miastach powiatowych województwa podlaskiego w 2011 r.

Miasto	Współczynnik przyrostu naturalnego w %
Augustów	0,3
Białystok	1,9
Bielsk Podlaski	0,8
Grajewo	0,9
Hajnówka	-4,1
Kolno	0,8
Łomża	2,7
Mońki	-1,3
Sejny	1,9
Siemiatycze	-1,3
Sokółka	1,0
Suwałki	1,6
Wysokie Mazowieckie	3,9
Zambrów	2,1

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z BDL

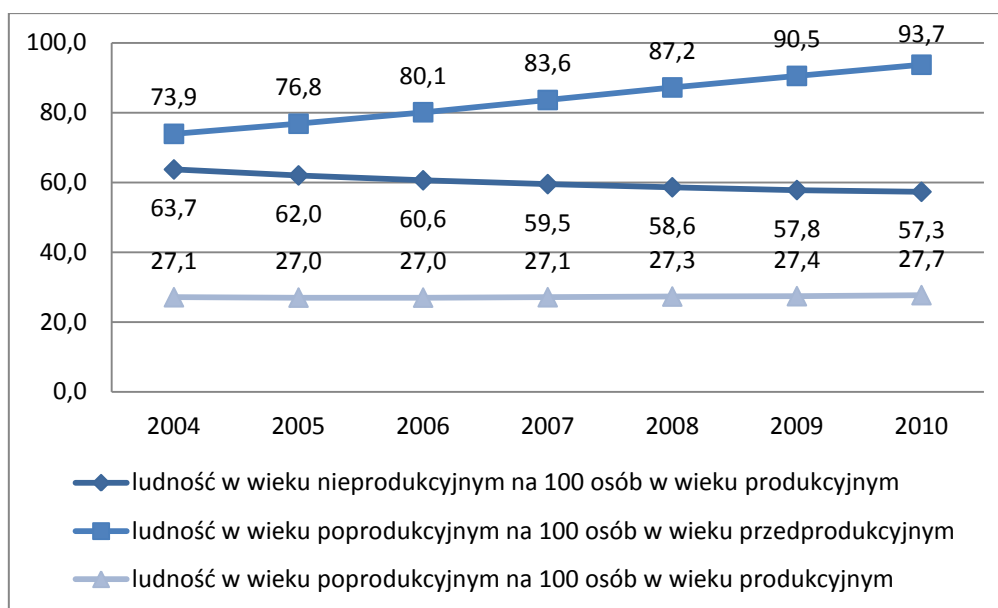
2.5 Liczba ludności w wieku nieprodukcyjnym, produkcyjnym, poprodukcyjnym

Chcąc scharakteryzować strukturę ludności ze względu na wiek produkcyjny posłużono się wskaźnikami obciążenia demograficznego:

- Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym to wskaźnik obciążenia ludności w wieku produkcyjnym ludnością w wieku nieprodukcyjnym (przedział do 17 roku życia włącznie, jak również przedział od 60 lat i więcej w przypadku kobiet oraz 65 lat i więcej w przypadku mężczyzn),
- Ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym to wskaźnik obciążenia ludności w wieku przedprodukcyjnym (przedział do 17 roku życia włącznie) ludnością w wieku poprodukcyjnym (od 60 lat i więcej w przypadku kobiet oraz 65 lat i więcej w przypadku mężczyzn),
- Ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym to wskaźnik obciążenia ludności w wieku produkcyjnym ludnością w wieku poprodukcyjnym (od 60 lat i więcej w przypadku kobiet oraz 65 lat i więcej w przypadku mężczyzn).

W latach 2004-2010 obserwuje się w województwie podlaskim wzrost ludności w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym przy jednoczesnym spadku ludności w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym. Natomiast poziom ludności w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym utrzymuje się na zbliżonym poziomie.

Rys. 6. Wskaźniki obciążenia demograficznego w województwie podlaskim w latach 2004-2010

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z BDL.

Podobne tendencje występują w miastach powiatowych województwa podlaskiego. Zmniejsza się liczba ludności w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym, najbardziej w Kolnie (o 17,6%), Siemiatyczach (o 17,3%) oraz w Mońkach (o 1,7%).

Tab.3. Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym w miastach powiatowych województwa podlaskiego w latach 2004-2010

Miasto	Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym							Wskaźnik dynamiki (2010/2004)
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	
Augustów	60,8	59,6	59,4	58,1	57,1	56,6	56,0	92,1
Białystok	50,9	50,4	49,9	49,7	49,8	49,9	50,5	99,2
Bielsk Podlaski	56,2	54,5	52,9	51,9	50,8	50,5	50,3	89,5
Grajewo	53,6	51,7	50,9	50,0	49,2	49,0	48,7	90,9
Hajnówka	57,0	55,7	55,2	54,6	54,7	54,4	55,2	96,8
Kolno	56,3	54,2	52,6	50,8	48,6	47,0	46,4	82,4
Łomża	52,7	50,8	49,6	49,0	48,4	48,2	48,4	91,8
Mońki	64,8	62,5	60,2	58,1	57,3	55,5	54,6	84,3
Sejny	59,6	58,0	57,1	57,0	56,1	55,3	54,4	91,3
Siemiatycze	57,8	55,2	52,9	50,5	49,1	48,4	47,8	82,7
Sokółka	58,6	57,0	55,7	54,4	53,7	52,8	52,6	89,8
Suwałki	55,7	54,0	52,6	51,8	50,8	50,5	50,2	90,1
Wysokie Mazowieckie	57,6	55,4	54,5	53,0	52,7	52,0	52,5	91,1
Zambrów	57,7	56,4	55,2	54,2	53,6	53,5	53,6	92,9

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z BDL.

W przypadku liczby ludności w wieku poprodukcyjnym przypadającej na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym we wszystkich miastach obserwuje się jej wzrost w badanym okresie. Najbardziej w badanym okresie społeczeństwo zestarzało się w miastach: Kolno, Siemiatycze i Bielsk Podlaski.

Tab.4. Ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym w miastach powiatowych województwa podlaskiego w latach 2004-2010

Miasto	Ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym							Wskaźnik dynamiki (2010/2004)
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	
Augustów	64,5	67,7	70,5	74,4	79,1	83,4	87,8	136,1
Białystok	74,5	78,2	82,9	87,6	91,5	95,5	98,7	132,5
Bielsk Podlaski	59,8	64,0	69,3	74,3	79,4	85,6	89,9	150,3
Grajewo	46,7	49,3	52,6	56,8	61,0	64,7	69,6	149,0
Hajnówka	83,1	87,7	94,0	99,9	105,7	110,6	115,3	138,7
Kolno	41,5	44,6	47,9	52,9	59,0	63,6	68,1	164,1
Łomża	48,1	51,4	55,2	59,3	63,4	67,3	71,5	148,6
Mońki	64,5	69,7	74,2	79,7	83,5	88,9	94,3	146,2
Sejny	63,8	67,1	69,8	71,2	78,7	82,3	86,2	135,1
Siemiatycze	49,2	52,9	57,2	62,3	67,8	73,8	78,5	159,6
Sokółka	64,2	67,8	71,6	75,6	79,5	84,6	88,1	137,2
Suwałki	45,0	47,3	50,0	53,0	56,3	59,7	63,8	141,8
Wysokie Mazowieckie	52,1	55,6	57,8	61,2	64,3	66,9	69,0	132,4
Zambrów	54,8	58,3	62,0	66,9	72,8	77,7	81,0	147,8

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z BDL

Udział ludności w wieku poprodukcyjnym w ludności w wieku produkcyjnym zwiększa się we wszystkich miastach powiatowych.

Tab. 5. Ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym w miastach powiatowych województwa podlaskiego w latach 2004-2010

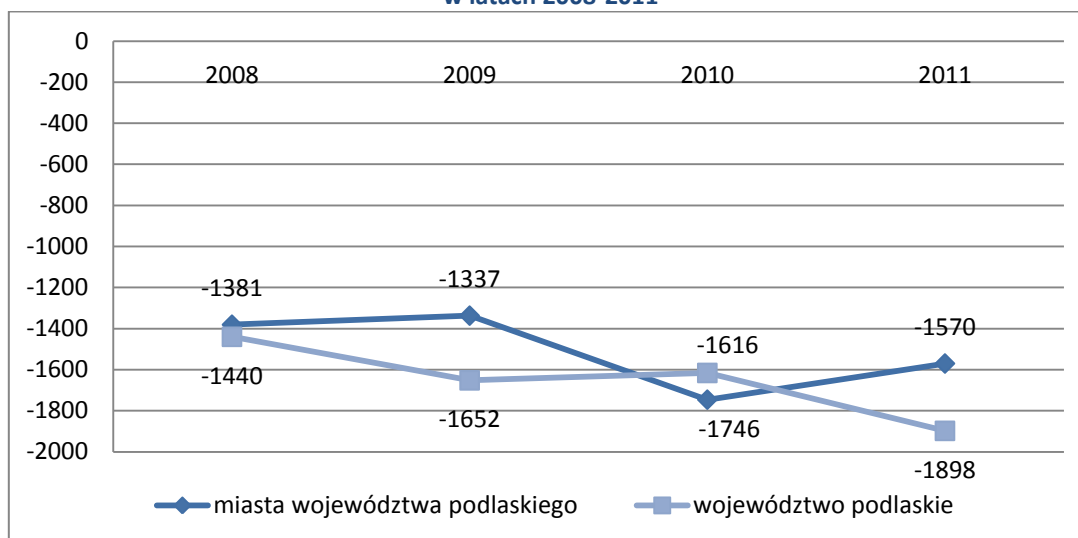
Miasto	Ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym							Wskaźnik dynamiki (2010/2004)
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	
Augustów	23,8	24,1	24,6	24,8	25,2	25,7	26,2	110,1
Białystok	21,8	22,1	22,6	23,2	23,8	24,4	25,1	115,1
Bielsk Podlaski	21,0	21,3	21,6	22,1	22,5	23,3	23,8	113,3
Grajewo	17,1	17,1	17,6	18,1	18,6	19,3	20,0	117,0
Hajnówka	25,9	26,0	26,7	27,3	28,1	28,5	29,6	114,3
Kolno	16,5	16,7	17,0	17,6	18,0	18,3	18,8	113,9
Łomża	17,1	17,2	17,6	18,2	18,8	19,4	20,2	118,1
Mońki	25,4	25,7	25,7	25,8	26,1	26,1	26,5	104,3
Sejny	23,2	23,3	23,5	23,7	24,7	25,0	25,2	108,6
Siemiatycze	19,1	19,1	19,3	19,4	19,8	20,6	21,0	109,9
Sokółka	22,9	23,0	23,3	23,4	23,8	24,2	24,7	107,9
Suwałki	17,3	17,3	17,5	17,9	18,3	18,9	19,6	113,3
Wysokie Mazowieckie	19,7	19,8	20,0	20,1	20,6	20,9	21,4	108,6
Zambrów	20,4	20,8	21,1	21,7	22,6	23,4	24,0	117,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z BDL

2.6 Migracje wewnętrzne

Zarówno w skali całego województwa, jak i w miastach województwa podlaskiego obserwuje się ujemne saldo migracji wewnętrznych. W latach 2008-2011 saldo migracji w miastach było mniejsze niż w skali całego województwa, chociaż wyjątek stanowi rok 2010, gdzie saldo migracji dla miast wynosiło -1 746 osób, a w całym województwie – 1 616.

Rys. 7. Saldo migracji wewnętrznych w województwie podlaskim oraz w miastach województwa podlaskiego w latach 2008-2011

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z BDL.

Analizując dane dla miast powiatowych województwa podlaskiego należy podkreślić, że jedynie w Augustowie w 2011r. wystąpiło dodatnie saldo migracji, w pozostałych miastach w całym okresie od 2008r. do 2011r. liczba wymeldowań była większa niż liczba zameldowań. Ponadto w większości miast w 2011 r. w porównaniu do roku poprzedniego różnica pomiędzy odpływem a napływem ludności zwiększa się. Jedynie w trzech miastach: Sejny, Siemiatycze i Suwałki obserwuje się tendencję odwrotną.

Tab. 6. Migracje wewnętrzne ludności na pobyt stały w miastach powiatowych województwa podlaskiego w latach 2008-2011

Miasto	zameldowania w ruchu wewnętrznym				wymeldowania w ruchu wewnętrznym				saldo migracji wewnętrznych			
	ogółem				ogółem				ogółem			
	2008	2009	2010	2011	2008	2009	2010	2011	2008	2009	2010	2011
Augustów	192	210	257	242	203	211	262	241	-11	-1	-5	1
Białystok	2240	2170	2451	2466	2544	2615	2804	2907	-304	-445	-353	-441
Bielsk Podlaski	162	159	214	154	241	250	304	293	-79	-91	-90	-139
Grajewo	171	184	188	169	282	228	266	278	-111	-44	-78	-109
Hajnówka	162	131	129	121	266	236	246	285	-104	-105	-117	-164
Kolno	61	66	53	31	155	165	120	140	-94	-99	-67	-109
Łomża	532	529	552	468	600	608	816	768	-68	-79	-264	-300
Mońki	87	108	81	93	123	153	118	131	-36	-45	-37	-38
Sejny	53	52	60	65	105	81	84	85	-52	-29	-24	-20
Siemiatycze	114	111	103	103	206	175	213	208	-92	-64	-110	-105
Sokółka	146	118	136	123	206	219	212	213	-60	-101	-76	-90

Suwałki	581	525	526	662	678	674	783	746	-97	-149	-257	-84
Wysokie Mazowieckie	81	121	108	109	139	136	112	137	-58	-15	-4	-28
Zambrów	157	185	193	150	279	351	289	304	-122	-166	-96	-154

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z BDL

2.7 Dojeżdżający do pracy

Opracowanie tej części diagnozy możliwe było dzięki danym pochodzącym z przeprowadzonego przez GUS badania opierającego się o informacje zawarte w źródłach administracyjnych. Celem badania było pozyskanie danych dotyczących dojazdów do pracy w kontekście wypracowania narzędzi analitycznych służących delimitacji przestrzeni. Źródłem informacji służących do oszacowania skali i kierunków przepływów ludności związanych z zatrudnieniem były zbiory systemu podatkowego urzędów skarbowych za rok 2006, gromadzone w bazie POLTAX, udostępnione przez Ministerstwo Finansów. Badane były przepływy osób zatrudnionych na podstawie stosunku pracy według stanu w dniu 31 XII 2006. W badaniu za dojeżdżającego do pracy uważa się osobę spełniającą następujący warunek: gmina zamieszkania różna od gminy miejsca pracy oraz podwyższone koszty uzyskania przychodu z tytułu dojazdów do pracy.

Zdecydowana większość miast województwa podlaskiego charakteryzuje się dodatnim saldem przyjazdów i wyjazdów do pracy, co jest zrozumiałe biorąc pod uwagę, że miejsca pracy zlokalizowane są częściej w miastach. Jednakże w trzech miastach: Bielsk Podlaski, Hajnówka i Zambrów więcej jest osób wyjeżdżających do pracy niż przyjeżdżających.

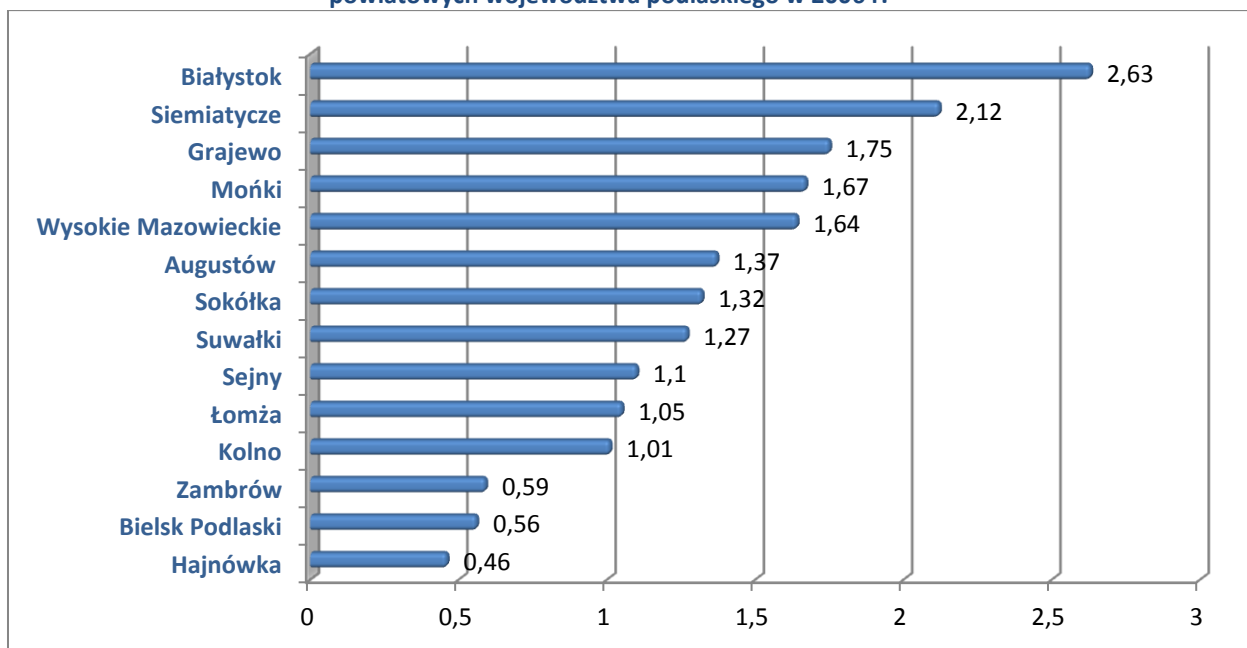
Tab. 7. Dojazdy do pracy w miastach powiatowych województwa podlaskiego w 2006 r.

Wyszczególnienie	Liczba osób przyjeżdżających do pracy	Liczba osób wyjeżdżających do pracy	Saldo przyjazdów i wyjazdów do pracy
Augustów	552	402	150
Białystok	11402	4330	7072
Bielsk Podlaski	383	688	-305
Grajewo	667	382	285
Hajnówka	434	946	-512
Kolno	256	254	2
Łomża	1420	1355	65
Mońki	410	245	165
Sejny	184	167	17
Siemiatycze	525	248	277
Sokółka	735	556	179
Suwałki	1386	1093	293
Wysokie Mazowieckie	327	199	128
Zambrów	350	597	-247

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z BDL

W województwie można wyróżnić dwa miasta (Białystok i Siemiatycze), gdzie przypada ponad dwie osoby przyjeżdżające do pracy na jedną osobę wyjeżdżającą do pracy. Dość duże strumienie dojeżdżających do pracy kierują się również do takich miast jak Grajewo, Mońki i Wysokie Mazowieckie.

Rys. 8. Liczba osób przyjeżdżających do pracy przypadająca na 1 osobę wyjeżdżającą do pracy w miastach powiatowych województwa podlaskiego w 2006 r.

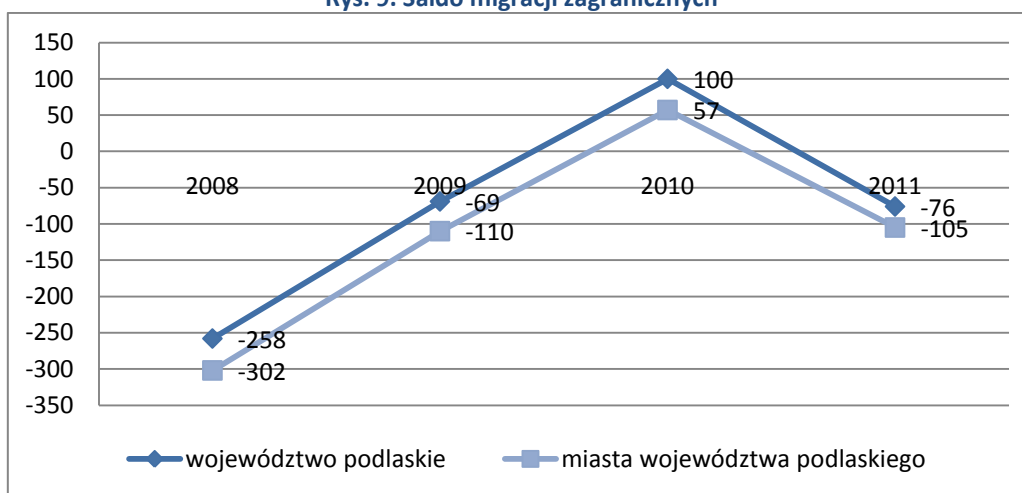

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z BDL.

2.8 Migracje zagraniczne

Saldo migracji zagranicznych w całym województwie i w miastach województwa charakteryzuje się tą samą tendencją. W latach 2008-2011 oprócz roku 2010 odnotowano ujemne saldo migracji zagranicznych. Oznacza to, że dużo mieszkańców miast wyjeżdża za granicę, co często spowodowane jest poszukiwaniem pracy poza granicami kraju. Jednakże w 2010 r. wyjazdy te zostały w znaczny sposób ograniczone.

Rys. 9. Saldo migracji zagranicznych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z BDL.

W pięciu miastach powiatowych województwa podlaskiego w 2011r. obserwuje się dodatnie saldo migracji zagranicznych, jednakże w większości miast liczba wymeldowanych za granicę jest większa niż zameldowanych, w szczególności duża różnica występuje w Suwałkach, gdzie saldo

migracji wyniosło w omawianym roku -61 osób, czy w Łomży, która charakteryzuje się saldem migracji wynoszącym -40 osób.

Tab. 8. Migracje zagraniczne ludności na pobyt stały w miastach powiatowych województwa podlaskiego w latach 2008-2011

Miasto	zameldowania z zagranicy				wymeldowania za granicę				saldo migracji zagranicznych			
	ogółem				ogółem				ogółem			
	2008	2009	2010	2011	2008	2009	2010	2011	2008	2009	2010	2011
Augustów	17	13	7	10	4	1	3	5	13	12	4	5
Białystok	110	139	301	268	143	112	136	241	-33	27	165	27
Bielsk Podlaski	2	5	1	10	4	15	14	8	-2	-10	-13	2
Grajewo	17	15	17	14	66	43	34	10	-49	-28	-17	4
Hajnówka	0	4	2	8	19	17	11	21	-19	-13	-9	-13
Kolno	4	1	0	0	2	14	4	3	2	-13	-4	-3
Łomża	38	25	22	38	118	79	69	78	-80	-54	-47	-40
Mońki	5	6	4	1	14	11	11	6	-9	-5	-7	-5
Sejny	2	0	3	1	13	1	0	1	-11	-1	3	0
Siemiatycze	4	2	2	2	1	5	1	0	3	-3	1	2
Sokółka	6	14	7	6	24	4	2	23	-18	10	5	-17
Suwałki	38	43	30	31	91	40	36	92	-53	3	-6	-61
Wys. Mazow.	1	1	1	1	3	4	1	1	-2	-3	0	0
Zambrów	6	9	14	6	36	36	21	18	-30	-27	-7	-12

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z BDL.

3. Sytuacja społeczna ludności w miastach powiatowych woj. podlaskiego

Udział osób w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem w województwie podlaskim w 2010 r. wynosił 8,7% i był mniejszy w porównaniu do roku poprzedniego, w którym udział ten wynosił 9,1%. Najniższym wskaźnikiem osób korzystających z pomocy społecznej charakteryzują się miasta: Wysokie Mazowieckie, Łomża, Białystok oraz Kolno. Natomiast najwięcej korzystających z pomocy społecznej występuje w: Suwałkach, Sejnach, Grajewie i Hajnówce. Różnie wygląda zmiana udziału osób korzystających z pomocy społecznej w badanym okresie. W sześciu miastach obserwuje się wzrost, a w pięciu spadek korzystających z pomocy społecznej w roku 2010 w porównaniu do roku 2009.

Tab. 9. Udział osób w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem w miastach powiatowych województwa podlaskiego w latach 2009-2010

Miasto	2009	2010	
Augustów	10,7	9,8	+
Białystok	5,7	5,7	0
Bielsk Podlaski	8,9	8,6	-
Grajewo	10,7	11,3	+
Hajnówka	14,0	14,4	+
Kolno	5,8	6,3	+
Łomża	5,5	5,6	+
Mońki	-	-	
Sejny	11,9	11,1	-

Siemiatycze	9,0	8,6	-
Sokółka	-	-	
Suwałki	9,2	10,7	+
Wysokie Mazowieckie	2,7	2,5	-
Zambrów	7,9	7,8	-

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z BDL.

4. Zróżnicowania przestrzenne w zakresie dochodów i wydatków

Dochody miast powiatowych w latach 2002-2011 średniorocznie rosły, najbardziej w Białymstoku, gdzie średnie tempo wyniosło 10,98% rocznie, zaś najmniej w Hajnówce, gdzie średnie tempo zmian dochodów wyniosło 5,62%. Obserwując wskaźniki łańcuchowe obrazujące zmiany w danym roku w porównaniu do roku poprzedniego można zaobserwować, że w niektórych miastach występowało w badanym okresie zmniejszenie dochodów w porównaniu do roku poprzedniego. Taka sytuacja miała miejsce np. w ośmiu miastach w 2011 r., a także w czterech miastach w 2010 r.

Tab. 10. Dynamika zmian dochodów miast powiatowych województwa podlaskiego oraz średnie tempo zmian w latach 2002-2011

Miasto	Wskaźniki dynamiki (rok poprzedni = 100)									Średnie tempo zmian (2011/2002)
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	
Augustów	104,99	110,72	113,43	108,37	111,95	114,22	110,62	103,12	99,62	8,46
Białystok	97,92	118,82	113,98	112,12	114,59	111,14	118,28	112,75	101,15	10,98
Bielsk Podlaski	102,13	111,44	110,39	109,85	102,23	110,85	111,25	99,69	106,91	7,10
Grajewo	113,39	107,67	131,27	104,18	102,52	106,86	124,67	108,98	87,49	9,01
Hajnówka	89,99	111,96	114,97	95,96	109,74	113,28	131,75	97,94	91,72	5,62
Kolno	126,52	91,62	105,77	113,67	112,97	104,65	108,52	113,53	92,07	7,20
Łomża	105,30	122,21	98,95	150,23	97,23	89,53	114,80	104,70	107,92	8,93
Mońki	95,47	108,71	110,25	109,40	112,18	107,72	132,77	84,81	128,56	9,10
Sejny	96,36	113,36	107,86	120,91	100,31	109,04	109,37	111,21	114,79	9,02
Siemiatycze	173,65	74,51	116,86	114,70	105,79	103,66	101,03	104,14	99,78	7,98
Sokółka	111,83	102,97	110,55	113,03	114,93	100,29	95,61	126,72	89,48	6,74
Suwałki	102,33	110,00	108,36	119,93	102,40	109,72	112,21	113,87	92,21	7,62
Wysokie Mazowieckie	98,76	107,00	114,37	107,93	104,28	113,09	110,06	98,28	107,18	6,64
Zambrów	99,59	117,29	116,48	100,96	108,72	103,93	110,84	117,18	95,62	7,56

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z BDL

Wydatki ogółem poszczególnych miast powiatowych w latach 2003-2011 rosły średnio z roku na rok od 4,00% w mieście Hajnówka do 11,97% w Białymstoku. Można jednak zaobserwować, że w 2011 r. większość miast miała wydatki mniejsze w porównaniu do roku poprzedniego.

Tab. 11. Dynamika zmian wydatków miast powiatowych oraz średnie tempo zmian w latach 2002-2011

Miasto	Wskaźniki dynamiki (rok poprzedni = 100)									Średnie tempo zmian (2011/2002)
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	
Augustów	113,19	110,70	104,98	125,84	100,70	107,35	134,87	86,17	100,08	8,49

Białystok	97,14	119,43	109,49	109,91	113,73	113,21	123,39	119,72	104,20	11,97
Bielsk Podlaski	100,87	106,53	115,47	117,57	94,52	104,24	134,57	110,78	84,38	6,80
Grajewo	110,27	106,15	131,66	108,08	103,50	96,15	155,44	99,58	84,76	9,02
Hajnówka	72,82	117,13	106,48	95,76	106,96	127,91	125,86	107,06	88,74	4,00
Kolno	147,09	76,28	105,58	120,00	99,60	112,06	119,97	106,28	94,90	7,51
Łomża	117,86	108,35	115,97	126,26	95,73	101,76	112,24	112,00	97,14	9,29
Mońki	91,49	111,30	115,90	99,90	120,00	112,42	119,73	91,65	128,09	9,35
Sejny	95,38	118,06	113,52	114,92	98,24	114,06	118,14	112,43	112,13	10,48
Siemiatycze	211,34	68,54	121,83	109,87	107,99	98,64	107,82	112,06	93,61	9,89
Sokółka	111,96	97,04	116,12	116,83	97,86	110,92	101,75	125,36	86,33	6,49
Suwałki	99,09	109,59	122,12	99,51	112,56	113,48	130,98	105,85	81,49	7,42
Wys. Maz.	89,96	99,44	116,13	113,63	100,61	118,65	123,44	108,79	123,88	9,93
Zambrów	105,16	128,14	107,78	99,89	97,26	103,99	120,11	124,78	87,66	7,57

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z BDL

Warto zwrócić uwagę na różnicę pomiędzy dochodami a wydatkami w miastach powiatowych. W 2011 r. dodatnią różnicę osiągnęły tylko cztery miasta: Wysokie Mazowieckie, Mońki, Bielsk Podlaski oraz Sokółka.

Tab. 12. Dochody i wydatki miast na prawach powiatu w 2011 r.

Miasto	Dochody	Wydatki	Dochody - Wydatki
Augustów	70 681 797,18 zł	74 517 452,15 zł	-3 835 654,97 zł
Białystok	1 272 000 478,28 zł	1 469 292 154,24 zł	-197 291 675,96 zł
Bielsk Podlaski	63 412 180,31 zł	62 696 491,42 zł	715 688,89 zł
Grajewo	52 287 254,10 zł	53 456 652,23 zł	-1 169 398,13 zł
Hajnówka	50 220 071,08 zł	51 595 217,97 zł	-1 375 146,89 zł
Kolno	28 114 001,47 zł	29 304 858,34 zł	-1 190 856,87 zł
Łomża	285 651 435,11 zł	307 179 964,42 zł	-21 528 529,31 zł
Mońki	34 273 068,08 zł	33 585 414,32 zł	687 653,76 zł
Sejny	15 395 509,09 zł	22 066 868,23 zł	-6 671 359,14 zł
Siemiatycze	34 838 469,78 zł	35 991 152,60 zł	-1 152 682,82 zł
Sokółka	62 163 167,78 zł	59 162 628,50 zł	3 000 539,28 zł
Suwałki	284 298 553,68 zł	289 720 353,96 zł	-5 421 800,28 zł
Wysokie Mazowieckie	27 780 212,68 zł	27 606 190,13 zł	174 022,55 zł
Zambrów	67 645 772,62 zł	69 268 300,65 zł	-1 622 528,03 zł

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z BDL

5. Bezrobocie w miastach powiatowych woj. podlaskiego

Stopa bezrobocia w trzech największych miastach województwa podlaskiego w 2010 r. kształtowała się w sposób następujący: Białystok - 12,3%, Łomża 15,8% i Suwałki 12,2%.

Udział zarejestrowanych bezrobotnych w liczbie pracujących w podmiotach gospodarczych, w których liczba pracujących przekracza 9 osób jest bardzo zróżnicowany w miastach powiatowych województwa podlaskiego. W 2010 r. zdecydowanie największy udział bezrobotnych wśród pracujących wystąpił w Kolnie i przekroczył 50%. Ponadto w miastach Sejny, Zambrów i Grajewo bezrobotni stanowili od 40% do 45% pracujących. Najniższe wskaźniki bezrobocia (poniżej 20%) odnotowuje się natomiast w miastach: Wysokie Mazowieckie (12,9%), Siemiatycze (16,2%), Białystok (18,3%), Suwałki (18,5%) oraz Bielsk Podlaski (19%).

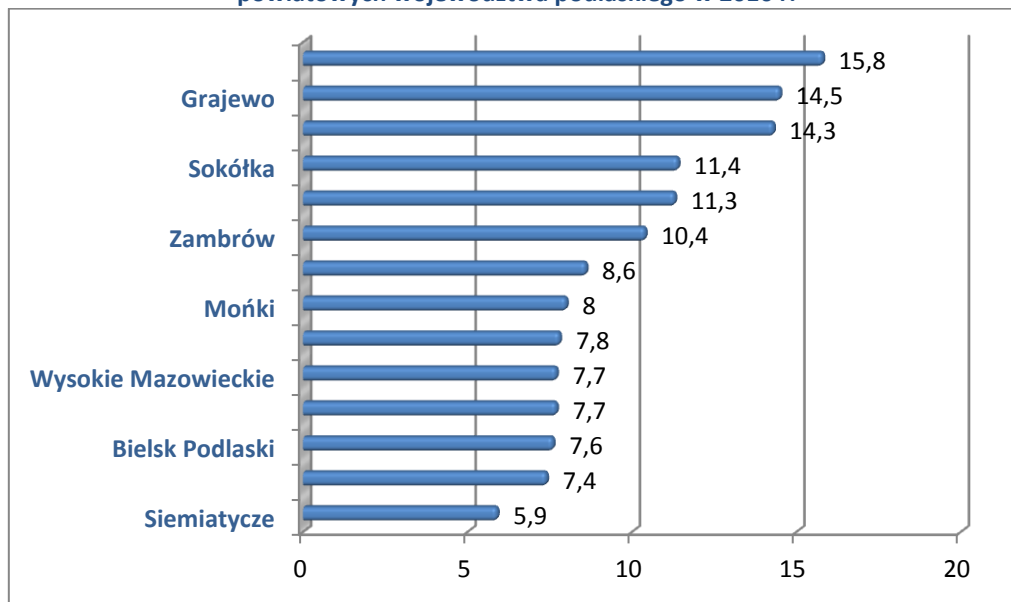
Tab. 13. Liczba osób pracujących i zarejestrowanych bezrobotnych oraz procentowy udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie pracujących w miastach powiatowych woj. podlaskiego w 2010r.

Miasto	Pracujący	Bezrobotni zarejestrowani	Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie pracujących w %
Augustów	6548	2202	33,6
Białystok	83255	15249	18,3
Bielsk Podlaski	7038	1336	19,0
Grajewo	4847	2164	44,6
Hajnówka	4604	1065	23,1
Kolno	2142	1133	52,9
Łomża	13438	3653	27,2
Mońki	2189	794	36,3
Sejny	1297	528	40,7
Siemiatycze	3675	594	16,2
Sokółka	5244	1935	36,9
Suwałki	18426	3409	18,5
Wysokie Mazowieckie	3641	470	12,9
Zambrów	3699	1508	40,8

Źródło: Statystyczne Vademecum Samorządowca, Urząd Statystyczny w Białymstoku, Białystok 2011.

Analizując udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym obserwuje się najwyższe wskaźniki (przekraczające 14%) w miastach Kolno, Grajewo i Sejny. Średni udział bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym wynosi około 10%, a zatem niższe od średniej wskaźniki dotyczył w 2010 r. ośmiu miast powiatowych. Najniższym udziałem bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym cechuje się miasto Siemiatycze.

Rys. 10. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w % w miastach powiatowych województwa podlaskiego w 2010 r.

Źródło: Statystyczne Vademecum Samorządowca, Urząd Statystyczny w Białymstoku, Białystok 2011.

6. Drogowa, kolejowa i lotnicza dostępność komunikacyjna miast woj. podlaskiego

Województwo podlaskie należy do regionów o naj słabiej rozwiniętej infrastrukturze transportowej w kraju jak wynika z cytowanego wcześniej raportu IBnGR.

Ogólny wskaźnik międzygałęziowej dostępności transportowej regionu podlaskiego wyniósł w roku 2011 jedynie 73,3% średniej krajowej (gorszy wynik w tym względzie osiągnęło tylko województwo zachodniopomorskie). Należy zauważyć, że statystyka ta uległa znacznemu pogorszeniu (w 2008 roku województwo podlaskie plasowało się nieznacznie powyżej średniej krajowej).¹

6.1 Dostępność transportu drogowego

Podstawową sieć drogową w województwie podlaskim według danych statystycznych na rok 2011 stanowią: drogi krajowe (972,4 km), wojewódzkie (ponad 1240,9 km), powiatowe (6658 km) oraz gminne (3447,9 km).²

Sieć dróg wewnętrznych nie jest rozwinięta w wystarczającym stopniu, jak również wymaga inwestycji w poprawę ich jakości. Problem, który należy uwypuklić w kontekście wewnętrznej drogowej dostępności komunikacyjnej jest sytuacja w jakiej znajdują się Suwałki, Sejny i Siemiatycze. Chodzi tu o dostępność czasową do tych obszarów miejskich względem ośrodka wojewódzkiego (miasta te zlokalizowane są poza zasięgiem izochrony 90 minut względem miast wojewódzkich).³ Sytuacja taka wiąże się zarówno z fizyczną odległością tych ośrodków od Białegostoku, jak i z niedostateczną jakością szlaków komunikacyjnych.

6.2 Dostępność transportu kolejowego

Województwo podlaskie podobnie jak cały makroregion Polski Wschodniej posiada bardzo słabo rozwiniętą sieć kolejową. Długość linii kolejowych eksploatowanych w 2011 r. na obszarze województwa podlaskiego wynosiła ogółem 763 km.⁴ Problem stanowi nie tylko niska gęstość sieci kolejowej, ale przede wszystkim jej bardzo zły stan techniczny, który powoduje, że na znacznej części sieci prędkości maksymalne maleją a czas przejazdu ulega wydłużeniu. Tym samym konkurencyjność kolei na rynku przewozowym spada, a rośnie energochłonność przewozów. Występuje stałe zagrożenie zamykaniem kolejnych linii z przyczyn technicznych oraz likwidacją połączeń.

Z Białegostoku biegną za ledwie w trzech kierunkach zelektryfikowane linie kolejowe (do Ełku, Kuźnicy i Warszawy), z czego tylko linia prowadząca do Warszawy jest dwutorowa, co pozwala na zapewnienie regularnych połączeń w obu kierunkach. Z powodu tak ubogiej infrastruktury znaczna część miejskich ośrodków powiatowych nie jest skomunikowanych połączeniami kolejowymi ze stolicą województwa, wśród nich: Kolno, Sejny, Zambrów, Łomża, Wysokie Mazowieckie. Wśród pozostałych ośmiu miast powiatowych, do których można dojechać koleją bezpośrednio z Białegostoku (Augustów, Bielsk Podlaski, Grajewo, Hajnówka, Mońki, Siemiatycze, Sokółka, Suwałki), tylko w przypadku czterech, czas dojazdu koleją jest porównywalny z czasem dojazdu samochodem.

6.3 Dostępność transportu lotniczego

Województwo podlaskie nie jest dostępne dla transportu lotniczego. Z racji braku publicznych portów lotniczych nie odbywa się zarówno towarowy, jak i pasażerski transport lotniczy. Po uruchomieniu portu lotniczego w Lublinie, Białystok zostanie największym miastem w Unii Europejskiej pozbawionym komunikacji lotniczej, a Podlaskie jako region stanie się obszarem

¹ Główny Urząd Statystyczny, www.stat.gov.pl

² Bank Danych Lokalnych, www.bdl.pl

³ *Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030*, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2011.

⁴ Bank Danych Lokalnych, www.bdl.pl

najbardziej od lotniska komunikacyjnego oddalonym. Brak dostępności transportu lotniczego jest znaczącą barierą w zakresie podnoszenia atrakcyjności inwestycyjnej regionu.

7. Przedsiębiorczość w miastach powiatowych województwa podlaskiego

W 2010 r. w miastach powiatowych województwa podlaskiego w bazie REGON zarejestrowanych było ponad 60 tys. podmiotów gospodarki narodowej. Najwięcej podmiotów (48 529) działało w sektorze usług, 6 950 podmiotów w sektorze budownictwa oraz 4 980 w sektorze przemysłu. Najwięcej podmiotów zlokalizowanych było w mieście wojewódzkim oraz w stolicach podregionów, czyli w Łomży i Suwałkach. Poza największymi miastami województwa warto również wymienić takie miasta jak Zambrów, Augustów czy Bielsk Podlaski, gdzie są zlokalizowane duże liczby podmiotów.

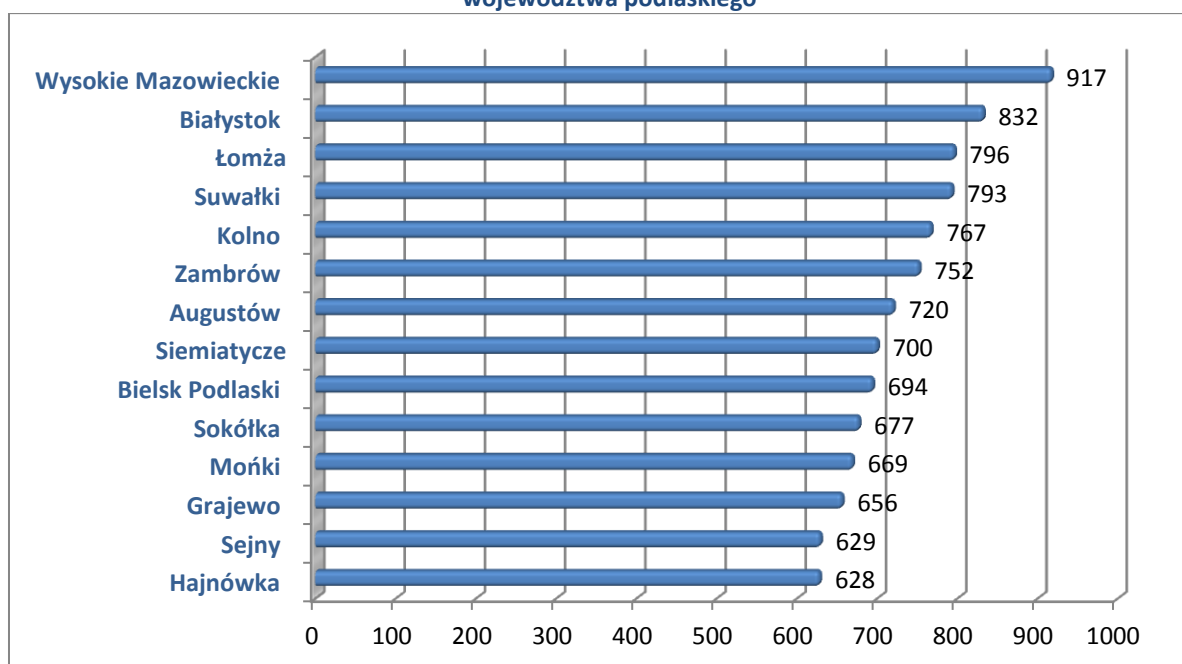
Tab. 14. Podmioty gospodarki narodowej w rejestrze REGON w 2010 r. w miastach powiatowych województwa podlaskiego

Miasta	przemysł	budownictwo	usługi
Augustów	247	308	2169
Białystok	2266	3352	25390
Bielsk Podlaski	189	291	1698
Grajewo	151	204	1467
Hajnówka	266	177	1202
Kolno	77	137	758
Łomża	534	756	4812
Mońki	69	113	654
Sejny	29	49	401
Siemiatycze	137	184	924
Sokółka	172	172	1172
Suwałki	591	743	5595
Wysokie Mazowieckie	76	138	817
Zambrów	176	326	1470

Źródło: Dane z rejestru REGON

Biorąc pod uwagę osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą w przeliczeniu na 10 tys. ludności ośrodkiem dominującym jest miasto Wysokie Mazowieckie, które odnotowało w 2010 r. 917 podmiotów na 10 tys. mieszkańców. Na kolejnych miejscach uplasowały się największe miasta województwa, czyli Białystok, Łomża i Suwałki. Najmniejsza liczba osób prowadzących działalność gospodarczą występuje w Hajnówce, Sejnach i Grajewie.

Rys.11. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 10 tys. ludności w miastach powiatowych województwa podlaskiego

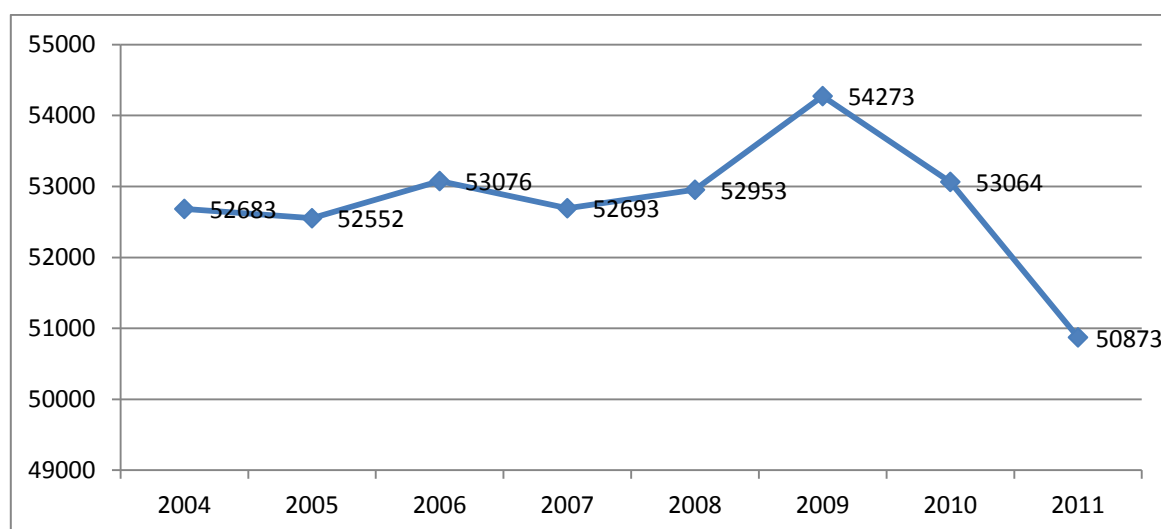

Źródło: Dane z rejestru REGON

8. Szkolnictwo wyższe w ośrodkach subregionalnych woj. podlaskiego

Liczba studentów szkół publicznych i niepublicznych w województwie podlaskim w latach 2004-2008 utrzymywała się na poziomie ok. 53 tys. osób. W roku 2009 odnotowano znaczny jej wzrost do 54 273 osób, zaś w ostatnich latach obserwuje się spadek studiujących do poziomu 50 873 studentów w 2011 r.

Rys. 12. Łączna liczba studentów szkół publicznych i niepublicznych w woj. podlaskim w latach 2004-2011

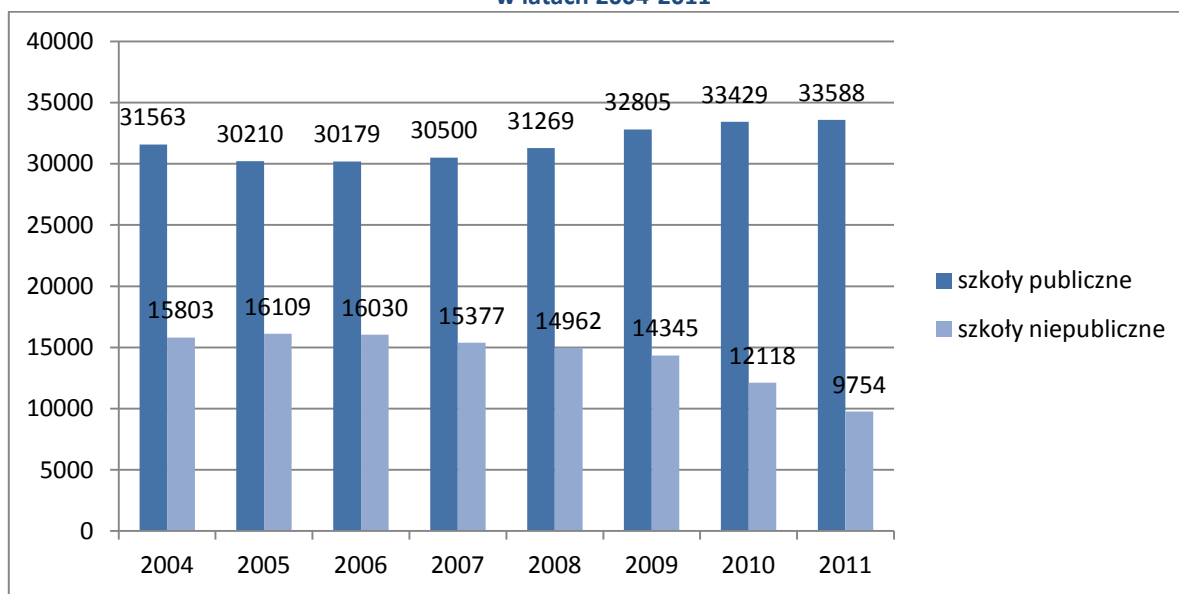

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z BDL

Uczelnie wyższe w województwie podlaskim usytuowane są głównie w trzech największych miastach, czyli w Białymstoku (11 placówek), Łomży (3 placówki) i Suwałkach (2 placówki).

Sytuacja w trzech podregionach województwa (białostockim, suwalskim i łomżyńskim) ze względu na liczbę studentów uczelni publicznych i niepublicznych jest zróżnicowana. W podregionie białostockim zdecydowaną większość stanowią studenci szkół publicznych i ich liczba w roku 2011 w porównaniu do roku 2004 wzrosła o 6,4%. Natomiast liczba studentów szkół niepublicznych w podregionie białostockim w roku 2011 w porównaniu do roku 2004 zmniejszyła się o 38,3%.

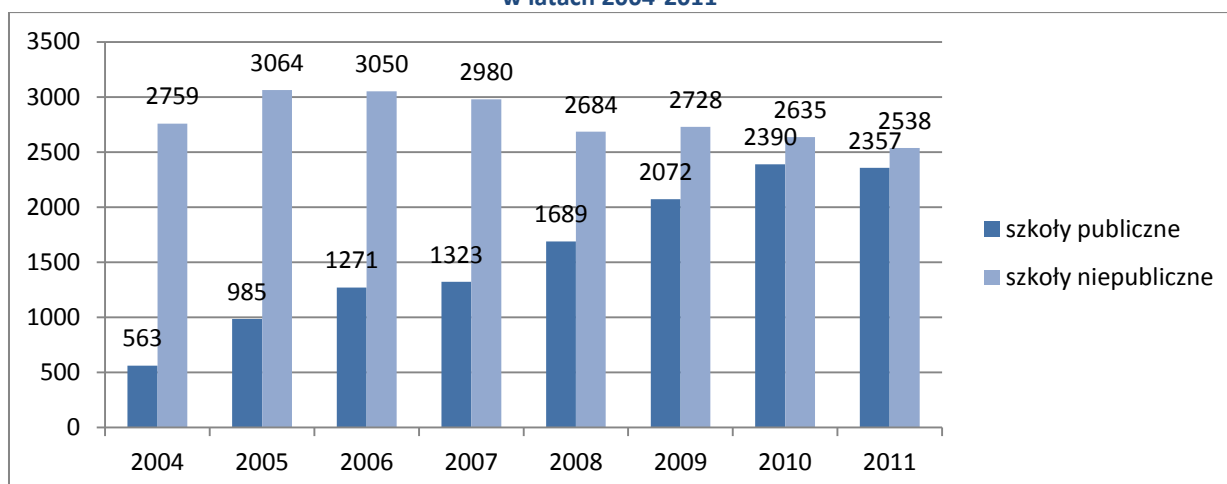
Rys. 13. Liczba studentów szkół publicznych i niepublicznych w podregionie białostockim w latach 2004-2011

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z BDL.

W podregionie łomżyńskim przeważają studenci uczelni niepublicznych, chociaż w 2011 r. liczba studentów szkół niepublicznych prawie zrównała się z liczbą studentów szkół publicznych. W badanym okresie obserwuje się znaczny wzrost (o 318,7%) liczby studentów szkół publicznych oraz spadek (o 8%) studentów szkół niepublicznych.

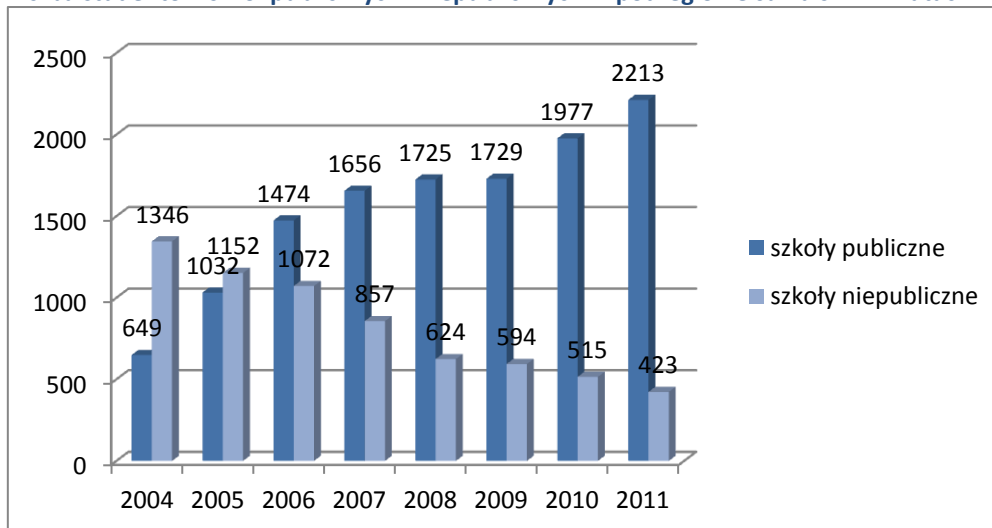
Rys. 14. Liczba studentów szkół publicznych i niepublicznych w podregionie łomżyńskim w latach 2004-2011

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z BDL.

Zupełnie przeciwna sytuacja, w porównaniu do podregionu łomżyńskiego, występuje w podregionie suwalskim, gdzie zdecydowanie przeważają liczebnie studenci szkół publicznych. Ich liczba zmieniała się w badanym okresie tak, że w roku 2011 w porównaniu do roku 2004 wzrosła o 241%. Liczba studentów uczelni niepublicznych zmalała natomiast o 68,6%.

Rys. 15. Liczba studentów szkół publicznych i niepublicznych w podregionie suwalskim w latach 2004-2011

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z BDL

Analizując zmiany liczby studentów we wszystkich podlaskich uczelniach można zaobserwować wzrost studentów w 2011r. w porównaniu do roku poprzedniego w dziewięciu uczelniach, w jednej uczelni liczba studentów nie zmieniła się, zaś w pozostałych siedemnastu uczelniach liczba studiujących zmalała.

Tab. 15. Liczba studentów i ich zmiana w roku 2011 w porównaniu do roku 2010 w uczelniach województwa podlaskiego

Lp.	Wyszczególnienie	2010	2011	Wskaźnik dynamiki (2011/2010)
1	Papieski Wydział Teologiczny w Warszawie św. Jana Chrzciciela - Filia w Drohiczynie	28	37	132,14
2	Społeczna Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Zarządzania w Łodzi - Zamiejskowy Ośrodek Dydaktyczny w Augustowie	107	129	120,56
3	Akademia Teatralna w Warszawie - Wydział Zamiejskowy w Białymstoku	80	96	120,00
4	Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. prof. Edwarda F. Szczepanika w Suwałkach	1898	2180	114,86
5	Politechnika Białostocka - Wydział Zamiejskowy w Hajnówce	270	307	113,70
6	Uniwersytet w Białymstoku - Wydział Ekonomiczno-Informatyczny Filia w Wilnie	443	497	112,19
7	Wyższa Szkoła Wychowania Fizycznego i Turystyki w Białymstoku	781	820	104,99
8	Politechnika Białostocka	13251	13438	101,41
9	Uniwersytet Medyczny w Białymstoku	4660	4681	100,45
10	Papieski Wydział Teologiczny w Warszawie św. Jana Chrzciciela - Filia w Białymstoku	98	98	100,00

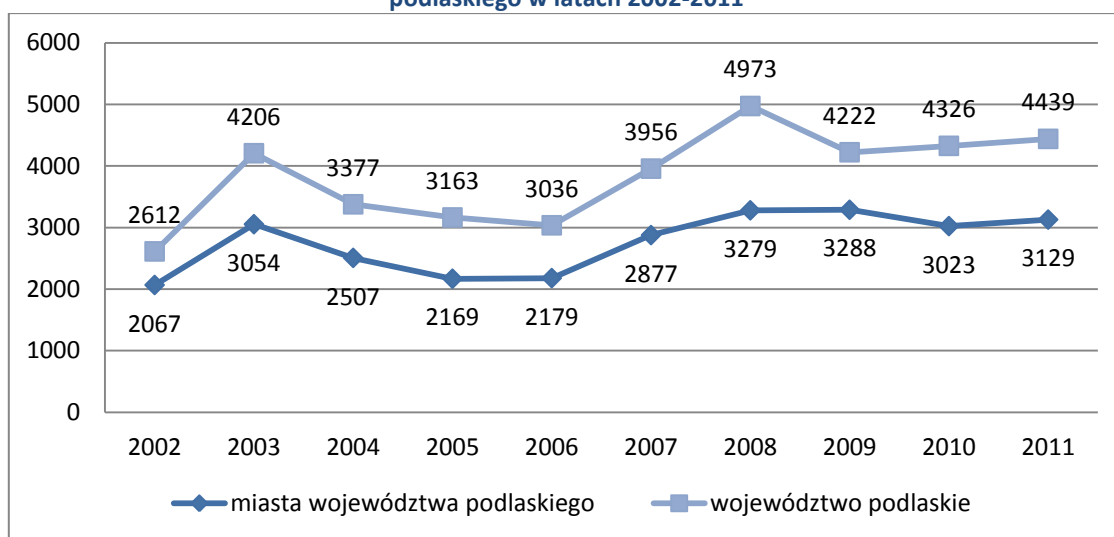
11	Uniwersytet w Białymstoku	14791	1467 7	99,23
12	Uniwersytet Muzyczny im. Fryderyka Chopina w Warszawie - Podstawowa Zamiejscowa Jednostka Organizacyjna w Białymstoku	204	199	97,55
13	Wyższa Szkoła Agrobiznesu w Łomży	1717	1663	96,85
14	Państwowa Wyższa Szkoła Informatyki i Przedsiębiorczości w Łomży	2120	2050	96,70
15	Nadbużańska Szkoła Wyższa w Siemiatyczach	111	104	93,69
16	Wyższa Szkoła Zarządzania i Przedsiębiorczości im. Bogdana Jańskiego w Łomży	779	690	88,58
17	Niepaństwowa Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Białymstoku	1785	1566	87,73
18	Wyższa Szkoła Administracji Publicznej im. Stanisława Staszica w Białymstoku	4242	3414	80,48
19	Wyższa Szkoła Kosmetologii i Ochrony Zdrowia w Białymstoku	1037	810	78,11
20	Wyższa Szkoła Gospodarowania Nieruchomościami w Warszawie - Wydział Zamiejscowy w Białymstoku	98	75	76,53
21	Wyższa Szkoła Finansów i Zarządzania w Białymstoku	2733	2045	74,83
22	Wyższa Szkoła Suwalsko-Mazurska im. Papieża Jana Pawła II w Suwałkach	408	294	72,06
23	Wyższa Szkoła Menedżerska w Białymstoku	150	108	72,00
24	Wyższa Szkoła Ekonomiczna w Białymstoku	1094	758	69,29
25	Wyższa Szkoła Matematyki i Informatyki Użytkowej w Białymstoku	100	60	60,00
26	Politechnika Białostocka - Zamiejscowy Ośrodek Dydaktyczny w Suwałkach	79	33	41,77
27	Wyższa Szkoła Zawodowa Ochrony Zdrowia TWP w Łomży	-	44	-

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, www.stat.gov.pl

9. Infrastruktura mieszkaniowa w miastach powiatowych woj. podlaskiego

Udział liczby mieszkań oddanych do użytkowania w latach 2002-2011 w miastach województwa podlaskiego w liczbie mieszkań oddanych do użytkowania w całym województwie podlaskim był znaczący w całym badanym okresie i kształtował się na poziomie od 60% do 80%. Obserwujemy wzrost liczby mieszkań w 2003r., a następnie tendencję malejącą do roku 2006. W kolejnych latach liczba mieszkań wzrastała, ale od roku 2008 nastąpił ponowny jej spadek.

Rys. 16. Liczba mieszkań oddanych do użytkowania w województwie podlaskim i w miastach województwa podlaskiego w latach 2002-2011

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z BDL.

W miastach powiatowych województwa podlaskiego sytuacja mieszkaniowa jest bardzo zróżnicowana. Najwięcej mieszkań oddawanych jest do użytku oczywiście w miastach największych: Białymstoku, Łomży i Suwałki. Należy jednak zauważyć, że dynamika liczby oddawanych mieszkań w latach 2002-2011 w poszczególnych miastach kształtuje się odmiennie. W połowie miast powiatowych liczba mieszkań w ostatnim roku badanym w porównaniu do pierwszego wzrosła w tym bardzo znacząco w miastach Bielski Podlaski (o 117,4%), Łomża (o 246,3%), Suwałki (220,2%). W sposób szczególny należy wyróżnić Zambrów, gdzie odnotowano wskaźnik dynamiki na poziomie 3700%. Występują jednak miasta, gdzie liczba oddawanych do użytkowania mieszkań znacznie zmalała. Przykładem takiego miasta jest Kolno, w którym nastąpił spadek aż o 88,7% w 2011r. w porównaniu do roku 2002.

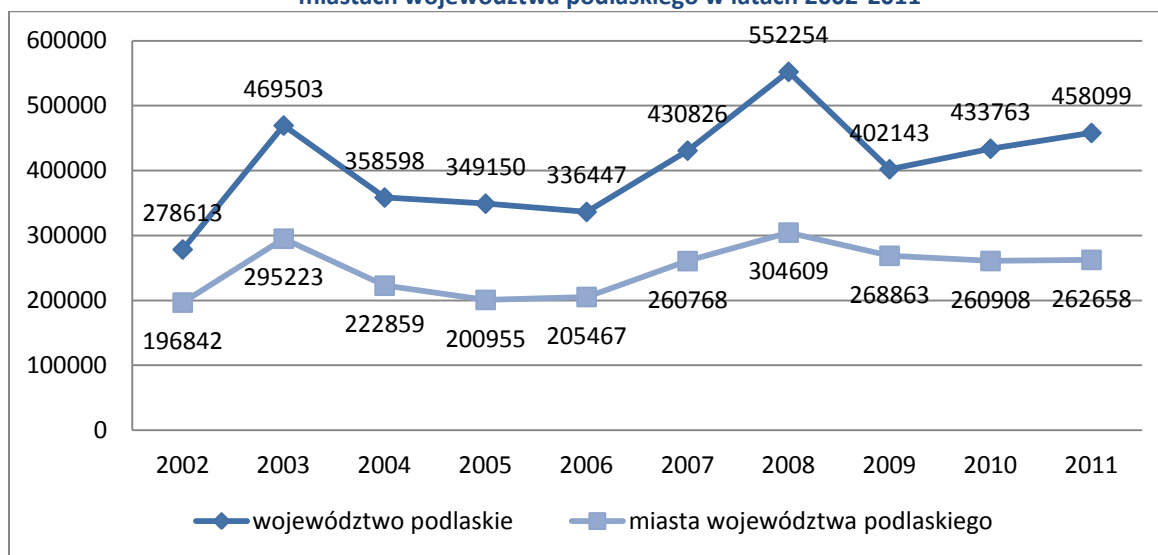
Tab. 16. Liczba mieszkań oddanych do użytkowania w miastach powiatowych województwa podlaskiego oraz wskaźnik dynamiki zmian w latach 2002-2011

Miasto	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	Wskaźnik dynamiki (2011/2002)
Augustów	135	189	72	150	132	138	125	351	65	72	53,3
Białystok	1249	1760	1570	1225	1219	1667	1574	1533	1630	1711	137,0
Bielski Podlaski	23	54	31	37	44	49	102	51	72	50	217,4
Grajewo	26	69	35	58	18	74	69	128	63	14	53,8
Hajnówka	69	94	32	44	41	38	51	41	32	42	60,9
Kolno	71	13	28	14	4	12	21	3	3	8	11,3
Łomża	82	162	168	89	234	233	359	534	229	284	346,3
Mońki	17	11	13	16	11	26	27	13	8	17	100,0
Sejny	7	14	11	3	6	11	9	5	9	8	114,3
Siemiatycze	27	45	61	42	24	46	28	31	35	27	100,0
Sokółka	47	92	36	31	50	41	73	73	37	40	85,1
Suwałki	129	268	118	215	136	226	439	248	158	413	320,2
Wysokie Mazowieckie	23	16	42	11	35	12	68	37	74	14	60,9
Zambrów	3	26	12	39	14	26	23	54	227	111	3700,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z BDL

Podobną tendencją jak liczba oddanych mieszkań charakteryzowała się ich powierzchnia użytkowa. Wynika to z oczywiste z korelacji pomiędzy liczbą oddanych mieszkań a ich powierzchnią użytkową.

Rys. 17. Powierzchnia użytkowa mieszkań oddanych do użytkowania w województwie podlaskim i w miastach województwa podlaskiego w latach 2002-2011

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z BDL.

Zmiany powierzchni użytkowej mieszkań oddanych do użytkowania w miastach powiatowych w latach 2002-2011 przedstawiono w tabeli 17.

Tab. 17 Powierzchnia użytkowa mieszkań (w m²) oddanych do użytkowania w miastach powiatowych województwa podlaskiego oraz wskaźnik dynamiki zmian w latach 2002-2011

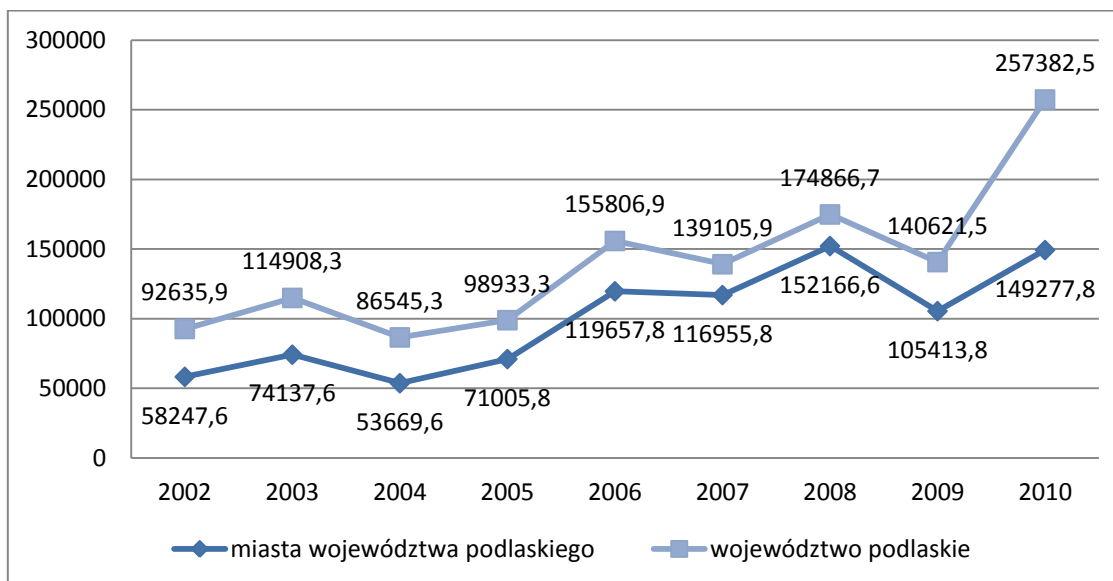
Miasto	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	Wskaźnik dynamiki (2011/2002)
Augustów	16649	20033	7392	12071	11014	14956	12578	22700	9485	10274	61,71
Białystok	93628	131553	114168	100497	96950	124017	141101	126896	135619	128595	137,35
Bielsk Podlaski	3274	8676	5044	5226	6986	7802	15220	7455	11603	8238	251,62
Grajewo	3966	6354	5654	3519	2883	6907	6549	8251	4659	2626	66,21
Hajnówka	6999	11776	5026	5179	4911	4797	7044	3473	3849	5588	79,84
Kolno	5360	2333	5991	2247	831	2359	3665	722	713	1333	24,87
Łomża	9306	22346	15468	11911	23133	17533	27175	32066	14700	19538	209,95
Mońki	2604	1317	1943	1924	1775	4539	3023	1938	1364	2887	110,87
Sejny	901	1448	1537	599	1128	1747	997	666	1154	1164	129,19
Siemiatycze	3726	6906	9226	6318	3691	7395	4842	4865	5495	4166	111,81
Sokółka	7372	12512	5839	5004	7520	7151	7981	7556	6203	6827	92,61
Suwałki	16536	28507	12401	18355	16017	22770	29211	23798	16163	28165	170,33
Wysokie Mazowieckie	2060	2498	3059	2121	2681	2243	6158	3274	5557	3149	152,86
Zambrów	573	3891	2023	2694	2394	4586	4272	3469	13245	9324	1627,23

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z BDL

10. Ochrona środowiska naturalnego w miastach powiatowych woj. podlaskiego

Zmienną charakteryzującą dbałość o środowisko naturalne są m.in. nakłady na środki trwałe służące ochronie środowiska. Zmienna ta w miastach województwa podlaskiego stanowiła w 2010 r. około 60%, a w latach poprzednich udział ten był większy i wynosił od 70 do 90 procent. Należy zauważyć pozytywną tendencję zwiększania się nakładów na środki trwałe służące ochronie środowiska, które w badanym okresie wzrosły nawet ponad dwukrotnie.

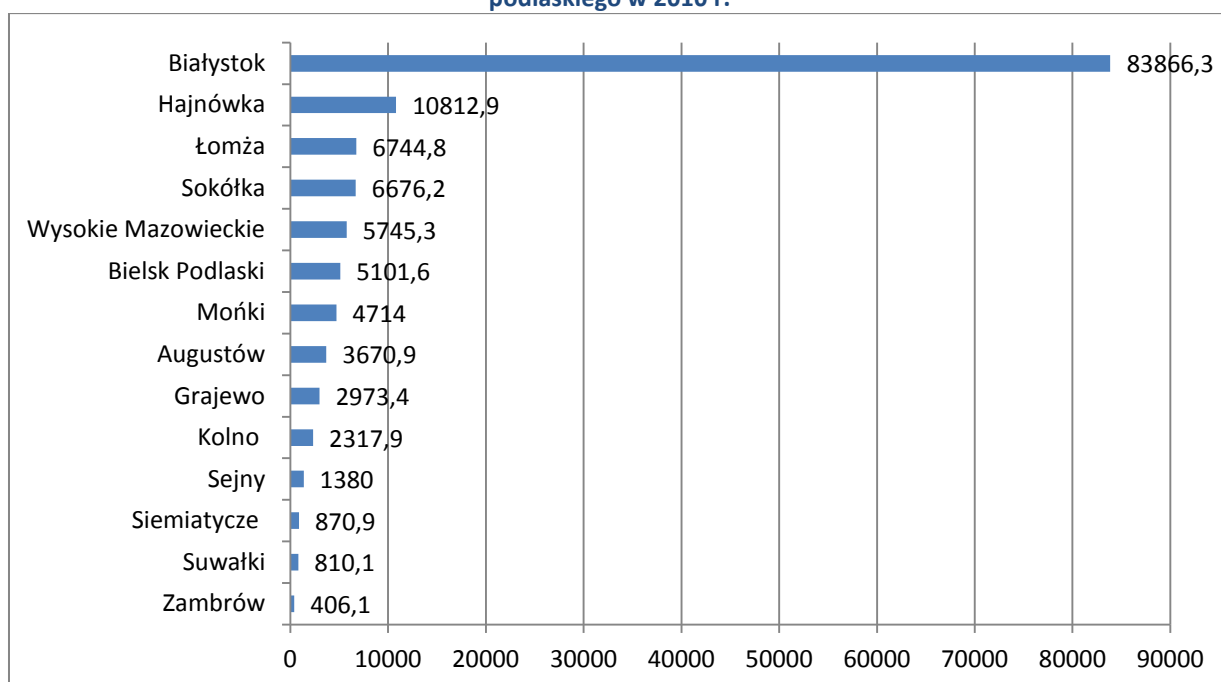
Rys.18. Nakłady na środki trwałe służące ochronie środowiska w tys. zł w województwie podlaskim i w miastach województwa podlaskiego w latach 2002-2010

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z BDL oraz *Ochrona środowiska i leśnictwo w województwie podlaskim w 2009 r.*, Urząd Statystyczny w Białymstoku, Białystok 2010, s. 151-154 i *Ochrona środowiska i leśnictwo w województwie podlaskim w 2010 r.*, Urząd Statystyczny w Białymstoku, Białystok 2011, s. 149 – 154.

Największe nakłady na środki trwałe służące ochronie środowiska wśród miast powiatowych obserwujemy w Białymstoku. Dość wysokie nakłady, przekraczające w 2010 r. 10 mln zł występują oraz Hajnówce. Natomiast najniższe nakłady dotyczą miast: Zambrów, Suwałki i Siemiatycze.

Rys. 19. Nakłady na środki trwałe służące ochronie środowiska w tys. zł w miastach województwa podlaskiego w 2010 r.

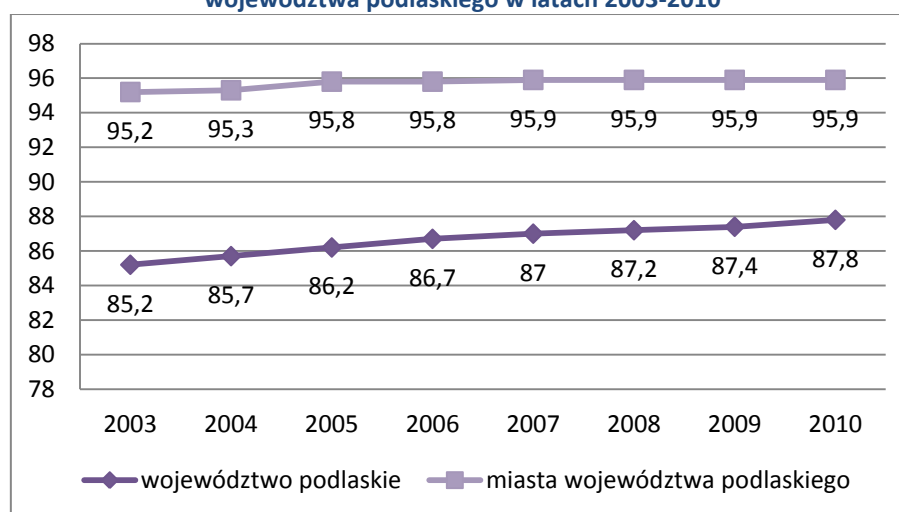
Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Ochrona środowiska i leśnictwo w województwie podlaskim w 2010r.*, Urząd Statystyczny w Białymstoku, Białystok 2011, s. 149 – 154.

11. Infrastruktura komunalna w miastach powiatowych woj. podlaskiego

11.1 Instalacje wodociągowe, gazowe i kanalizacyjne

Analizując infrastrukturę komunalną brano pod uwagę % ludności korzystającej z instalacji wodociągowej, gazowej i kanalizacji. Wykorzystanie instalacji wodociągowej w miastach jest bardzo wysokie i od roku 2007 pozostaje na poziomie 95,9%.

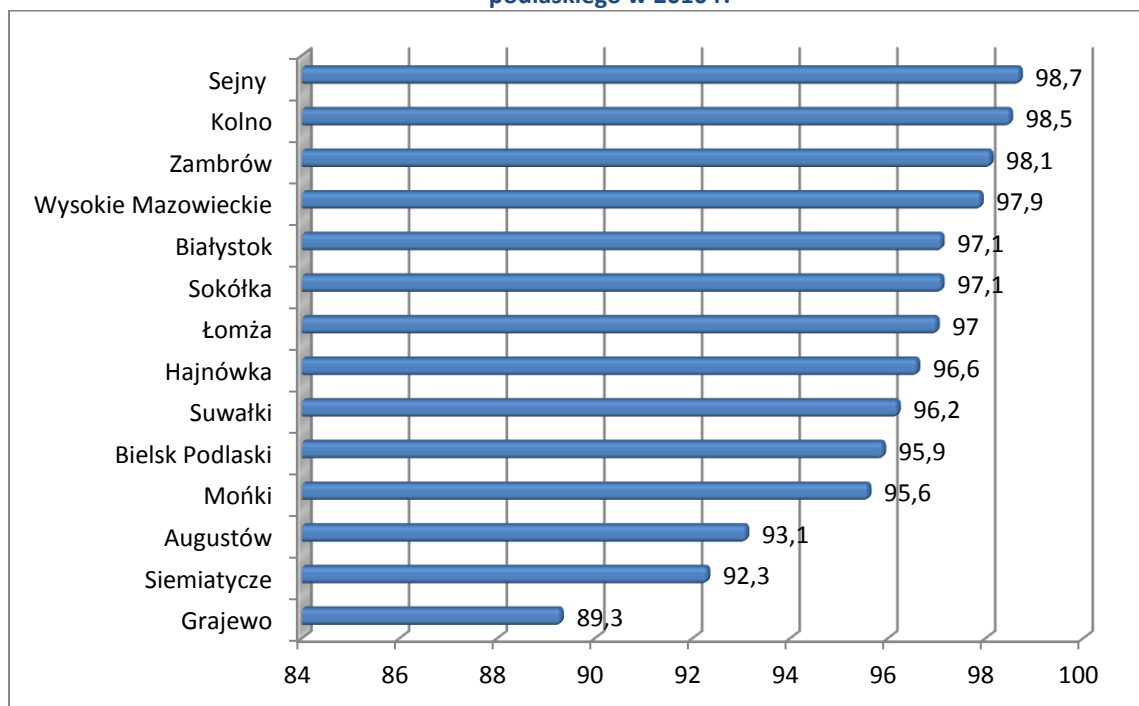
Rys. 20. Ludność korzystająca z wodociągów (w % ogółu ludności) w województwie podlaskim i w miastach województwa podlaskiego w latach 2003-2010

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z BDL

Wśród miast powiatowych województwa podlaskiego najwyższy wskaźnik korzystających z instalacji wodociągowych odnotowano w 2010 r. w Sejnach (98,7% ogółu ludności), w Kolnie (98,5%) i Zambrowie (98,1%). Najniższy, poniżej 90-procentowy wskaźnik korzystania z sieci wodociągowej odnotowano natomiast w Grajewie.

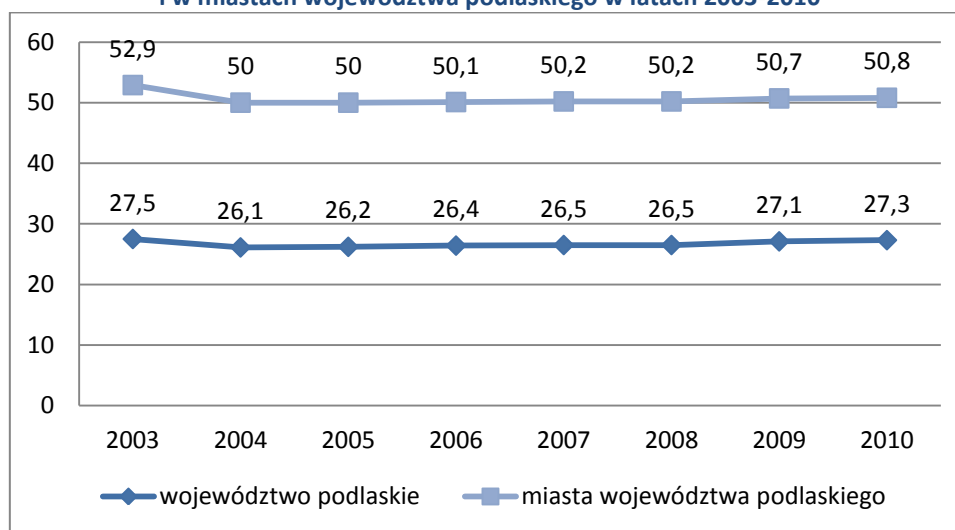
Rys. 21. Ludność korzystająca z wodociągów (w % ogółu ludności) w miastach powiatowych województwa podlaskiego w 2010 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z BDL

Instalacja gazowa nie jest powszechnie wykorzystywana w województwie podlaskim, o czym informuje mniejszy niż 30% wskaźnik w latach 2003-2010. W miastach natomiast obserwujemy, że ponad połowa ludności korzysta z instalacji gazowej.

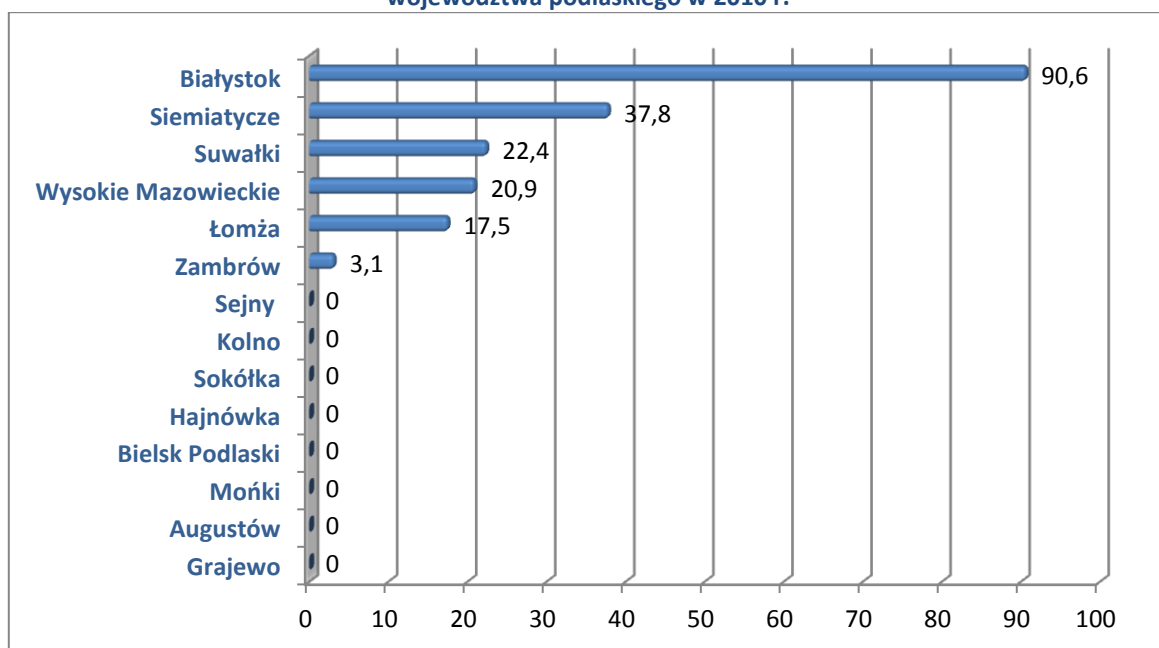
Rys.22. Ludność korzystająca z instalacji gazowej (w % ogółu ludności) w województwie podlaskim i w miastach województwa podlaskiego w latach 2003-2010

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z BDL

Niski wskaźnik korzystania z instalacji gazowej tłumaczy brak takiej instalacji w ośmiu miastach powiatowych województwa podlaskiego.

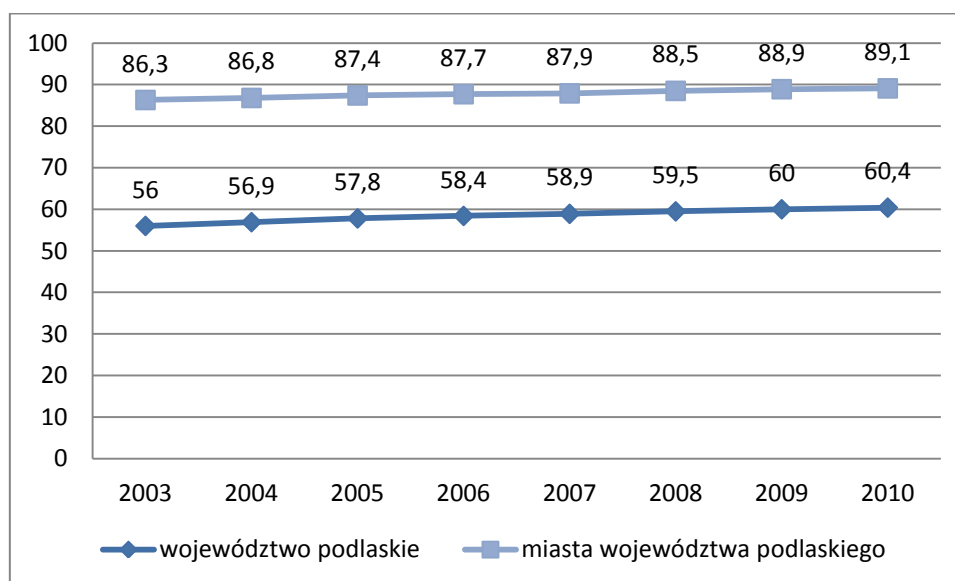
Rys. 23. Ludność korzystająca z instalacji gazowej (w % ogółu ludności) w miastach powiatowych województwa podlaskiego w 2010 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z BDL

Korzystanie z kanalizacji w latach 2003-2010 sukcesywnie wzrasta i w 2010 r. odnotowano 60,4% ludności korzystającej z kanalizacji w całym województwie. W miastach wskaźnik ten jest większy i w roku 2010 osiągnął poziom 60,4%.

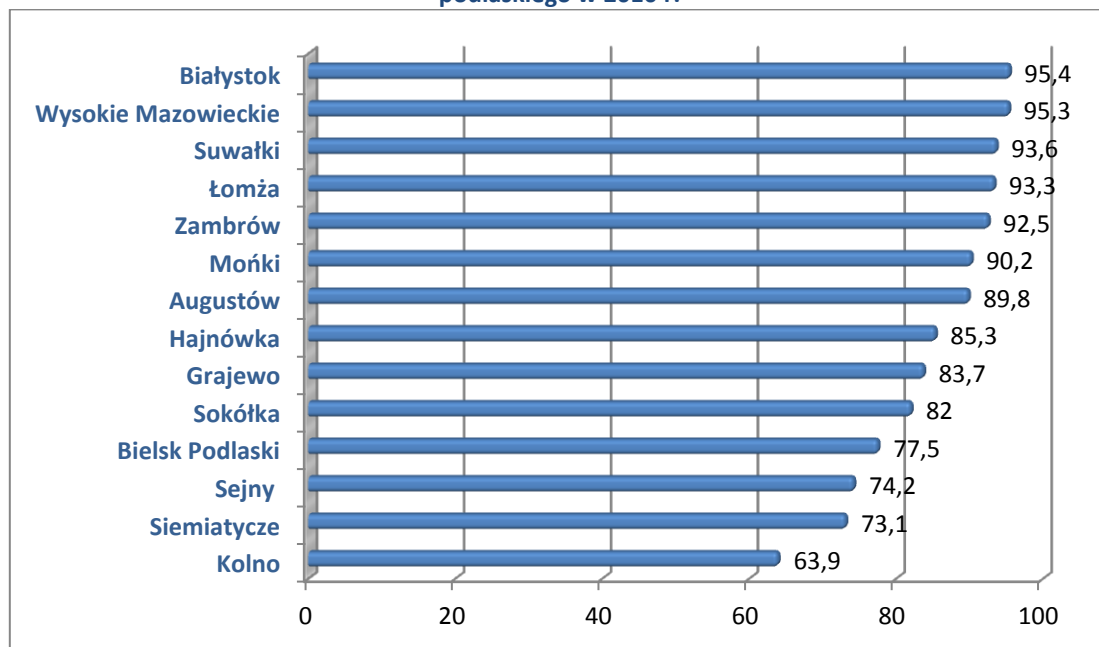
Rys. 24. Ludność korzystająca z kanalizacji (w % ogółu ludności) w województwie podlaskim i w miastach województwa podlaskiego w latach 2003-2010

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z BDL

Korzystanie przez ludność z kanalizacji jest największe w Białymstoku, Wysokiem Mazowieckiem, Suwałkach i Łomży. Zdecydowanie najgorsza sytuacja pod względem korzystania z tej instalacji jest w Kolnie, gdzie wskaźnik korzystających z kanalizacji wynosił w 2010 r. 63,9%.

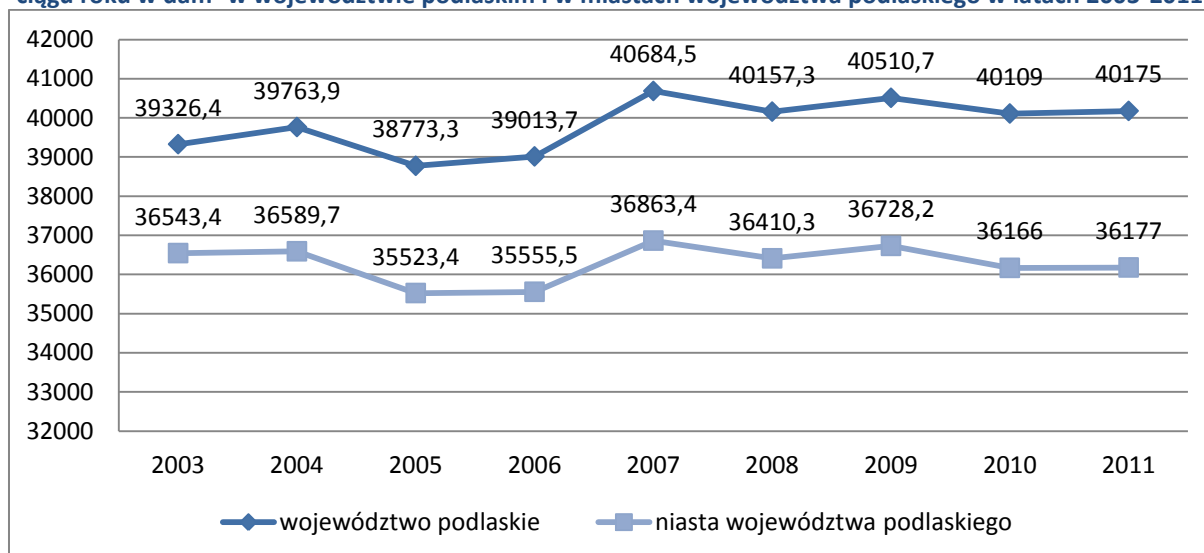
Rys. 25. Ludność korzystająca z kanalizacji (w % ogółu ludności) w miastach powiatowych województwa podlaskiego w 2010 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z BDL

11.2 Ścieki przemysłowe i komunalne

Rys. 26. Ścieki przemysłowe i komunalne wymagające oczyszczania odprowadzane do wód lub do ziemi w ciągu roku w dam^3 w województwie podlaskim i w miastach województwa podlaskiego w latach 2003-2011

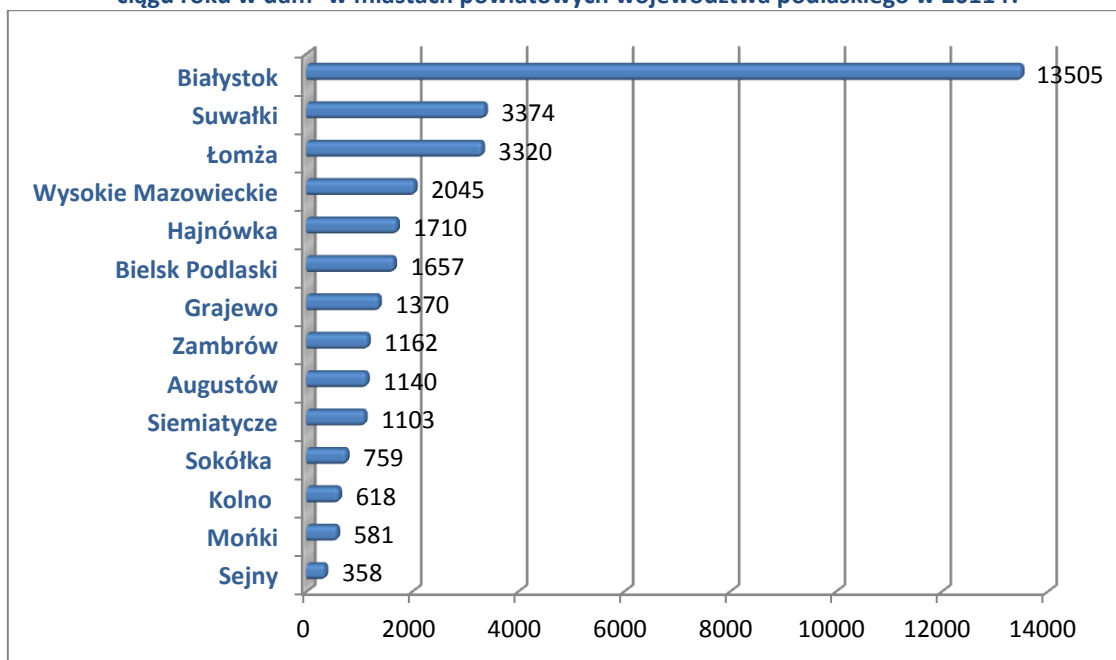

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z BDL.

Szczególnie wysoką ilością ścieków na tle pozostałych miast powiatowych charakteryzuje się Białystok. Jest to oczywiście ponieważ w mieście wojewódzkim zamieszkuje najwięcej mieszkańców i zlokalizowana jest ja większa liczba przedsiębiorstw. Kolejne dwa miejsca zajmują stolicy

podregionów, czyli Suwałki i Łomża. Najmniej ścieków przemysłowych i komunalnych wymagających oczyszczania występuje w miastach: Sejny, Mońki i Kolno.

Rys. 27. Ścieki przemysłowe i komunalne wymagające oczyszczania odprowadzane do wód lub do ziemi w ciągu roku w dam^3 w miastach powiatowych województwa podlaskiego w 2011 r.

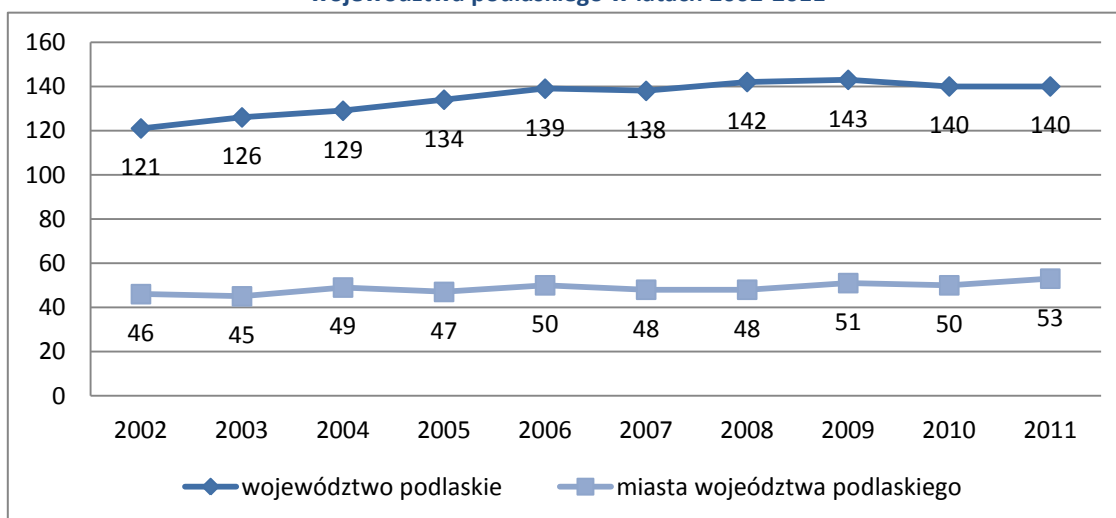

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z BDL

11.3 Oczyszczalnie ścieków komunalnych i przemysłowych

Liczba oczyszczalni ścieków komunalnych i przemysłowych w województwie podlaskim w roku 2011 wynosiła 140 i wzrosła w porównaniu do 2002 r. o 15,7%. W miastach województwa podlaskiego odnotowano podobny wzrost w badanym okresie.

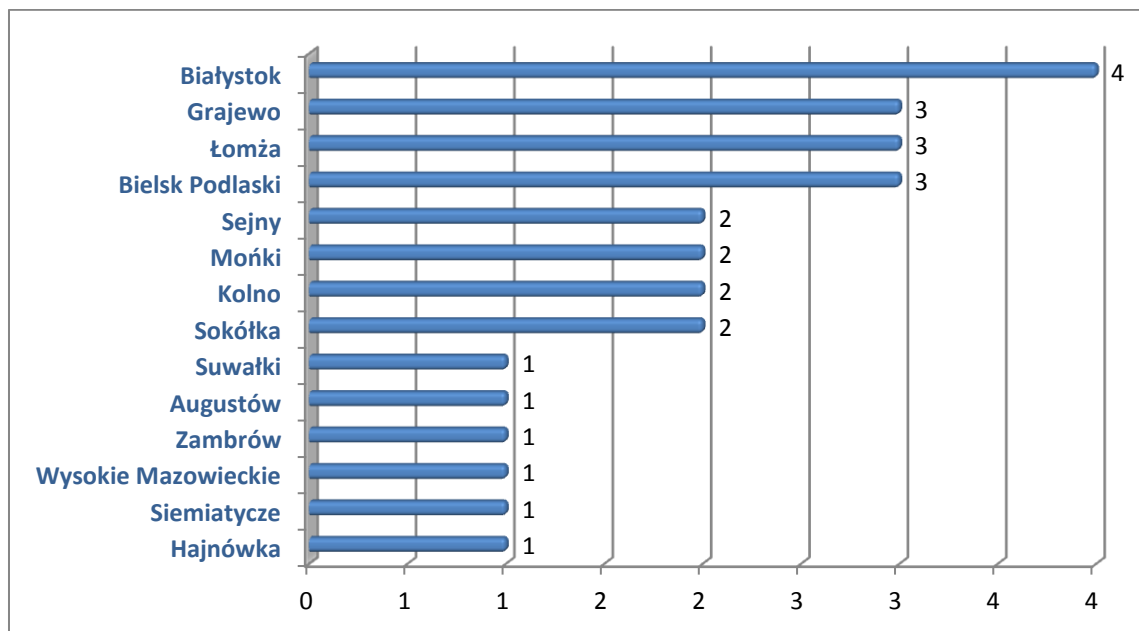
Rys. 28. Liczba oczyszczalni ścieków komunalnych i przemysłowych w województwie podlaskim i w miastach województwa podlaskiego w latach 2002-2011

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z BDL

Białystok posiada cztery oczyszczalnie ścieków komunalnych i przemysłowych. Trzy oczyszczalnie posiadają Grajewo, Łomża i Bielsk Podlaski. Sześć miast powiatowych posiada po jednej oczyszczalni.

Rys. 29. Liczba oczyszczalni ścieków komunalnych i przemysłowych w miastach powiatowych województwa podlaskiego w 2011 r.

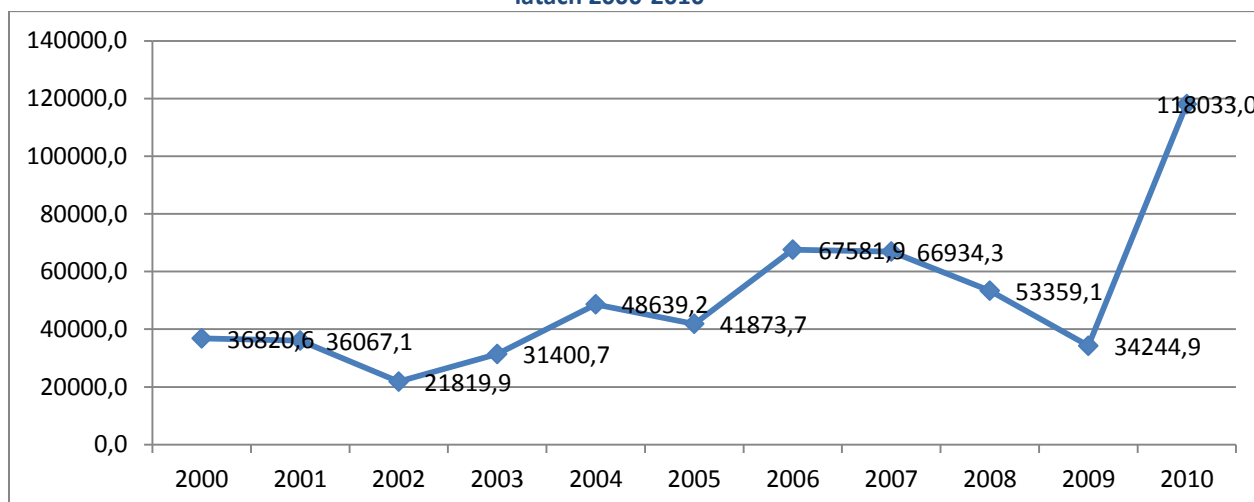

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z BDL

11.4 Nakłady na środki trwałe służące gospodarce wodnej

W województwie podlaskim nakłady na środki trwałe służące gospodarce wodnej wynosiły w 2010 r. 118033 tys. zł i w porównaniu do roku 2000 wzrosły ponad trzykrotnie. W latach 2000-2010 obserwuje się znaczne wahania w wysokości nakładów dla całego województwa.

Rys. 30. Nakłady na środki trwałe (w tys. zł) służące gospodarce wodnej w województwie podlaskim w latach 2000-2010

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z BDL

W poszczególnych miastach powiatowych województwa nakłady w latach 2000-2008 były dość zróżnicowane. Warto zauważyć, że niektóre miasta nie ponosiły takich nakładów w pewnych latach.

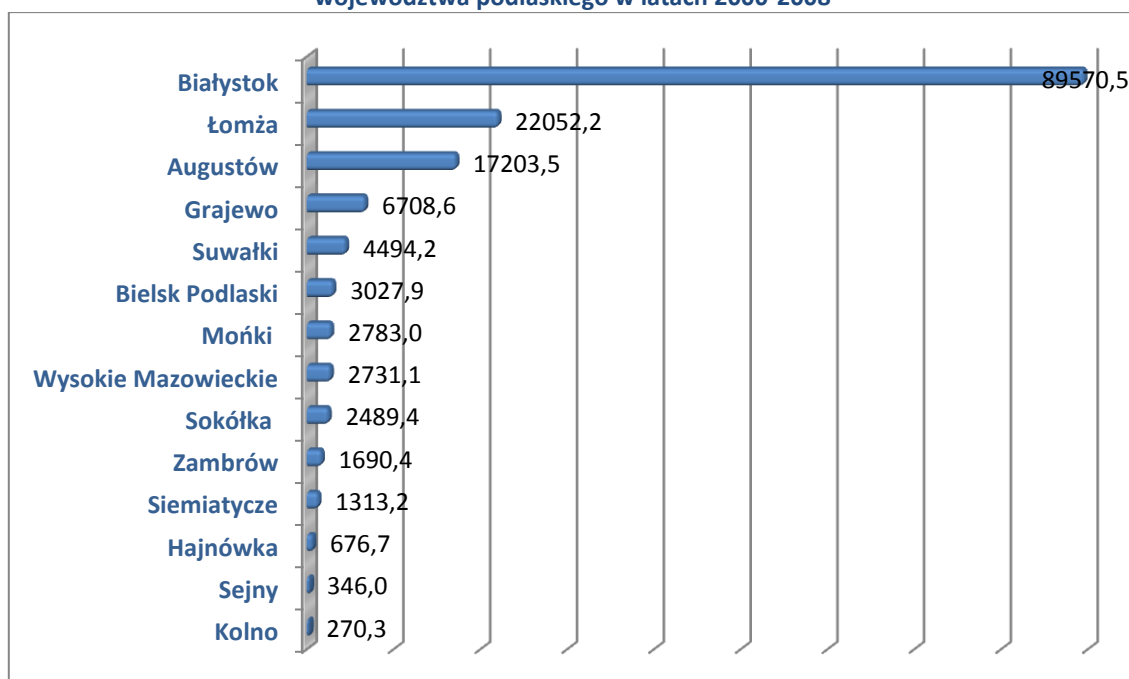
Tab. 18. Nakłady na środki trwale służące gospodarce wodnej w miastach powiatowych województwa podlaskiego w latach 2000-2008 (w tys. zł)

Miasto	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Augustów	693,7	294,4	0,0	2304,3	448,1	655,9	1979,0	10828,1	0,0
Białystok	8889,3	9282,5	1547,8	3236,3	7413,4	448,0	15188,5	22585,7	20979,0
Bielsk Podlaski	187,8	76,3	38,8	52,5	35,7	262,3	1759,8	384,0	230,7
Grajewo	128,8	107,9	93,5	98,7	98,6	878,2	4147,8	150,1	1005,0
Hajnówka	106,7	0,0	0,0	57,0	139,0	45,0	139,0	114,4	75,6
Kolno	12,3	15,3	0,0	1,8	25,6	48,8	103,1	16,1	47,3
Łomża	1051,1	1581,4	37,9	2507,4	3365,6	740,1	5653,6	6436,5	678,6
Mońki	35,3	35,1	49,3	103,0	89,4	2341,5	34,0	95,4	0,0
Sejny	0,0	0,0	99,0	247,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Siemiatycze	0,0	13,5	202,0	183,1	225,2	105,1	187,9	184,0	212,4
Sokółka	31,2	37,4	52,7	66,1	336,1	95,7	119,1	142,4	1608,7
Suwałki	135,7	26,8	24,0	204,8	60,0	2159,2	846,2	426,5	611,0
Wysokie Mazowieckie	0,0	2,0	0,0	12,1	159,7	0,0	12,8	2063,1	481,4
Zambrów	81,5	282,8	82,3	335,9	171,6	165,2	107,7	137,3	326,1

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z BDL

Biorąc pod uwagę sumę nakładów na środki trwale służące gospodarce wodnej w latach 2000-2008 zdecydowane pierwsze miejsce zajmuje Białystok, następną pozycję zajmuje Łomża, a trzecie miasto Augustów. Ostatnie miejsca w rankingu zajmują miasta, gdzie łączne nakłady w latach 2000-2008 nie przekroczyły 1000 tys. zł. Do tych miast należą Hajnówka, Sejny oraz Kolno.

Rys. 31. Suma nakładów na środki trwale służące gospodarce wodnej w miastach powiatowych województwa podlaskiego w latach 2000-2008

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z BDL.